

תוכן עניינים

- מהי שיטת "פני המנורה"? 6
- איך ללמוד עם "פני המנורה"? 8
- פרק ראשון 9
- סוגיה א [ב.-ג.]: בכור בהמה של נכרי 9
- [א. של נכרי]11 [ב. פטור מן הבכורה]11 [ג. מכירת בהמה לגוי]11 [ד. שותפות הגוי]13 [ה. מומים הפוסלים]14 [ו. בישראל]15 [ז. אבל לא באחרים]15
- סוגיה ב [ג.]: פטור הלויים ובהמתם 16
- [א. כהנים ולויים]17 [ב. פטורין מקל וחומר]17 [ג. שה אחד פטור כמה פטרי חמורים]19 [ד. האם קדשו בכורות במדבר]19 [ה. דרשות רבן יוחנן בן זכאי ורבי אליעזר]21 [ו. אם פטרו את של ישראל במדבר]22 [ז. דין הוא שיפטרו את של עצמן]22
- סוגיה ג [ה.-ז.]: היוצא מן הטמא ומן הטהור 23
- [א. פרה שילדה מין חמור]24 [ב. ומה הם באכילה?]27 [ג. "גמל" "גמל"]27 [ד. חלב דבהמה טהורה שרי]28 [ה. "גמל" "גמל"]28 [ו. שהיוצא מן הטמא – טמא]30 [ז. והיוצא מן הטהור – טהור]31
- סוגיה ד [ז.-ט.]: סבי דבי אתונא 32
- [א. דג טמא שבלע דג טהור]33 [ב. דג טהור שבלע דג טמא]33 [ג. דג טמא משריץ]34 [ד. כללי עולם החי]34 [ה. רבי יהושע בן חנניה וסבי דבי אתונא]35 [ו. טלה אחד לכהן]37 [ז. טלה אחד לעצמו]37
- סוגיה ה [ט.-יא.]: נכנס לדיר להתעשר 38

[א. טלה לכהן]39 [ב. טלה לעצמו]40 [ג. מחלוקת אסור בהנאה]40 [ד. אחרי עריפה אסור בהנאה לפי כולם]41 [ה. בכמה פודים?]44 [ו. נכנס לדיר להתעשר]45 [ז. ואם מת – נהנין בו]46

סוגיה ו [יב.-יב:]: במה פודים? 47

[א. במה פודים?]48 [ב. בכלאים ובכוי]49 [ג. בן פקועה]49 [ד. נדמה]49 [ה. בפסולי המוקדשין ובהמת שביעית]50 [ו. נתנו לכהן]51 [ז. אין הכהן רשאי לקיימו]51

סוגיה ז [יד.]: פדיון ועריפה 52

[א. המפריש ומת]53 [ב. מת פטר חמור]54 [ג. עיקר הפדיון אחר שלשים יום]54 [ד. אינו עובר אם פודה עד שלשים יום]54 [ה. עיקר הפדיון לרבנן הוא לאלתר]54 [ו. לא רצה לפדותו]55 [ז. קדימה במצוות]55

פרק שני 56

סוגיה ח [יג:]: מי חייב בפדיון? 56

[א-ב. הלוקח והמוכר של נכרי]57 [ג. ישראל שנתן לגוי בדיניהם]57 [ד. גוי שנתן לישראל בדיניהן]58 [ה. האם מעות קונות מגוי?]59 [ו-ז. הכהנים והלויים]60

סוגיה ט [יד.-טז:]: קדשים 61

[א. קדם מום קבוע להקדשן]63 [ב. והשוחטן בחוץ]63 [ג. לרבי שמעון קדשי בדק הבית אינם בכלל העמדה והערכה]64 [ד. חכמים הם תנא דבי לוי]65 [ה. לחכמים קדשי בדק הבית אינם בכלל העמדה והערכה]65 [ו. קדם הקדשן את מומן]65 [ז. והשוחטן בחוץ]68

סוגיה י [טז.-יז:]: ולדות מגוי 70

[א. המקבל צאן ברזל מן הגוי]71 [ב. העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן]72 [ג. רחל בת עז ועז בת רחל]72 [ד. שעיר של ראש חודש]73 [ה. צמרן]73 [ו. עד עשרה פטורים]74 [ז. רחל שילד מין עז]74

75 סוגיה יא [יז.]: שני זכרים או זכר ונקבה

[א. רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים]77 [ב. זכר ונקבה]80 [ג-ד.ה. צריכותא]80 [ו. שתי רחיליו, אחת ביכרה ואחת לא ביכרה, וילדה שני זכרים]81 [ז. זכר ונקבה]81

82 סוגיה יב [יט.]: יוצא דופן והבא אחריו

[א-ב. יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון]83 [ג. כלל הצריך לפרט]83 [ד. בכור לדבר אחד לא היו בכור]83 [ה. בכור לדבר אחד היו בכור]84 [ו-ז. יוצא דופן והבא אחריו רבי עקיבא]84

85 פרק שלישי

85 סוגיה יג [יט:-כא.]: הלוקח בהמה

[א-ב. ודאי לכהן ומכאן ואילך ספק]86 [ג. רבי ישמעאל ורבי יהושע]87 [ד. רבי עקיבא ורבי יהושע]88 [ה. תנא קמא ורבי שמעון]89 [ו. סימן הוולד]89 [ז. ספק]90

91 סוגיה יד [כא:-כג.]: חררת דם

[א-ב. חררת דם תקבר]92 [ג. לא מטמא במגע ובמשא]92 [ד. אין לנפלים פתיחת הקבר]92 [ה. הלוקח ציר מעם הארץ]93 [ו-ז. ופטורה מן הבכורה]95

96 סוגיה טו [כד.-כז.]: אין חוששין שמא

[א-ב. אין חוששין שמא בנה של אחרת היה]96 [ג. הלכתא]96 [ד. דלא דידיה נמי מרחמה]97 [ה. יולדת מרחמת?]98 [ו-ז. אין חוששין שמא בנה של זו בא אצל זו]98

99 סוגיה טז [כז.-כח.]: תולש את השער

[א-ב. מקום בקופיץ]100 [ג. פסיקת רב ודין "כנגדו ביום טוב"]100 [ד. יישוב שיטת רב בגדר "תולש"]101 [ה. פרה אדומה]101 [ו-ז. ותולש את השער]102

103 סוגיה יז [כח.-כו.]: שער בכור שנשר

[א-ב. שער בכור שנשר]104 [ג. במה נחלקו]105 [ד. לימא כתנאי]106 [ה. התולש צמר מעולה תמימה]107 [ו-ז. צמר המדולדל]107

פרק רביעי 108.....

סוגיה יח [כו:-כח.]: ישראל וכהן בהבכור 108.....

[א. עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור]109 [ב. כהן המסייע בבית הגרנות]110 [ג. תרומת חוצה לארץ לכהן המסייע]110 [ד. דיני תרומת חוצה לארץ לפי שמואל]110 [ה. תרומת חוצה לארץ לכהן טמא]111 [ו. הבכור נאכל שנה בשנה]111 [ז. נולד לו מום בתוך שנתו]112

סוגיה יט [כח.-כח.]: ישראל וכהן בהבכור 114.....

[א. השוחט את הבכור]115 [ב. מי שאינו מומחה]116 [ג-ד.ה. כשהוא משלם]116 [ו. דן את הדין]117 [ז. מומחה לבית דין]117

סוגיה כ [כח:-כט.]: הנוטל שכר 118.....

[א. הנוטל שכר להיות רואה]119 [ב. הנוטל שכר לדון]120 [ג-ד.ה. שכר ללמד]120 [ו. להזות ולקדש]120 [ז. כהן וזקן]121

סוגיה כא [כט:-ל.]: החשוד 122.....

[א. החשוד וכו' אין לוקחין ממנו]124 [ב. החשוד וכו' אינו חשוד]125 [ג. חשוד לדבר אחד]125 [ד. קבלת חברות]126 [ה. וכולן שחזרו בהן]128 [ו-ז. החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו]128

מהי שיטת "פני המנורה"?

התלמוד הוא ערוך.

אחרי עשרות שנים של חיפוש נוסחאות שונות של התלמוד, ניתן לומר בבירור, שלא היה תלמוד שונה בבתי מדרש שונים. הבסיס זהה בכל מקום, וגם אם ניתן להבחין בין בתי מדרש שונים, הרי זה רק בדרך העברת הדברים, ולא בתכני הלימוד. מטעם זה, ברור גם שאין בתלמוד רק 'הקלטה' של מה שהיה בבית המדרש, ובכל סוגיה ניתן לראות כיצד יש דברים שנכנסו לתוכה, ודברים שנותרו בחוץ.

אם כן, עלינו לשאול את עצמנו מהי התבנית בה ערוך התלמוד?

מתוך עיון במאות סוגיות עולה, שהתבנית בה ערך רב אשי את התלמוד היא תבנית אחידה – בתחילה ובסוף כל סוגיה הוא העמיק ופירש את דברי המשנה, ואילו מרכז הסוגיה עוסק בדברים אחרים, שעל אף שיש ממשק בינם לבין המשנה, או לביאור הגמרא במשנה, עומד המרכז בפני עצמו.

כדי לעמוד על הסוד בו ערוכה כל סוגיה בתלמוד הבבלי צריך, קודם כל, להגדיר מהי סוגיה – היכן היא מתחילה והיכן היא מסתיימת.

ניתן להגדיר את ראשה וסופה של הסוגיה רק דרך לימוד טוב של המשנה עליה נסובה הגמרא. בלימוד המשנה – ההלכה – ניתן להבחין במבנה בו היא בנויה, כולל התקבולת בין הרישא לסיפא שלה, ורק מתוך כך להבין את מה שהוסיף רב אשי במרכז הסוגיה, וכיצד מרכז זה משליך על הסוגיה כולה. כדי להבין טוב את חלוקת המשניות – צירפתי בתחילת כל סוגיה את המשניות בהן הסוגיה עוסקת.

עיון בסוגיה כולה מראה על כך, שהדברים לא באו רק בדרך 'גלגול' – מתוך שעסקנו בנושא מסוים עוברים לדבר על נושא דומה – אלא שפירוש המשנה הוא עמוק יותר כאשר האגדה מצטרפת להלכה. לפעמים זו אגדה מעולם אחר ('אמר רב...') או 'מעשה', ולפעמים זו משנה או ברייתא ממקום אחר ('תנן התם' או 'תנא'), לפעמים זו 'אגדה' שנראית לקוחה מעולם אחר, ולפעמים זו 'הלכה' אך בהקשר בו היא מופיעה בסוגיה זהו איננו פירוש למשנה.

ויש להעיר, בתלמוד הבבלי שבידינו חלוקת המשניות איננה תואמת את החלוקה לסוגיות, ובכתבי יד שונים בכלל לא הופיעו המשניות, או שכל

המשניות של הפרק באו בתחילתו. לפיכך, הבאנו את המשניות כאן בתוך סוגריים, על פי החלוקה של שיטת "פני המנורה", גם אם בדפוסים באו המשניות במקום אחר.

*

תורה שבכתב בנויה מדינים וסיפורים – וכפי שאמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה ב"בראשית" אלא ב"החודש הזה לכם", ומה טעם פתח בבראשית? משום (תהילים קיא, ו) "כח מעשיו הגיד לעמו" (בראשית א, א וברש"י). גם תורה שבעל פה בנויה מהלכות ואגדות. במשנה באו הלכות התורה שבעל פה, והרמב"ם הראה את היד החזקה כדי לכלול את כל הדינים שהתחדשו עד ימיו, ואחריו באו פוסקים רבים עד ימינו. ואילו האגדות פזורות במדרשי האגדה הרבים, ובספרי המחשבה והדרוש עד ימינו.

התלמוד הבבלי מיוחד בזה שהוא כלול מהכול, ויש בו גם את ההלכות וגם את האגדות. אולם, הלומד המצוי נוטה לעיתים קרובות לראות בתלמוד מבנה אסוציאטיבי, חסר סדר כרונולוגי או לוגי גלוי, ואינו שת ליבו לסדר הנפלא שבו הוא ערוך ולקשר העמוק המקשר בין השמועה ההלכתית לבין עולם האגדה והרעיון.

בשיטת "פני המנורה" נחשוף כיצד כל סוגיה בנויה באופן מתוכנן ומדויק משבעה חלקים (קנים): שני החלקים הראשונים (א–ב) מקבילים ישירות לשני החלקים האחרונים (ו–ז), והם עוסקים במשנה ובפירושה המעשי. לעומתם, שלושת החלקים האמצעיים (ג–ד–ה) יוצרים את לב הסוגיה.

מבנה שבעת חלקי הסוגיה מדמה את תבנית מנורת הזהב שבמקדש. בעבודת המנורה, הכלל ההלכתי קובע כי ששת הנרות החיצוניים צריכים להיות מוסבים ופונים אל עבר הקנה האמצעי – הוא "הנר המערבי". בדומה לכך, הקנים החיצוניים של הסוגיה פונים כולם אל "פני המנורה" – החלק המרכזי שבו שוכנים יסודות המחשבה ועומק האבחון, המעניקים לקצוות ההלכתיים את נשמתם ואת סיבת קיומם.

כדי שלא להותיר תובנה זו בגדר דרשה בלבד, סידרנו את לשון הגמרא כולה על פי החלוקה המבנית הזו. כלומר, בסיס הדברים כתוב בתוך המנורה שבתחילת כל סוגיה. הרחבנו מעט ב"תמצית הסוגיה", ולאחר מכן הבאנו את לשון הגמרא כולה. שיטה זו מקלה מאוד גם על זיכרון הגמרא, וניתן לעבור במהירות על כל הסוגיות במסכת.

איך ללמוד עם "פני המנורה"?

שיטת "פני המנורה" אינה רק סיכום, אלא מפת דרכים לסוגיה. כדי להפיק את המקסימום מהחוברת, מומלץ לעבוד לפי השלבים הבאים:

(א) מבט-על: המנורה כמרכז בקרה

לפני שצוללים לטקסט הארמי, התבוננו בתרשים המנורה שבראש הסוגיה: הקצוות (א-ב, ו-ז): אלו ה"גוף" של הסוגיה – המשנה ופירושה הישיר. המרכז (ג-ד-ה): זהו ה"לב" של הסוגיה – כאן נמצאים העקרונות המחשבתיים, האגדות או הדיונים העמוקים שאינם מפרשים את המשנה באופן טכני, אלא מעניקים לה משמעות חדשה.

(ב) קריאת ה"תמצית"

קראו את תמצית הסוגיה המופיעה מתחת למנורה. היא תיתן לכם את ההקשר הלוגי: מה מחבר בין הקצוות למרכז? מהו ה"סיפור" שהגמרא מנסה לספר לנו כאן?

(ג) הלימוד בפנים: זיהוי ה"נרות"

בזמן הלימוד בגוף הגמרא, שימו לב לכותרות המודגשות באפור (למשל: **א.** **של נכרי**): כל כותרת כזו מקבילה לקנה במנורה. אם איבדתם את הריכוז, חזרו רגע לתרשים בראש הסוגיה כדי להבין איפה אתם אווזים במבנה הכללי.

(ד) שיטת ה"תקבולת" (למתקדמים)

לאחר סיום הלימוד, נסו להשוות בין הנרות המקבילים: איך נר א' ונר ב' (תחילת הסוגיה) מתכתבים עם נר ו' ונר ז' (סיום הסוגיה). פעמים רבות תגלו, שמה שהתחיל כשאלה הלכתית בנר א', מקבל פתרון רוחני או עמוק יותר בנרות המאוחרים.

(ה) חזרה ושינון

בזכות המבנה היוזואלי, הזיכרון עובד טוב יותר. נסו לעצום עיניים ולשחזר את שבעת הקנים של הסוגיה. אם אתם זוכרים את "פני המנורה" (הקנה האמצעי), אתם כבר מחזיקים בנשמה של הסוגיה כולה.

פרק ראשון

סוגיה א [ב.-ג.]: בכור בהמה של נכרי

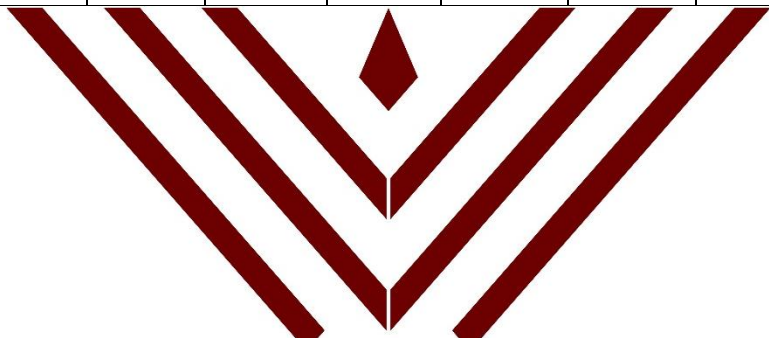
שְׁנָאֵמָר: "בִּישְׂרָאֵל",

אֲבָל לֹא בְּאַחֲרִים.

הַלֹּקֶת עוֹבֵר חֲמוֹרוֹ שֶׁל נֹכְרִי, וְהַמּוֹכֵר לוֹ,
אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רָשָׁאִי, הַמְשִׁתֵּף לוֹ,
וְהַמְקַבֵּל הַיָּמֵנוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקִבְלָה —

פְּטוֹר מִן הַבְּכוּרָה.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
של נכרי	פטור מן הבכורה	מכירת בהמה לגוי	<u>שותפות</u> הגוי	מומים הפוסלים	בישראל	לא באחרים

תמצית הסוגיה: הסוגיה מעצבת את זהותה המשפטית והאנטומית של בהמת ישראל החייבת בבכורה, דרך מעבר מהגדרות נורמטיביות של בעלות, עסקאות וחשש מתקלה המונית, אל קריטריון פיזיולוגי פנימי המאחד בין דיני הקניינים, המומים והטרפויות.

המשנה בקנה א' פותחת בדיני לוקח ומוכר עובר לגוי, והגמרא מבררת למה צריך את כל הדוגמאות במשנה. מול זה, קנה ו' מציב את דין הגירות המפטמת בהמות עבור אֶחֱיָהּ הגויים, שבה רבא פוסק הלכה למעשה ומכשיר את פטור הבכורה על בסיס המיעוט הפסוק "בישראל". חובת הקדושה המעשית לכתחילה (קנה

א'), עומדת מול יישום הפטור במפגש החברתי עם עולם הנוכרים (קנה ו').

המשנה בקנה ב' קובעת את פטור הבהמה מבכורה של מי שמשתתף או נותן בהמתו לגוי. מול זה, קנה ז' חותם את הסוגיה במעשה ברב מרי בר רחל, שהקנה לגוי את אוזן בהמותיו כדי לפטרן, ובכל זאת נענש שכלו בהמותיו, מפני שהמראית לעין של ההמון עלולה להביא לידי מכשול. הגדרת הפטור (קנה ב'), עומדת מול התממשות הפטור הגוררת איתה תקלה ציבורית (קנה ז').

במרכז הסוגיה, הגמרא בקנה ג' מעתיקה את הדין אל עולם האנטומיה ודנה באיסור מכירת עובר לגוי תוך השוואה לשיטת רבי יהודה בבהמה שבורה, ומבררת האם פגם קבוע שאינו יכול להתרפא או שינוי צורה קיצוני (ולד שפיו דומה לחזיר) מגדירים את מעמד הגוף. מול זה עומדת הגמרא בקנה ה' המגדירה את המומים הפוסלים בקדשים ובאדם, תוך ניתוח דין "שרוע" (עין אחת גדולה ואחת קטנה) והבחנה בין פגם א-סימטרי לשינוי מבני כולל וסימטרי שאינו נחשב מום בבהמה.

חכמי הבריות והאמוראים בלב הסוגיה (קנה ד') מעמידים את היסוד התפיסתי המאחד את המסכת כולה סביב דרשת הפסוק "כל בכור" ושאלת המפתח: "וכמה תהא שותפות של גוי ותהא פטורה מן הבכורה?". קביעתם של רב חסדא ורבא – שרק שותפות באיבר שעושה את הבהמה נבלה או טרפה (מתוך מחלוקתם על "טרפה חיה") מפקיעה את החיוב – מתרגמת את הבעלות הממונית המופשטת לחיתוך בשר פונקציונלי בגוף הבהמה. דרך הקריטריון של שלמות חיות הגוף, התורה שוזרת יחד את ארבעת העולמות המנותקים של הסוגיה – דיני השותפות הממונית, הפקעת הקדושה למעשה, הגדרת המומים

האנטומיים, והלכות טרפות – תחת חוקיות ומהות אחת.

[א. של נכרי]

משנה: הלוקח עובר חמורו של נכרי, והמוכר לו, אף על פי שאינו רשאי, המשתתף לו, והמקבל חמורו, והנותן לו בקבלה.

ב

גמ'. כל הגי למה לי? צריכי, דאי תנא לוקח — הוה אמינא משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה — אימא ליקנסייה, קא משמע לן. והמשתתף לו, למה לי? לאפוקי מד**רב**י יהודה, דאמר: שותפות גזי חייבת בבכורה, קמשמע לן דפטורה מן הבכורה. והמקבל, למה לי? משום דקא בעי למייתי והנותן לו בקבלה. והנותן לו בקבלה, למה לי? איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ועיקר בהמה דישאל היא, ליקנסייה, דלמא אתי לאיחלופי בבמה אחריתי, קמשמע לן.

[ב. פטור מן הבכורה]

משנה: פטור מן הבכורה.

[ג. מכירת בהמה לגוי]

תנן התם: **רבי יהודה** מתיר בפבורה, **בן בתירא** מתיר בסוס.

איבעיא להו: עובר מה לי אמר רבי יהודה? טעמא דרבי יהודה התם דשרי, משום דשבורה, עובר נמי שבור הוא. או דלמא: שבורה לאו היינו אורחיה, אבל עובר, כיון דהיינו אורחיה, לאו שבור הוא?

תא שמע: והמוכר לו, אף על פי שאינו רשאי. ולא פליג רבי יהודה. וליטעמיה, המשתתף לו, והמקבל ממנו, והנותן לו בקבלה, דלא קתני — הכי נמי דלא פליגי? אלא — פליג, ולא קתני. הקא נמי — פליג, ולא קתני.

תא שמע: **רבי יהודה** אומר, המקבל בהמה מן הגוי וילדה — מעלין אותו בשווי, ונותן חצי דמיו לפהו. והנותן לו בקבלה, אף על פי שאינו רשאי — קונסים אותו עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו לפהו. [ב, ב] מאי לאו אעובר? לא, אבהמה. והא "דמיו" קתני? תני "דמיה". והא "נותן כל דמיו לפהו" קתני, ואי בהמה — פהו מאי עבידתיה? הקא במאי עסקינן — כגון דיהיב

ליה בהמה מעברתא לפטומה, דמיגו דקנסין ליה אבהמה, קנסין ליה אעובר.

אמר רב אשי: תא שמע, רבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות. הא יכולה להתרפאות — אסור, והא עובר נמי פכחול להתרפאות דמי. שמע מינה.

ואיכא דמתני לה אמתניתין, והמוכר לו, אף על פי שאינו רשאי. לימא מתניתין דלא כרבי יהודה, דתנן: רבי יהודה מתיר בשבורה! אפילו תימא רבי יהודה — שבורה, לאו היינו אורחיה; עובר, היינו אורחיה.

תא שמע: רבי יהודה אומר: המקבל בהמה מן חגוי וילדה — מעלין אותו בשויו, ונותן חצי דמיו לפנה. והנותן לו בקבלה, אף על פי שאינו רשאי — קונסין אותו עד עשרה בדרמיו, ונותן כל דמיו לפנה. מאי לאו אעובר? לא, אבהמה. והא דמיו קתני! תני "דמיה". והא "נותן כל דמיו לפנה" קתני, ואי בהמה — פהו מאי עבידתיה? הכא במאי עסקין — כגון דחייב בהמה מעברתא לפטומה, דמיגו דקנסין ליה אבהמה — קנסין ליה אעובר.

אמר רב אשי, תא שמע: רבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות. הא יכולה להתרפאות — אסור, והאי נמי פכחול להתרפאות דמי. שמע מינה.

איבעיא להו: מכר בהמה לעובריה, מאי? תיבעי לרבי יהודה, תיבעי לרבנן.

תיבעי לרבי יהודה: עד כאן לא קא שרי רבי יהודה אלא בשבורה, דלא אתיא לאיחלופי, אבל שלמה דאתיא לאיחלופי — אסור. או דלמא, ומה שבורה דפסקה מיניה, וכל שפן שלמה דלא פסקה מיניה?

תיבעי לרבנן: עד כאן לא קאסרי רבנן אלא בשבורה, דפסקה מיניה, אבל שלמה דלא פסקה מיניה — שרי. או דלמא: ומה שבורה דלא אתיא לאיחלופי — אסרי, וכל שפן שלמה דאתיא לאיחלופי. וטעמא דרבנן משום הכי הוא? והתנא: אמרו לו לרבי יהודה: והלא מרביעין עליה ויולדת! אלמא משום עובריה הוא. הכי קאמרי ליה: טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבמה, אלא את, מאי טעמא שרית? משום דאין יכולה להתרפאות, כמאן דזבנה לשחיטה דמי. והלא מרביעין עליה ויולדת, וכיון דמרביעין עליה ויולדת — משהא לה! ואמר להו: לכשתלד, דלא מקבילת זכר.

תא שמע, והנותן לו בקבלה, ולא קתני: "אף על פי שאינו רשאי"! וליטעמך, חמשתתף לו דלא קתני, הכי נמי דרשאי? והא אמר אבוה דשמואל: אסור

לְאָדָם שֶׁיַעֲשֶׂה שׁוֹתֵפוֹת עִם הַגּוֹי, שָׁמָּה יִתְחַיֵּב לוֹ שְׂבוּעָה וְנִשְׁבַּע לוֹ בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה שְׁלוֹ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ"! אֲלָּא, תֵּנָּה מְכִירָה, וְהוּא הַדִּין לְשׁוֹתֵפוֹת. הֲכִי נָמִי, תֵּנָּה מְכִירָה וְהוּא הַדִּין לְקַבְּלָנוּת. וּמֵאִי שָׁנָה מְכִירָה דִּנְקָט: דְּעִיקָר מְכִירָה הִיא.

תָּא שָׁמַע: **רַבִּי יְהוּדָה** אוֹמֵר, הַמְקַבֵּל בְּהֵמָה מִן הַגּוֹי וְיִלְלָהּ — מַעֲלִין אוֹתוֹ בְּשׁוּוֹיו, וְנוֹתֵן חֲצִי דָמָיו לִפְהֵן. וְהוֹתֵן בְּקַבְּלָהּ, אִף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ רִשְׁאִי — קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמָיו, וְנוֹתֵן כָּל דָּמָיו לִפְהֵן. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: כָּל זָמָן שֶׁיֵּד הַגּוֹי בְּאַמְצַע — פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה. [ג, א] מֵאִי לֹא אֲבָהֶמָּה? לֹא, אַעֲוֹבֵר. דִּיקָא נָמִי דְקִתְנִי: קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמָיו, שָׁמַע מִינֶה.

מְסִייעָא לִיה לְרִישׁ לְקִישׁ, דָּאֵמֵר **רִישׁ לְקִישׁ**: הַמוֹכֵר בְּהֵמָה גֶּסֶה לְגוֹי — קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ.

דִּנְקָא אוֹ לֹא דִנְקָא? תָּא שָׁמַע, דָּאֵמֵר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי**: הַמוֹכֵר עֶבְדּוֹ לְגוֹי — קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד מָאָה בְּדָמָיו! שְׂאֵנִי עֶבֶד, דְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא מִפְּקַע לִיה מַמְצוֹת.

וְאִיכָּא דָּאֵמֵרִי, אָמֵר **רִישׁ לְקִישׁ**: הַמוֹכֵר בְּהֵמָה גֶּסֶה לְגוֹי — קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד מָאָה בְּדָמֶיהָ.

תֵּנּוּ: וְהוֹתֵן לוֹ בְּקַבְּלָהּ, אִף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ רִשְׁאִי — קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ! מְכִירָה — פְּסָקָה מִינֶיהָ, קַבְּלָנוּת — לֹא פְסָקָה מִינֶיהָ.

דִּנְקָא אוֹ לֹא דִנְקָא? תָּא שָׁמַע, דָּאֵמֵר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי**: הַמוֹכֵר עֶבְדּוֹ לְגוֹי — קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמָיו! שְׂאֵנִי עֶבֶד, דְּלֹא הָדָר לִיה. בְּהֵמָה מֵאִי טַעֲמָא? מִשּׁוּם דְּקָא הָדָרָא לִיה, נִיקְנְסִיָּה טַפִּי חַד! אֲלָּא, עֶבֶד — מִיִּלְתָּא דְּלֹא שְׂכִיחָא הִיא, וְכָל מִיִּלְתָּא דְּלֹא שְׂכִיחָא לֹא גִזְרוּ בֵּיה רַבָּנָן.

[ד. שותפות הגוי]

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: כָּל זָמָן שֶׁיֵּד הַגּוֹי כּוֹי.

אָמֵר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ**: וְשִׁנְיָהֶם מִקְרָא אַחַד דְּרָשׁוּ, "כָּל בְּכוֹר". רַבָּנָן סָבְרִי: "בְּכוֹר" — מִקְצֵת בְּכוֹר מִשְׁמַע, כְּתֹב רַחֲמָנָא "כָּל" — עַד דְּאִיכָּא כּוֹלִיָּה. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבֵר: "בְּכוֹר" — כּוֹלִיָּה בְּכוֹר מִשְׁמַע, כְּתֹב רַחֲמָנָא "כָּל" — דְּאִפִּילוּ כָּל דְּהוּא. אִיבַעֲיָת אִימָא, דְּכּוֹלִי עֲלֵמָא "בְּכוֹר" רוּבָא מִשְׁמַע, מִר סָבֵר: "כָּל" מִשְׁמַע לְמַלּוּזֵי אֲתָא, וּמִר סָבֵר: לְגִרּוּעֵי אֲתָא.

וכמה תהא שותפות של גוי, ותהא פטורה מן הבכורה? אמר רב הונא: אפילו אָזְנוּ. מתקיף לה רב נחמן: ולימא ליה: "שקיל אָזְנָךְ וְזִיל"! איתמר, רב חסדא אמר: דבר שעושה אותו נבלה, ורבא אמר: דבר שעושה אותו טריפה. במאי קמיפלגי? בטריפה חיה. למאן דאמר דבר שעושה אותו טריפה — קסבר טריפה אינה חיה, ולמאן דאמר דבר שעושה אותו נבלה — אכל טריפה חיה.

אמריה רבנן קמיה דרב פפא: הא דרב הונא, ורב חסדא ורבא — לא פלגי, הא בו, הא באמו. אמר להו רב פפא: מאי שָׁנָא בו, דבְּעִינָן "כָּל בְּכוֹר" וליכא? אמו נמי בְּעִינָן "כָּל מִקְנֶה תִּזְכֹּר" וליכא! אלא, לא שָׁנָא.

מתקיף לה מר בר רב אשי: מאי שָׁנָא מִנְפָּלִים, דאף על גב דלאו בְּנֵי חֵיוֹתָא נִיְהוּ קְדָשִׁי, דאמר מר: "פֶּטֶר שֹׁגֵר בְּהֶמָּה" — שֹׁגֵר בְּבִהְמָה! הֵתִם, כִּינּוּ דְלֹא עָרִיבוּ בְּהוּ חוּלִין — קָרִינָא בְּהוּ בְּבִהְמָה "כָּל בְּכוֹר", הָכָא, כִּינּוּ דְעָרִיבוּ בְּהוּ חוּלִין — לֹא קָרִינָא בְּהוּ "כָּל בְּכוֹר".

רבי אלעזר לא על לבי מדרשא, אשכחיה לרבי אשי, אמר ליה: מאי אמור רבנן בי מדרשא? אמר ליה: [ג, ב] הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶפִּילוּ מוֹם קַל. וְהִדְתָּנוּ: רַחַל שְׂיֻלְדָּה מִיּוֹ עַז וְעַז שְׂיֻלְדָּה מִיּוֹ רַחַל — פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצֵת סִימָנִין — חַיִּיב. מוֹם קְבוּעַ הָיִי לִשְׁחוּט עָלָיו. בְּשֻׁלְמָא מוֹם קַל — קָא מְשַׁמַּע לֹן פְּדֵרֵב הוּנָא, וְלֹאֲפֻקִי מִדְּרַב חֲסֵדָא וְרַבָּא. אֵלֹא מוֹם קְבוּעַ — מַאי קָא מְשַׁמַּע לֹ? דְכִינּוּ דְאִישְׁתַּנִּי הוּהּ לִיָּה מוּמָא? תִּנְיָנָא: וּפְיֹ דוּמָה כְּשֶׁל חֲזִיר — הָרִי זֶה מוֹם! וְכִי תִימָא, הֵתִם נִשְׁתַּנָּה בְּדָבָר שְׂאִין בְּמִינוּ קְדוֹשׁ בְּבִכּוּרָה, הָכָא נִשְׁתַּנָּה בְּדָבָר שְׂבָמִינוּ קְדוֹשׁ בְּבִכּוּרָה, הָא נְמִי תִנְיָנָא: עֵינֹ אַחַת גְּדוּלָּה וְאַחַת קִטְנָה. וְתַנָּא גְדוּלָּה — גְּדוּלָּה כְּשֶׁל עֶגְלָה, וּקִטְנָה — קִטְנָה כְּשֶׁל אֲנָז. בְּשֻׁלְמָא קִטְנָה כְּשֶׁל אֲנָז, אִין בְּמִינוּ קְדוֹשׁ בְּבִכּוּרָה, אֵלֹא גְדוּלָּה כְּשֶׁל עֶגְלָה — יֵשׁ בְּמִינוּ קְדוֹשׁ בְּבִכּוּרָה! אֵלֹא לֹא מִשּׁוֹם דְּאִמְרִינוּ: כִּינּוּ דְאִישְׁתַּנִּי הוּהּ לִיָּה מוּמָא? לֹא, מִשּׁוֹם דְּהוּהּ לִיָּה "שְׂרוּעַ".

[ה. מומים הפוסלים]

הָכִי נְמִי מְסַתְּבָרָא, דְתַנּוּ: מוּמִין אֵלֹו, בִּין קְבוּעִין בִּין עוֹבְרִין — פּוֹסְלִין. יִתֵּר עֲלֵיהוֹן אָדָם: עֵינָיו שְׂתִיחֵהוּן גְּדוּלוֹת, שְׂתִיחֵהוּן קִטְנוֹת. גְּבִי אָדָם הוּא דְכֶתִיב: "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֲהֲרֹן", דְּבָעִינָן אִישׁ שׁוֹהַ בְּזָרְעוֹ שֶׁל אֲהֲרֹן, אֲבָל בְּהֶמָּה, שְׂתִיחֵהוּן גְּדוּלוֹת שְׂתִיחֵהוּן קִטְנוֹת — נְמִי לֹא הָיִי מוּמָא. אַחַת גְּדוּלָּה וְאַחַת קִטְנָה, מַאי טַעְמָא? אִי מִשּׁוֹם שִׁנּוּי — אֶפִּילוּ שְׂתִיחֵהוּן גְּדוּלוֹת, שְׂתִיחֵהוּן קִטְנוֹת נְמִי! אֵלֹא לֹא מִשּׁוֹם דְּהוּהּ לִיָּה "שְׂרוּעַ"? לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ מִשּׁוֹם שִׁנּוּי, שִׁנּוּי הָיִי

מומא. ודקא קשׁיא לך: אפילו שתייהן גדולות, שתייהן קטנות? התם, אי מחמת בריותא יתירא — תרנוייהו בעי למיברא, אי מחמת כחישותא יתירא — תרנוייהו בעי מיכחש.

[ו. בישראל]

[משנה: שפאמר: "בין שראל"]

ההיא גיורתא דהוה מסרין לה אחי חיותא לפטומה, אתאי לקמיה דרבא, אמר לה: לית דחש לה להא דרבא יהודה, דאמר: שותפות גוי חייבת בבכורה.

[ז. אבל לא באחרים]

[משנה: אבל לא באחרים]

רב מרי בר רחל הוה קמיה חיותא, הוה מקנה לאודנייהו לגוי, ואסר להו בגיזה ועבודה, ויהיב להו לכהנים, וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל. וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה, ויהיב להו לכהנים, אמאי מקנה להו לאודנייהו לגוי, דלמא אתי בהו לידי תקלה? אי הכי, מאי טעמא פלו חיותא דרב מרי? משום דמפקע להו מקדושתיהו. והאמר רב יהודה: מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שניצא לאור העולם! התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה, מקדושת כהן לא מפקע ליה. הכא אפילו מקדושת כהן קא מפקע ליה. ואיבעית אימא: רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנן גמור, וחזי ליה איניש אחרנא, ואזיל ועבד, וסבר רב מרי מילתא הוא דעבד, ואתי בה לידי תקלה.

סוגיה ב [ג.]: פטור הלויים ובהמתם

אם פטרו את של ישראל במדבר,

כהנים ולויים פטורין

דין הוא שפטרו את של עצמן.

מקל וחומר:

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
כהנים ולויים פטורים	מקל וחומר	שה אחד פטר כמה חמורים	האם קדשו בכורות במדבר	דרשות רבן יוחנן בן זכאי ורבי אליעזר	אם פטרו את של ישראל במדבר	דין הוא שיפטרו את של עצמן

תמצית הסוגיה: הסוגיה מעצבת את זהותם המשפטית של הכהנים והלויים לדורות, דרך מעבר מבירור לוגי של כוח ההפקעה הממוני והגופני שלהם, המבוסס על ציר נצחיות הקדושה.

המשנה בקנה א' פותחת בקביעת מעמדם העקרוני של הכהנים והלויים כפטורים מפדיון הבן ומפטור חמור. מול זה, קנה ו' מציב את הבסיס ההיסטורי של הדין – האירוע החד-פעמי שבו פטרו הלויים ובהמתם את בכורי ישראל במדבר. חובת הפטור המהותית הנוהגת כיום לדורות (קנה א'), עומדת מול מעשה הפטור האקטיבי שכוון את המעמד הזה בראשית ימי האומה (קנה ו').

המשנה בקנה ב' מציעה כמקור לפטור סברה של "קל וחומר", והגמרא מנתחת ומפרקת את הלוגיקה שלו

דרך הבחנה בין פטור הגוף (רבא) לפטור הממון בבהמה (אביי), תוך היקש בין פדיון אדם לפטר חמור. מול זה, קנה ז' חותם את הסוגיה במסקנה המוחלטת והחלוטה של אותו הטיעון: "דין הוא שיפטרו את של עצמן". שלב הניתוח המושגי והגדרת גדרי המצווה (קנה ב'), עומד מול התממשות הכלל לכדי פסק הלכה סופי וקבוע (קנה ז').

הגמרא בקנה ג' מעתיקה את הדין אל עולם הריאליה והחשבון, ומבררת כיצד הספיקה בהמתם של הלויים לפדות את מקנם הרב של ישראל, דרך קביעת הכלל ההלכתי: שה אחד של לוי פטר חמורים רבים של ישראל במדבר ולדורות. מול זה עומדת הגמרא בקנה ה' הממשיכה את העיסוק בחשבון המדבר ובריאליה הכלכלית שלו – דרך יישוב הפער במספרי הלויים (300 הלויים הבכורות), הוכחת הדיוק המוחלט של כספי הפיקודים של משה רבנו (מנה של קודש כפול היה), וביאור הרקע ההיסטורי לעושרם של ישראל בחמורים לובים.

בלב הסוגיה (קנה ד') היסוד התפיסתי המאחד את המהלך כולו, סביב מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש בשאלת המפתח: "האם קדשו בכורות במדבר?". קביעתו של רבי יוחנן – המבוססת על דרשת הפסוק "לי יהיו – בהווייתן יהו", שקדושת הבכורות היא רצף היסטורי נצחי שלא פסק מעולם.

[א. כהנים ולויים]

[משנה: פְּתָנִים וּלְוִיִּם].

[ב. פטורין מקל וחומר]

[משנה: פְּתָנִים וּלְוִיִּם פְּטוּרִין מִקָּל וְחוּמָר].

ד

[ד, א] **גַּמְ'.** אינהו פֿטרי? אָדָם — אָדָם פֿטר, בְּהֶמָּה — בְּהֶמָּה פֿטֶרָה, דְּכָתִיב:
 "קח את הלֹוִים תחת בכור בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֶמַּת הַלֹוִים תַּחַת בְּהֶמְתָּם!"
 אָמַר **אַבְיִי**, הֲכִי קָאָמַר: כֹּהֲנִים וְלֹוִים פֿטורין בְּהֶמְתָּם מִקַּל וְחוֹמֶר — אִם
 הִפְקִיעָה בְּהֶמְתָּם שֶׁל לֹוִים בְּהֶמָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, דִּין הוּא שֶׁתִּפְקִיעַ אֶת
 שֶׁל עֶצְמָן. אָמַר לִיה **רַבָּא**: וְהָא "פֿטרי" אינהו קִתְּנִי! וְעוֹד, אִם אֵיתָא, אֶפְּלִי
 מִבְּכוֹר בְּהֶמָּה טְהוֹרָה נִפְטְרוּ! אֲלֵמָּה תֵּנּוּ: לֹא נִפְטְרוּ מִבְּכוֹר בְּהֶמָּה טְהוֹרָה,
 אֲלֵא מִפְּדִיּוֹן הֶבֶן וּפֿטֶר חֲמוֹר?

אֲלֵא אָמַר **רַבָּא**, הֲכִי קִתְּנִי: כֹּהֲנִים וְלֹוִים פֿטרי הוּ עֶצְמָן מִקַּל וְחוֹמֶר, אִם
 הִפְקִיעָה קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל לֹוִים קְדוּשַׁת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, לֹא יִפְקִיעַ אֶת שֶׁל
 עֶצְמָן?

אֲשַׁכַּח אָדָם, בְּהֶמָּה טְמֵאָה מְנַל? אָמַר קָרָא: "אֵךְ פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר
 הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֶמָּה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה", כֹּל שֶׁיִּשְׁנֶה בְּבָכוֹר אָדָם — יִשְׁנֶה
 בְּבָכוֹר בְּהֶמָּה טְמֵאָה, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ בְּבָכוֹר אָדָם — אֵינוֹ בְּבָכוֹר בְּהֶמָּה טְמֵאָה.

אָמַר לִיה **רַב סַפְרָא לַאֲבִי**: לְדִידֶךָ דְּאִמְרַת בְּהֶמְתָּם, בִּן לִי דִתְהוּ לִיה שֶׁ
 דְּאִפְקַע — לִיפְקַע, דְּלֹא הָוָה לִיה שֶׁ דְּלִיפְקַע — לֹא לִיפְקַע!

בִּין לְדִידֶךָ, בִּין לְרַבָּא, בִּין חֲדָשׁ דְּאִפְקַע — לִיפְקַע, פְּחוֹת מִבֶּן חֲדָשׁ דְּלֹא אִפְקַע
 — לֹא לִיפְקַע! לִיפְקַע! לִיפְקַע! אֲלֵמָּה אָמַר **רַב אֲדָא בְּרִי אֶהֱבָה**: לִיפְקַע שֶׁיִּלְדָּה
 — בְּנָה פֿטור מִחֲמַשׁ סְלָעִים! הֵא לֹא קִשְׁיָא, כְּדָמַר **בְּרִי דְּרַב יוֹסֵף מִשְׁמִיָּה**
דְּרַבָּא, דְּאָמַר: "פֿטֶר רַחֵם" בְּפֿטֶר רַחֵם תֵּלֶה רַחֲמָא.

וְאֶהֱרֹן שֶׁלֹא הָיָה בְּאוֹתוֹ מִנֵּן — לֹא לִיפְקַע! דִּתְנָא: לָמָּה נִקְוֶה עַל "אֶהֱרֹן"
 שֶׁבְּחֻמֶּשׁ הַפְּקוּדִים — שֶׁלֹא הָיָה בְּאוֹתוֹ מִנֵּן. אָמַר קָרָא: "הַלֹוִים", הוֹקְשׁוּ
 קָל הַלֹוִים זֶה לָזֶה.

כֹּהֲנִים מְנַל? כְּדָרְבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, דְּאָמַר **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי**: בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה
 מְקוֹמוֹת נִקְרְאוּ כֹהֲנִים "לֹוִים", וְזֶה אֶחָד מֵהֶן: "וְהַכֹּהֲנִים הַלֹוִים בְּנֵי צְדוֹק".
 [ד, ב] וְלְדוֹרוֹת מְנַל? אָמַר קָרָא: "וְהָיוּ לִי הַלֹוִים", "וְהָיוּ" — בְּהוֹוִיתָן יְהוּ.

וּמִמָּאִי דְּבִשְׁה? אָמַר **רַב חֲסִידָא**: נֶאֱמַר כֶּסֶף לְדוֹרוֹת, וְנֶאֱמַר שֶׁה לְדוֹרוֹת. מָה
 כֶּסֶף הָאָמֹר לְדוֹרוֹת — בּו פְּדוּ לְדוֹרוֹת, בּו פְּדוּ לְאֹתָהּ שְׁעָה, אִף שֶׁה הָאָמֹר
 לְדוֹרוֹת — בּו פְּדוּ לְדוֹרוֹת, בּו פְּדוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. מָה לְכֶסֶף — שֶׁכּוּ פוֹדִין בּו
 הַקְדָּשׁוֹת וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי!

אָלָא, אָמַר קָרָא: "אָדָּה תִּפְדָּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדָּה", מָה בְּכוֹר אָדָם לֹא חִלְקֶת בֵּין לְדוֹרוֹת בֵּין לְאוֹתָהּ שְׁעָה — בְּכֶסֶף, אֶף בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא תַחְלוֹק בּוֹ בֵּין לְדוֹרוֹת בֵּין לְאוֹתָהּ שְׁעָה — בְּשָׂה.

[ג. שה אחד פוטר כמה פטרי חמורים]

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: שֶׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לִוִּי פֹטֵר כָּמָה פְּטָרִי חֲמוּרִים מִיִּשְׂרָאֵל.

אָמַר אַבְי: תִּדְע, שֶׁהָרִי מִנָּה הַכְּתוּב עוֹדְפִים בָּאָדָם, וְלֹא מִנָּה עוֹדְפִין בְּהֵמָה. מִמָּא? דִּילְמָא לֹא הָוִי נִפְיִשִּׁי לְהוּ בְּהֵמוֹת טוֹבָא? לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ! דְּכִתִּיב: "וּמִקְנֶה רֵב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד". דִּילְמָא אֶפְּלוּ הֵכִי, פְּשׁוּטִים דְּלוּם הָווּ קִימִי לְבִהְדִּי בְּכוּרֵי יִשְׂרָאֵל! אָמַר קָרָא: "וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם", בְּהֵמָה אַחַת תַּחַת בְּהֵמוֹת הָרֶבֶה. וְאִימָא בְּהֵמָה רֶבֶה? אִם כֵּן, לִיכְתּוּב קָרָא אוֹ "בְּהֵמָה תַּחַת בְּהֵמָה" אוֹ "בְּהֵמָתָם תַּחַת בְּהֵמָתָם"! מָאִי "בְּהֵמָתָם... תַּחַת בְּהֵמָתָם"? שְׁמַע מִינָּה חַד פֹּטֵר טוֹבָא.

אָמַר רַבָּא, אֶף אֲנִי נִמְי תִּנְיָנָא: וּפּוֹדָה בּוֹ פְּעָמִים הָרֶבֶה.

וְרַבִּי חֲנִינָא טַעֲמָא דְּמַתְּנִיתִין מִפְּרָשׁ, וְהָכִי קָאָמַר: מָאִי טַעֲמָא פּוֹדָה בּוֹ פְּעָמִים הָרֶבֶה? מְשׁוּם דְּשָׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לִוִּי פֹטֵר כָּמָה פְּטָרִי חֲמוּרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

[ד. האם קדשו בכורות במדבר]

אֵיתִמַר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: קִדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: לֹא קִדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: קִדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר, דִּרְחֻמְנָא אָמַר לִיקְדְּשׁוּ, דְּכִתִּיב: "קִדְּשׁ לִי כָל בְּכוֹר". וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: לֹא קִדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר, מִדְּכִתִּיב: "וְהָיָה כִּי יִבְיָאָד", וְכִתִּיב בְּתַרְיָה: "וְהַעֲבַרְתָּ", מִכָּלל דְּמַעֲיָקָרָא לֹא קְדוּשָׁה.

אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ: עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן הָיוּ בְּמוֹת מוֹתָרוֹת וְעִבּוּדָה בְּבְכוֹרוֹת! אָמַר לֵיהּ: בְּאוֹתָן שְׁנִיָּא מִמַּצְרַיִם. הֵכִי נִמְי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי לֹא תִימָא הֵכִי, בֶּן שָׁנָה בַּר מִיעֵבַד עִבּוּדָה הוּא? וְדִקְאָרִי לֵיהּ, מָאִי קָאָרִי לֵיהּ? הֵכִי קָא קִשְׁנָא לֵיהּ: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא דְּלֹא פָּסִיק קְדוּשְׁתִּיהּ — הִנָּךְ דְּמַעֲיָקָרָא נִמְי לֹא פִקְעָא קְדוּשְׁתִּיהּ, אֲלֵא אִי אִמְרַת דְּפִסַּק קְדוּשְׁתִּיהּ — הִנָּךְ דְּמַעֲיָקָרָא נִמְי פִקְעָא לֵיהּ קְדוּשְׁתִּיהּ. וְאִידֵּךְ: דְּקְדוּשָׁה — קְדוּשָׁה, דְּלֹא קְדוּשָׁה — קְדוּשָׁה.

איתיביה: אותו היום שהוקם המשכן, קרבו בו להם בְּיִשְׂרָאֵל נְדָרִים ונִדְבוֹת, חטאות וְאַשְׁמוֹת, בְּכוֹרוֹת וּמַעֲשָׂוֹת. הֲכִי נָמִי — בְּאוֹתָן שֶׁצָּאָו מִמִּצְרָיִם. וּמִינֵה: אוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא דְקָרוֹב, מִיָּכֹן וְאֵילָף לֹא קָרוֹב!

אִיכָא דְאָמְרִי: אִיתִיבִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן קָרְבוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל נְדָרִים וּנִדְבוֹת חטאות וְאַשְׁמוֹת בְּכוֹרוֹת וּמַעֲשָׂוֹת. אוֹתוֹ הַיּוֹם — אֵין, מִיָּכֹן וְאֵילָף — לֹא! אִימָא: מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְאֵילָף. וּמֵאִי קִמְשָׁמַע לָן? מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם — אֵין, מַעֲיָקְרָא — לֹא. אֲלָמָא חוֹבוֹת בְּבִמָּה לֹא קָרוֹב.

תָּא שָׁמַע, נִמְצָאת אֶתְה אֹמֵר: בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל — בְּמִצְרַיִם, וּבַמִּדְבָּר, וּבְכִנְיֻסָּתוֹ יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ. בְּמִצְרַיִם מֵהוּ אֹמֵר: "קָדְשׁ לִי כָל בְּכוֹר". בַּמִּדְבָּר הוּא אֹמֵר: "כִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל". בְּכִנְיֻסָּתָם לְאָרֶץ הוּא אֹמֵר: "וְהָיָה כִּי יִבְיָאֲדָ... וְהַעֲבַרְתָּ".

אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי צַחֲקָא: בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הוֹזְהָרוּ עַל הַבְּכוֹרוֹת לִיקְדָּשׁ, וְלֹא קָדְשׁוֹ.

וּבְמִצְרַיִם נָמִי לֹא קָדוֹשׁ! הָא קֹאמְרִינָן דְּקָדוֹשׁ! הֲכִי אָמַר: מֵהוּ קָדְשׁוֹ, וּמֵהוּ לֹא קָדְשׁוֹ.

מִתְקִיף לֵה רַב פִּפְא: וּבַמִּדְבָּר לֹא קָדְשׁוֹ! וְהַכְּתִיב: "פָּקֹד כָּל בְּכוֹר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל!"

אֲלָא, אֵי אִיתְמַר הֲכִי אִיתְמַר: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: קָדְשׁוֹ וְלֹא פָסְקוּ, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: קָדְשׁוֹ [ה, א] וּפָסְקוּ.

בְּשִׁלְשָׁה רִישׁ לְקִישׁ, כְּדָאמַר טַעַם, אֲלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן — מֵאִי טַעַמָא? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: רַבִּי יוֹחָנָן חֲזָא בְּחִילָמָא דְּמִילְתָּא מְעַלְתָּא אֲמִינָא, אָמַר קָרָא "לִי יְהִי" — בְּהוֹיִיתָן יְהוּ.

וְרַבִּי יוֹחָנָן, "וְהָיָה כִּי יִבְיָאֲדָ... וְהַעֲבַרְתָּ" מֵאִי עֲבִיד לֵיהּ? הֵהוּא מִיבְעִי לֵיהּ לְכַדְתָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: עָשָׂה מִצְוָה זוֹ שֶׁבְּשִׁבְלָה תִּיכְנֹס לְאָרֶץ.

אָמַר לֵיהּ רַב מְרִדְכִי לְרַב אֲשִׁי: אֲתוֹן הֲכִי מִתְנִיתוּ לֵה, אֲנִי אִיפְכָא מִתְנִינָן לֵה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לֹא קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר. אָמַר לֵיהּ: וְאִפְכִיתוּ נָמִי תִיּוֹבְתָא, וְאִפְכִיתוּ לֵה לֵהא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר? אָמַר לֵיהּ: לֹא קָדְשׁוֹ לֵהוּ — לֹא הוֹצֵרְכוּ לִיקְדָּשׁ. אֵי הֲכִי, הִינֵנוּ דִּידָן! קָא מְשָׁמַע לָן: חֲזִיב אָדָם לומר בְּלָשׁוֹן רַבּוֹ.

ה

[ה. דרשות רבן יוחנן בן זכאי ורבי אליעזר]

שאל קונטריוקוס השור את רבן יוחנן בן זכאי: בפרטן של לויים אתה מוצא עשרים ושנים אלף ושלש מאות, בכללן אתה מוצא עשרים ושנים אלף, ושלש מאות להיכן הלכו? אמר לו: אותן שלש מאות בכורות היו, ואין בכור מפקיע בכור. מאי טעמא? אמר אביי: דיו לבכור שניפקיע קדושת עצמו.

ועוד שאלו: בגיבוי כסף אתה מוצא מאתיים ואחת כפר ואחת עשרה מנה, דכתיב: "בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש וגו'", ובנתינת הכסף אתה מוצא מאת כפר, דכתיב: "ויהי מאת כפר הכסף לצקת וגו'". משה רבכם גנב הנה, או קוביוסטוס היה, או אינו בקי בחשבונות? נתן מחצה ונטל מחצה, ומחצה שלם לא החזיר. אמר לו: משה רבינו גיזבר נאמן היה, ובקי בחשבונות היה, ומנה של קודש כפול היה.

הוי בה רב אחאי: מאי קא קשיא ליה, "ויהי מאת כפר הכסף לצקת וגו'?" הנה לצקת, ואינד בי גזא! כתב קרא אחרינא: "וכסף פקודי העדה מאת כפר וגו'".

ודקאמר ליה: מנה של קודש כפול היה, מנא ליה? אילמא מיניה, שהרי כאן שבעים ואחד מנה — "והא האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים", ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט, ואם איתא — מאה ואחד כפר ואחת עשרה מנה מיבעי ליה! אלא, מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט, שמע מינה: מנה של קודש כפול היה. ודילמא כללי קחשיב בכברי, פרטי לא קא קחשיב בכברי!

אלא מהכא: "והחשת התנופה שבעים כפר ואלפים וארבע מאות שקל", שהרי כאן תשעים וששה מנה, ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט, שמע מינה: מנה של קודש כפול היה. ודילמא פרטא רבה קא קחשיב בכברי, פרטא זוטא לא קחשיב בכברי!

אלא אמר רב חסדא: מהכא, "והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם". [ה, ב] והא מאתן וארבעין הויין! אלא שמע מינה: מנה של קודש מנה כפול היה. ושמע מינה, מוסיפין על המדות, ואין מוסיפין יתר על שתות, ושמע מינה שתותא מלבד.

אמר רבי חנינא: שאלתי את רבי אליעזר בבית מותבא רבא, מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים? אמר לי: גזירת הכתוב היא, ועוד שסייעו

יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת יִצְיָאֲתֶם מִמִּצְרַיִם, שָׂאִין לָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הָיוּ
עֲמוּ תַשְׁעִים חֲמוּרִים לִוְבִים טְעוּנִים מִכִּסְפָּה וְזִהְבָּה שֶׁל מִצְרַיִם.

וְעוֹד שֶׁאֵלֶּתִיו: מֵאֵי לָשׁוֹן "רְפִידִים"? וְאָמַר לִי: רְפִידִים שְׁמָה.

כְּתִנָּאִי: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אָמַר: רְפִידִים שְׁמָה, **רַבִּי יְהוֹשֻעַ** אָמַר: שְׁרִיפוּ עֶצֶמָן
מִדְּבַרֵי תוֹרָה, וְכֵן הוּא אָמַר: "לֹא הִפְנוּ אֲבוֹת אֶל בְּנִים מִרְפִּיּוֹן יָדִים".

וְעוֹד שֶׁאֵלֶּתִיו: מֵאֵי לָשׁוֹן "שְׁטִים"? וְאָמַר לִי: שְׁטִים שְׁמָה. כְּתִנָּאִי: **רַבִּי**
אֱלִיעֶזֶר אָמַר: שְׁטִים שְׁמָה, **רַבִּי יְהוֹשֻעַ** אָמַר: שְׁנַתְעִסְקוּ בְּדְבַרֵי שְׁטוֹת.

"וַתִּקְרָאן לָעַם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן" — **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אָמַר: עֲרוּמוֹת פָּגְעוּ בָהֶן, **רַבִּי**
יְהוֹשֻעַ אָמַר: שְׁנַעֲשׂוּ כּוֹלָן בְּעֲלֵי קִרְיָין.

[ו. אם פטרו את ישראל במדבר]

[משנה: אם פִּטְרוּ אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר].

[ז. דין הוא שיפטרו את של עצמן]

[משנה: דין הוא שֶׁיִּפְטְרוּ אֶת שֶׁל עֶצְמָן].

סוגיה ג [ה:-ז]: היוצא מן הטמא ומן הטהור

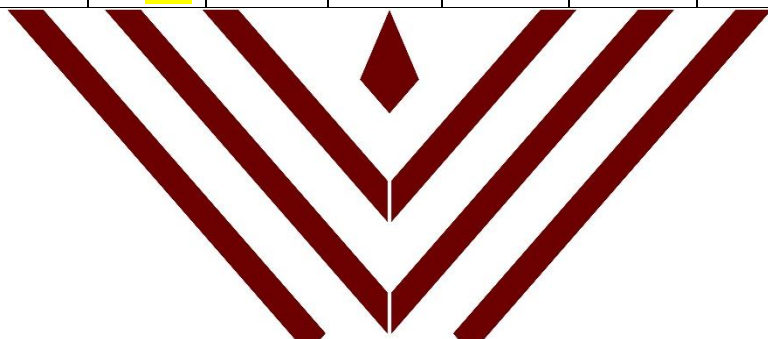
שְׁהֵי־צֵא מִן הַטֹּמֵא — טִמָּא,

וְהֵי־צֵא מִן הַטְּהוֹר — טְהוֹר.

פְּרָה שְׂיִלְדָּה מִיּוֹן חָמוֹר, וְחָמוֹר שְׂיִלְדָּה
כְּמִין סוּס — פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה,
שְׂנָאָמֶר: "פֶּטֶר חָמוֹר" "פֶּטֶר חָמוֹר" שְׁנִי
פְּעָמִים, עַד שֶׁיִּהְיֶה הַיּוֹלֵד חָמוֹר וְהַנּוֹלֵד
חָמוֹר.

וּמָה הֵם בְּאֻכִּילָהּ: בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂיִלְדָּה
כְּמִין בְּהֵמָה טֹמֵאָה — מוֹתֵר בְּאֻכִּילָהּ,
וְטֹמֵאָה שְׂיִלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טְהוֹרָה —
אָסוּר בְּאֻכִּילָהּ,

ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
והיוצא מן הטהור - טהור	שהיוצא מן הטמא - טמא	"גמל" "גמל"	חלב דבהמה טהורה	"גמל" "גמל"	ומה הם באכילה?	פרה שילדה מין חמור

תמצית הסוגיה: הסוגיה נפתחת בהצגת דינים
יישומיים מפורטים (קטעים א-ב) העוסקים במקרים
של ולד שצורתו שונה מאמו, כגון פרה שילדה כמין
חמור, ומכריעה בדיני בכורה והיתר אכילה. לעומתם,
קטעים ו-ז מנסחים את כלל היסוד המשפטי ("היוצא
מן הטמא – טמא, והיוצא מן הטהור – טהור")
המהווה את המקור והטעם לדינים אלו. היחס בין
החלקים הוא של מקרה יישומי מול כלל מנחה: הכלל
החותם את המשנה מסביר מדוע הולכים בכל מקרה
אחר מין האם ולא אחר צורת הוולד.

קטעים ג' ו-ה' מעמידים את התשתית המקראית והמדרשית לכלל המשנאי, במבנה של תקבולת ניגודית-סימטרית. קטע ג' מתמקד במקור הכתוב ובדרשת חז"ל לביסוס הדין של "היוצא מן הטמא – טמא", בעוד קטע ה' מביא את הדרשה המקבילה להוכחת הדין של "היוצא מן הטהור – טהור". שני הקטעים משתמשים במתודולוגיה פרשנית זהה של דיוק בלשון המקרא, ובכך מעניקים תוקף לשני חלקי הכלל.

קטע ד' מרחיב את יריעת הדיון מעבר לעולם הולדות והגורים אל עבר תוצרים, נוזלים והפרשות (כגון חלב ודבש). קטע זה בוחן האם וכיצד הכלל "היוצא מן..." חל על חומרים המופקים מן החי, מתמודד עם קשיים והבחנות הלכתיות מורכבות (כגון היתר חלב טהורה מול איסור דם), ומשמש כגשר מושגי המגדיר את גבולות הכלל ואת החלתו על מקרים מופשטים יותר.

לסיכום, הסוגיה מתחילה בדינים מעשיים (א-ב), מייחסת אותם לכלל מנחה (ו-ז), מבססת לכלל זה מקורות מדרשיים מן המקרא (ג, ה), ומעמיקה בהגדרתו על ידי החלתו על תוצרי הבהמה (ד). באופן זה נבנית תפיסה משפטית יסודית הקובעת כי מעמדו של כל תוצר, ענף או ולד נגזר באופן ישיר ממעמד מקורו.

[א. פרה שילדה מין חמור]

[משנה: פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה כמין סוס – פטורה מן הבכורה, שנאמר: "פטור חמור" "פטור חמור" שני פעמים, עד שיהא חיולד חמור וחולד חמור].

גמ'. תנו קתם: רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל – פטור מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנין – חייב.

מָנָא הָנִי מִיָּלִי? אָמַר **רַב יְהוּדָה**, דָּאָמַר קָרָא: "אָדָּא בְּכוֹר שׁוֹר" — שְׁיָהָא הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר, "בְּכוֹר כֶּשֶׁב" — שְׁיָהָא הוּא כֶּשֶׁב וּבְכוֹרוֹ כֶּשֶׁב, "בְּכוֹר עֹז" — שְׁיָהָא הוּא עֹז וּבְכוֹרוֹ עֹז. יָכוֹל אָפִילוּ יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין? תִּלְמוּד לומר: "אָדָּא" — חֵלֶק.

וְהָא תֵּנָא "פֶּטֶר" "פֶּטֶר" קְנָסִיב לֵהּ, לִפְרָה! הוּא דָּאָמַר כְּרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי, דְּתִנָּא: **רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי** אוֹמַר: "אָדָּא בְּכוֹר שׁוֹר" — עַד שְׁיָהָא הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר, "בְּכוֹר כֶּשֶׁב" — עַד שְׁיָהָא הוּא כֶּשֶׁב וּבְכוֹרוֹ כֶּשֶׁב, "אוֹ בְּכוֹר עֹז" — עַד שְׁיָהָא הוּא עֹז וּבְכוֹרוֹ עֹז. יָכוֹל אָפִילוּ יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין? תִּלְמוּד לומר: "אָדָּא" — חֵלֶק.

בְּמַאי קְמִיפְלָגִי? תֵּנָא דִּין סִבֵּר: גְּלִי רַחֲמָנָא בְּקְדוּשַׁת דְּמִים, וְהוּא הִדִּין בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף. וְרַבִּי יוֹסִי סִבֵּר: גְּלִי רַחֲמָנָא בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף, וְהוּא הִדִּין בְּקְדוּשַׁת דְּמִים, וְגַמַּר קְדוּשַׁת דְּמִים מִקְדוּשַׁת הַגּוֹף.

וְתֵּנָא דִּין, הָאִי "בְּכוֹר" "בְּכוֹר" מַאי עֲבִיד לֵיהּ? מִיבְּעִי לֵיהּ לְכַדְרֵי יוֹסִי כְּרַבִּי חֲנִינָא. דָּאָמַר **רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי חֲנִינָא**: לָמָּה נֶאֱמָרוּ אִימורֵין בְּבְכוֹר שׁוֹר, אִימורֵין בְּבְכוֹר כֶּשֶׁב, אִימורֵין בְּבְכוֹר עֹז? צְרִיכָא, דָּאִי פִתְבַּר רַחֲמָנָא בְּבְכוֹר שׁוֹר — שָׁכֵן נִתְרַבָּה בְּנִסְכִּים. כֶּשֶׁב — שָׁכֵן נִתְרַבָּה בְּאֵלֶיהָ. בְּעֹז — שָׁכֵן נִתְרַבָּה אֶצֶל עֲבוּדָה זָרָה בְּנִחִיד. חֲדָא מִחֲדָא לֹא אֲתִינָא, תִּיתִי חֲדָא מִתְרַתִּי! בְּהִי לֹא לִיכְתוּב? לֹא לִיכְתוּב רַחֲמָנָא בְּשׁוֹר, וְתִיתִי מִהֲנֵךְ — מָה לְהֲנֵךְ, שָׁכֵן נִתְרַבָּה אֶצֶל פִּסְחִים! לֹא לִכְתוּב בְּכֶשֶׁב, וְתִיתִי מִהֲנֵךְ — מָה לְהֲנֵךְ שָׁכֵן נִתְרַבָּה אֶצֶל עֲבוּדָה זָרָה בְּצִיבוּר! לֹא נִיכְתוּב רַחֲמָנָא בְּעֹז, וְתִיתִי מִהֲנֵךְ — מָה לְהֲנֵךְ שָׁכֵן יֵשׁ בְּהוֹן צַד רַבּוּי אֶצֶל מִזְבֵּחַ! הִילֵּךְ צְרִיכִי. וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי, אִם כֵּן לִיכְתוּב קָרָא "אָדָּא בְּכוֹר שׁוֹר כֶּשֶׁב וְעֹז", "בְּכוֹר" "בְּכוֹר" לָמָּה לִי? אֲלֹא לֹאוּ שְׁמַע מִינָּה: עַד שְׁיָהָא הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר.

וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי, הָאִי "פֶּטֶר חֲמוֹר" "פֶּטֶר חֲמוֹר" מַאי עֲבִיד לֵיהּ? מִיבְּעִי לֵיהּ לְכַדְתִּנָּא: **רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי** אוֹמַר, מִתּוֹדָּה שְׁנַאָמַר "אָדָּא פִּדָּה תִּפְדָּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדָּה", שׁוֹמֵעַ אֲנִי אָפִילוּ פֶטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים! תִּלְמוּד לומר "פֶּטֶר חֲמוֹר" — פֶּטֶר חֲמוֹר אֲמֶרְתִּי לָךְ, וְלֹא פֶטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים. וְעַדִּין אֲנִי אוֹמַר: פֶּטֶרִי חֲמוֹר בְּשֶׁה, פֶטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים בְּכָל דְּבַר. [ו, א] תִּלְמוּד לומר: "פֶּטֶר חֲמוֹר" "פֶּטֶר חֲמוֹר" שְׁנֵי פְעָמִים — פֶטֶרִי חֲמוֹרִים אֲמֶרְתִּי לָךְ, וְלֹא פֶטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים.

פְּרִיז רַב אַחָא: אִי פִתְבַּר רַחֲמָנָא חַד, הֵנוּ אֲמִינָא דְּבַר שְׁהִיָּה בְּפֻלָּל, וְיִצְא מִן הַפֻּלָּל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצָמוֹ יִצְא אֲלֹא לְלַמֵּד עַל הַפֻּלָּל כּוּלּוֹ יִצְא, וְלַעוֹלָם

בְּשָׁה. כְּתַב רַחֲמָנָא "פֶּטֶר חֲמוֹר" אַחֲרֵינָא, פֶּטֶר חֲמוֹרִים וְלֹא פֶטֶרִי סוּסִים וּגְמֵלִים, וְאִימָא: מַעֲטִינְהוּ מִשָּׁה, וְלַעוֹלָם בְּכָל דְּבָר! אִם כּוֹ, לְכַתּוּב רַחֲמָנָא: "פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדָּה בְּשָׁה" וְ"חֲמוֹר תִּפְדָּה בְּשָׁה". "פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדָּה בְּשָׁה", "פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדָּה בְּשָׁה" לָמָּה לִּי? פֶּטֶרִי חֲמוֹרִים אֲמַרְתִּי לָךְ, וְלֹא פֶטֶרִי סוּסִים וּגְמֵלִים.

וְתַנָּא דִּידוֹן, לְמַעוּטֵי סוּסִים וּגְמֵלִים, מָנָא לִיהּ? אָמַר רַב פֶּפְאָ: כָּל מִקְנֶה תִּזְכֹּר — כָּלֵל, שׁוֹר וְשֶׁה וְחֲמוֹר — פֶּרֶט, כָּלֵל וּפֶרֶט — אֵין בְּכָלֵל אֵלָּא מַה שְּׁבִפְרֶט, שׁוֹר וְשֶׁה וְחֲמוֹר — אֵין, מִיָּדִי אַחֲרֵינָא — לֹא. וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי? "פֶּטֶר" הַפְּסִיק הָעֵנָן, וְרַבְּנָן? וְיִי וְהָדָר עֲרֵבִיהָ קָרָא. וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי? לֹא לְכַתּוּב לֹא וְיִי וְלֹא "פֶּטֶר". וְרַבְּנָן? אֵיידִי דְּהָא קְדוּשַׁת דָּמִים, וְהָא קְדוּשַׁת הַגּוֹף — פְּסִיק לְהוּ וְהָדָר עֲרִיב לְהוּ.

אֵיבַעֲיָא לְהוּ: פָּרָה שְׂיִלְדָּה מִין חֲמוֹר, וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין — מַהוּ? עַז שְׂיִלְדָּה מִין רַחֵל, וְרַחֵל שְׂיִלְדָּה מִין עַז, דְּכִי יֵשׁ מִקְצַת סִימָנִין — חֲיִיבַת בְּבִכּוּרָה, דְּהָא טְהוֹרָה וְהָא טְהוֹרָה, הָא קְדוּשַׁת הַגּוֹף וְהָא קְדוּשַׁת הַגּוֹף. הֵכָא, דְּהָא טְמֵאָה וְהָא טְהוֹרָה, הָא קְדוּשַׁת הַגּוֹף וְהָא קְדוּשַׁת דָּמִים — לֹא, אוֹ דְלָמָּא: כִּיּוֹן דְּאִידִי וְאִידִי בְּגִי מִיקְדָּשׁ בְּבִכּוּרָה — קְדוּשָׁה? וְאִם תִּמְצִי לֹמַר: כִּיּוֹן דְּאִידִי וְאִידִי מִיקְדָּשׁ בְּבִכּוּרָה קְדוּשָׁה, חֲמוֹר שְׂיִלְדָּה מִין סוּס מַהוּ? הֵכָא וְדָאִי לֹא בֵּית מִיקְדָּשׁ בְּבִכּוּרָה הוּא, אוֹ דְלָמָּא כִּיּוֹן דְּמִין טְמֵאָה הוּא קְדוּשָׁה? אִם תִּמְצִי לֹמַר: כִּיּוֹן דְּמִין טְמֵאָה הוּא קְדוּשָׁה, פָּרָה שְׂיִלְדָּה מִין סוּס מַהוּ? הֵכָא וְדָאִי הָא טְהוֹרָה וְהָא טְמֵאָה, הָא בֵּית מִיקְדָּשׁ בְּבִכּוּרָה וְהָא לֹא בֵּית מִיקְדָּשׁ בְּבִכּוּרָה, אוֹ דְלָמָּא סִימָנִין מִילְתָּא הִיא?

תָּא שְׁמַע: בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂיִלְדָּה מִין בְּהֵמָה טְמֵאָה — פְּטוּרָה מִן הַבְּכּוּרָה, אִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין — חֲיִיבַת בְּבִכּוּרָה. מַאי לֹא אֶפְּלוּ פָּרָה שְׂיִלְדָּה מִין סוּס? לֹא, פָּרָה שְׂיִלְדָּה מִין חֲמוֹר.

תָּא שְׁמַע: פָּרָה שְׂיִלְדָּה מִין חֲמוֹר, וְחֲמוֹר שְׂיִלְדָּה מִין סוּס — פְּטוּרָה מִן הַבְּכּוּרָה, אִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין — חֲיִיבַת בְּבִכּוּרָה. מַאי לֹא אֶתְרֻוּיָּהּ? לֹא, אֶפְּרָה שְׂיִלְדָּה מִין חֲמוֹר. אֲבָל חֲמוֹר שְׂיִלְדָּה מִין סוּס, לְמַאי קִתְּנִי לָהּ? לְפִטּוּרָא? פְּשִׁיטָא! הַשְׁתָּא, וְכֵּה פָּרָה שְׂיִלְדָּה מִין חֲמוֹר, דְּאִידִי וְאִידִי בְּגִי מִיקְדָּשׁ בְּבִכּוּרָה נִינְהוּ, אֲמַרְתִּי: אִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין — אֵין, וְאִי לֹא — לֹא, חֲמוֹר שְׂיִלְדָּה מִין סוּס מִיבַעֲיָא? אֵי צִטְרִיד, סִלְקָא דַּעְתָּךְ: הֵתֵם הוּא דְיֵשׁ לָהּ קַרְנִים, וְהָא אֵין לָהּ קַרְנִים; הָא פְּרִסוּתִיָּה סְדוּקוֹת, וְהָא פְּרִסוּתִיָּה קְלוּטוֹת. אֲבָל הֵכָא, דְּאִידִי וְאִידִי אֵין לָהּ קַרְנִים, אִידִי וְאִידִי פְּרִסוּתִיָּה קְלוּטוֹת, אִימָא חֲמוֹר אָדוּם בְּעִלְמָא הוּא, קַמְשִׁמַּע לָךְ.

[ב. ומה הם באכילה?]

[משנה: ומה הם באכילה? בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה — מותר באכילה, וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה — אסור באכילה].

ומה הן באכילה כו'.

למה לי למיתני "שחיזא"? סימנא בעלמא הוא, דלא תיחלף לך, דלא תימא: זיל בתריה דידיה, והאי טהור מעלגא הוא, והאי טמא מעלגא הוא, אלא זיל בתר אימיה.

מנא הני מילי?

דתנו רבנן: "אך את זה לא תאכלו מפעלי הגרה וממפריסי הפרסה" — יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה ואי אתה אוכלו, ואיזה זה? טהור שנולד מן הטמא. או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור, ומאי "מפעלי הגרה וממפריסי הפרסה"? [ו, ב] הכי קאמר: דבר הבא מפעלי הגרה וממפריסי הפרסה לא תיכול, תלמוד לומר: "גמל... טמא הוא" — הוא טמא, ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור. **רבי שמעון** אומר: "גמל" "גמל" שני פעמים, אחד גמל הנולד מן הגמלה, ואחד גמל הנולד מן הפרה.

[ג. "גמל" "גמל"]

ורבנן, האי "גמל" "גמל" מאי עבדי ליה? חד לאסור עצמו, וחד לאסור חלבו. ורבי שמעון, לאסור חלבו מנא ליה? נפקא ליה מ"את הגמל". ורבנן, "אתים" לא דרשי. כדתנא: **שמעון העמסוני** היה דורש כל "את" ו"את" שבתורה, כינון שהגיע ל"את ה' אלהיך תירא" פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל "אתיון" שדרשת מה תהא עליהם? אמר להם: פשם שקבלתי שְׁכָר על הדרישה, כך אני מקבל שְׁכָר על הפרישה. עד שבא **רבי עקיבא** ולימד: "את ה' אלהיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים.

אמר ליה **רב אחא בריה דרבא אשי**: אלא מעתה, טעמא דרבנן מ"גמל" "גמל", ורבי שמעון מ"את הגמל", הא לאו הכי הנה אמינא חלב דבהמה טמאה שרי? מאי שנא מהא דתנא: "הטמאים" — לאסור צירן, ורזבון, וקיפה שלחן? איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא, דאמר מר: דם נעֶכֶר ונעֶשָה חלב, וכינון דחידוש הוא — בבהמה טמאה נמי לישתרי, קא משמע לן. הניחא למאן דאמר דם נעֶכֶר ונעֶשָה חלב,

אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר אֵיבְרִיָּה מִתְפָּרְקִין הִימְנָה וְאִין נַפְשָׁה חוּזְרַת עָלֶיהָ עַד עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּעַה חֲדָשׁ, מַאי אֵיכָא לְמִימַר? אֵינְטְרִיד, סְלָקָא דַּעְתָּךְ אַמִּינָא: הוּאִיל
וְלֵיכָא מִיַּד דְּאֵתִי מַחִי וְשְׂרִינְיָה רַחֲמֵנָא, וְהָאִי חָלֵב כִּי אֲבָר מִן הַחֵי הוּא, וְשָׂרִי,
וְהִילְכָךְ אֲפִילוּ בְּבִהְמָה טְמֵאָה לִישְׁתְּרִי, קָא מְשַׁמַּע לִּי.

[ד. חלב דבהמה טהורה שרי]

וְחָלֵב דְּבִהְמָה טְהוֹרָה מְנָלן דְּשָׂרִי? אֵילִימָא מִדְּאַסֵּר רַחֲמֵנָא "בְּשָׂר בְּחָלֵב", הָא
לְחוּדִיָּה שָׂרִי, וְאֵימָא: חָלֵב לְחוּדִיָּה אֲסוּר בְּאֲכִילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּא, בְּשָׂר בְּחָלֵב
— בְּהִנָּא נָמִי אֲסוּר; וְלִרְבִּי שְׁמַעוֹן, דְּשָׂרִי בְּהִנָּא, מְשַׁבְּחָת לַה לְמִילְקִי עַל
בִּישׁוּלָהּ! אֵלָא מִדְּגָלִי רַחֲמֵנָא דְּבַפְסוּלִי הַמוּקְדָּשִׁין, "תִּזְבַּח" — וְלֹא גִיזָה,
"בְּשָׂר" — וְלֹא חָלֵב, הָא דְּחוּלִין שָׂרִי. וְאֵימָא: דְּחוּלִין אֲסוּר בְּאֲכִילָה וְשָׂרִי
בְּהִנָּא, דְּקֻדְשִׁים בְּהִנָּא נָמִי אֲסוּר! אֵלָא, מִדְּכַתִּיב: "וְיָדִי חָלֵב עֲזִים לְלַחֲמָךְ
לְלֶחֶם בֵּיתְךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ". וְדִילְמָא לְסַחוּרָה? אֵלָא מִדְּכַתִּיב "וְאֵת צִשְׁתְּךָ
חֲרִיצִי הַחָלֵב". וְדִלְמָא לְסַחוּרָה? אֲטוּ דְּרַכָּה שֶׁל מִלְחָמָה לְסַחוּרָה! וְאֵיבְעִית
אֵימָא מִהֲכָא: "אֲרָךְ זֶבֶת חָלֵב וּדְבִשׁ", וְאִי לֹא דְשָׂרִי, מְשַׁבְּחָת לִי קָא בְּמִיַּד
דְּלֹא חֲזִי? וְאֵיבְעִית אֵימָא מִהֲכָא: "לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ, וְלָכוּ שִׁבְרוּ בְּלֹא כֶסֶף
וּבְלֹא מַחִיר וְיֵין וְחָלֵב".

[ה. "גמלי" "גמלי"]

אֵלָא מַעֲתָה, "שֶׁפָּר" "שֶׁפָּר", "אֲרַנְבַּת" "אֲרַנְבַּת", "חֲזִיר" "חֲזִיר", לְהִנֵּי הוּא
דְּאֵתִי? אֵלָא לְכַדְתִּנָּא: לָמָּה נִשְׁנִי בְּבִהְמָה — מִפְּנֵי "הַשְּׂסוּעָה", וּבַעֲפֻזָּה —
מִפְּנֵי "הַרְאָה". "גְּמַל" "גְּמַל" נָמִי לְהַכִּי הוּא דְּאֵתִי! כֹּל הֵיכָא דְּאֵיכָא לְמִדְּרַשׁ
דְּרִשְׁינן.

תְּנוּ רַבָּנן: רַחֵל שְׂזִלְדָּה מִין עֹז, וְעֹז שְׂזִלְדָּה מִין רַחֵל — פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה,
וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִים — חַיִּיבָתָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עַד שְׂיָהָא רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ
דּוֹמָה לְאִמּוֹ.

אֵיבְעִנָּא לְהוֹ: לְאֲכִילָה, מִי בְּעִי רַבִּי שְׁמַעוֹן רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ, אוֹ לֹא? לְעִנְנָן בְּכוּרָה,
כְּתִיב: "אֵד בְּכוֹר שׁוֹר", עַד שְׂיָהָא הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר. אֲבָל לְאֲכִילָה, מְקַל
הוּא דְּאָמַר רַחֲמֵנָא דְּאַסִּיר, הָא [ז, א] אִישְׁתַּנִּי מִמְּקַל שְׁפִיר דְּמִי, אוֹ דְּלָמָּא לֹא
שְׂנָא?

תא שָׁמַע: בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיִּלְדָּה מִיֵּן בְּהֵמָה טְמֵאָה — אָסוּר בְּאֲכִילָהּ, וְאִם דּוֹמָה רִאשׁוֹ וְרוּבוֹ לְאִמּוֹ — חָיִב בְּבִכּוּרָה. שָׁמַע מִיָּנָה: לְאֲכִילָהּ נִמִּי בָּעֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן רִאשׁוֹ וְרוּבוֹ! לֹא, לְבִכּוּרָה דִּיןָקָא. דִּיןָקָא נִמִּי, דִּקָּא שְׁבָקָה לְאֲכִילָהּ וְקָם לִיה אֲבָכוּר. שָׁמַע מִיָּנָה: לְבִכּוּרָה הוּא דְּבָעֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן רִאשׁוֹ וְרוּבוֹ, אָבֵל לְאֲכִילָהּ — לֹא. לְעוֹלָם אִימָא לָךְ: לְאֲכִילָהּ נִמִּי בָּעֵי, וּבִכּוּרָה אִינְטֶרֶף, סִלְקָא דַּעֲתָדָא אִמִּינָא: הוֹאִיל וּכְתִיב "אֶדְ בְּכוֹר שׁוֹר", עַד שֶׁיֵּהָא הוּא שׁוֹר וּבִכּוּרוֹ שׁוֹר, וְלֹא תִּסְגִּי לִיה בְּרִאשׁוֹ וְרוּבוֹ עַד דְּאִיכָא כּוּלִּיהּ, קִמְשָׁמַע לֵן.

תא שָׁמַע: "אֶד אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִּי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִיסֵי הַפֶּרֶסָה", זֶה — אִי אֶתְהּ אוֹכֵל, אָבֵל אֶתְהּ אוֹכֵל הֵבֵא בְּסִימָן אֶחָד. וְאִי זֶה זֶה הֵבֵא בְּסִימָן אֶחָד? זֶה טְמֵא הַנוֹלָד מִן הַטְּהוֹר, וְעִבּוּרוֹ מִן הַטְּהוֹר. כָּכֹל אֶפְּלִי עִבּוּרוֹ מִן הַטְּמֵא? תִּלְמִיד לומֵר: "שֶׁה כְּשֶׁבִים וְשֶׁה עֲזִים", עַד שֶׁיֵּהָא אָבִיו כָּבֵשׁ וְאִמּוֹ כָּבֵשָׁה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא בָּא הַכְּתוּב לְהַתִּיר אֶת הַמּוֹתֵר, אֲלֵא לְהוֹסִיף עַל הַמּוֹתֵר, וְאִיזָה זֶה? טְמֵא הַנוֹלָד מִן הַטְּהוֹר וְעִבּוּרוֹ מִן הַטְּמֵא. אוֹ אִינוּ אֲלֵא עִבּוּרוֹ מִן הַטְּהוֹר? תִּלְמִיד לומֵר: "שׁוֹר שֶׁה כְּשֶׁבִים וְשֶׁה עֲזִים" מִכָּל מְקוֹם. קָרִי לִיה "טְמֵא", כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְקֹאֵמֵר: אָבֵל אֶתְהּ אוֹכֵל הֵבֵא בְּסִימָן אֶחָד! הֵאִי תִּנָּא סָבֵר לִיה כְּנוּתִיָּה בְּחֻדָּא, וּפְלִיג עֲלִיהּ בְּחֻדָּא.

וְאִיכָא דְּמִקְשֵׁי וּמוֹתִיב: עִבּוּרוֹ מִן הַטְּמֵא — מִי מַעֲבָרָא? וְהֵאֵמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְעוֹלָם אִין מִתְעַבְּרַת לֹא טְמֵאָה מִן הַטְּהוֹר, וְלֹא טְהוֹרָה מִן הַטְּמֵא, וְלֹא נֶסֶה מִן הַדִּקְהָ, וְלֹא דִקְהָ מִן הַנֶּסֶה, וְלֹא בְּהֵמָה מִן חִיָּה, וְלֹא חִיָּה מִן בְּהֵמָה. חוּץ מִרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּמַחְלוּקְתּוֹ, שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים חִיָּה מִתְעַבְּרַת מִבְּהֵמָה! וְאֵמֵר רַבִּי יְרֵמְיָה: דְּאֵיעֵבֵר מִקְלוּט בֶּן פָּרָה, וְאֵלִיכָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן קֹאֵמֵר, וְקֹאֵמֵר: אָבֵל אֶתְהּ אוֹכֵל הֵבֵא בְּסִימָן אֶחָד! הֵאִי תִּנָּא סָבֵר לֵה כְּנוּתִיָּה בְּחֻדָּא, וּפְלִיג עֲלִיהּ בְּחֻדָּא.

לְמִימָרָא, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבֵר: זֶה וְזֶה גוֹרֵם — מוֹתֵר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבֵר: זֶה וְזֶה גוֹרֵם — אָסוּר! וְהֵאֵמֵר אִיכָא שְׁמַעִינָן לְהוּ: וְלֵד טְרִיפָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יִקְרֵב לְגַבִּי מִזֵּבַח, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יִקְרֵב לְגַבִּי מִזֵּבַח! בְּעִלְמָא סָבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: זֶה וְזֶה גוֹרֵם — אָסוּר, וְשֹׁאנֵי הֶכָּא, דְּאִם כֵּן נִכְתּוּב קָרָא: "שֶׁה כְּשֶׁבִים וְעֲזִים", "שֶׁה" וְ"שֶׁה" לָמָּה לִי? שְׁמַע מִיָּנָה: שֶׁה — מִכָּל מְקוֹם. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לָךְ: בְּעִלְמָא זֶה וְזֶה גוֹרֵם — מוֹתֵר, וְהֵכָּא אִם כֵּן לְכְתוּב קָרָא: "שׁוֹר כָּשֵׁב וְעֲזִי", "כְּשֶׁבִים וְעֲזִים" לָמָּה לִי? שְׁמַע מִיָּנָה עַד שֶׁיֵּהָא אָבִיו כָּבֵשׁ וְאִמּוֹ כָּבֵשָׁה.

תא שמע: **רבי שמעון** אומר, "גמל" "גמל" שני פעמים — אחד גמל הנולד מן הגמל, ואחד גמל הנולד מן הפרה, ואם ראשו ורובו דומה לאמו — מותר באכילה. שמע מינה, לאכילה נמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, שמע מינה.

[ו. שהיוצא מן הטמא – טמא]

[משנה: שהיוצא מן הטמא — טמא, והיוצא מן הטמא — טהור].

שהיוצא מן הטמא וכו'.

בעו מינה **מרב שש**: מי רגלים של חמור, מהו? ותיבעי ליה דסוסים וגמלים? דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו, דלא עכירי ולא דמו לחלב, מנא עול מנא נפוק. כי קמיבעיא להו דחמור, דעכירי ודמו לחלב, מאי? מגופיה קא מימצצי ואסירי, או דלמא מנא עול מנא נפוק, והאי דעכירי — הבלא דבישרא הוא? אמר להו **רב שש**, תניתיה: שהיוצא מן הטמא — טמא, והיוצא מן הטמא — טהור. "מטמא" לא קאמר, אלא "מן" [ז, ב] הטמא, והני נמי מנא דטמא הוא.

ואיכא דאמרי, דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו, דלא שתו אינשי. כי קמיבעיא להו דחמור, דשתו אינשי ומעלו לירקונא, מאי? אמר להו **רב שש**, תניתיה: היוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטמא טהור — והני נמי מטמא קאתי.

מיתבי: מפני מה אמרו דבש דבורים מותר? מפני שמכניסות אותו לגופו, ואין ממצות אותו מגופו. הוא דאמר רבבי יעקב, דאמר: דובשא רחמנא שרייה. דתניא, **רבי יעקב** אומר: "אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף" — זה אתה אוכל, ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא. שרץ עוף טמא בהדיא כתיב! אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ, ואיזה זה? זה דבש דבורים. יכול אף דבש הגזין והצירעין? אמרת: לא. ומה ראית לרבות דבורים, ולהוציא הגזין והצירעין? מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לווי, ומוציא אני דבש הגזין והצירעין שיש לו שם לווי.

כמאן אלא הא דתניא: דבש הגזין והצירעין טהור ומותר באכילה? דלא רבבי יעקב.

טהור — אלמא בעי מחשבה.

תניא נמי הכי: דבש בכורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה.

חלי ד'חמור'תא, סבור רבנן למימר: ביעי לניהו ואסירן. אמר רב ספרא: זרעא דאילא הוא, דאזיל בתר אילתא, ואידי דרחמיה צר לא מזדקקא, ואזיל בתר יחמור'תא ונתרי.

אמר רב הונא: עור הבא כנגד פניו של חמור — מותר, מאי טעמא? פירשא בעלמא הוא.

אמר ליה רב חסדא: תנא דמסיע לך: עור הבא כנגד פניו של אדם, בין חי בין מת — טהור. מאי לאו בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה? לא, בין הוא חי ואמו מתה, בין הוא מת ואמו חיה. והתנא: בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה! אי תנא, תנא.

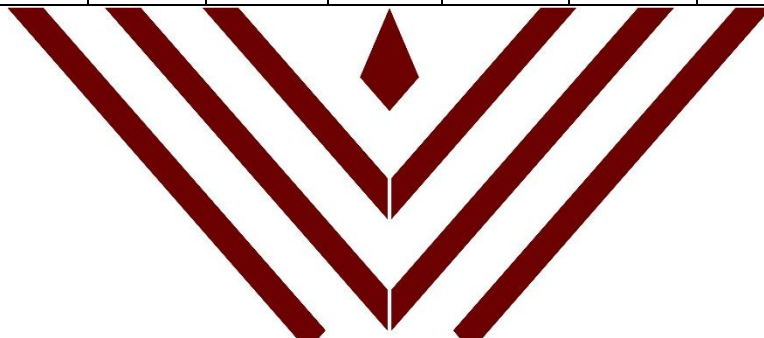
[ו. והיוצא מן הטהור — טהור]

[משנה: והיוצא מן הטהור — טהור].

סוגיה ד [ז:-ט.]: סבי דבי אתונא

דג טמא שבלע דג טהור, מותר באכילה, חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים —
 וטהור שבלע דג טמא, אסור באכילה, נוטן טלה אחד לכהן,
 זכר ונקבה — מפרש טלה אחד לעצמו.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
דג טמא שבלע דג טהור	טהור שבלע טמא	דג טמא משריץ	כללים בחיות ובהמות ודגים	סבי דבי אתונא	טלה אחד לכהן	טלה אחד לעצמו

תמצית הסוגיה: הסוגיה פותחת ומסיימת בבירור מעמדם ההלכתי של יצורים בעקבות תהליכי הולדה או עיכול. בקטעים א-ב (רישא) המשנה דנה באיסור והיתר של דג שנבלע בתוכו של דג אחר, כשהקריטריון הקובע הוא האם היצור הבלוע הוא "גידולר" של המארח או חומר זר. לעומת זאת, בקטעים ו-ז (סיפא) המשנה עוברת מדיני מאכלות אסורות לדיני ממונות וקדושת פטר חמור, תוך הבחנה בין מצב של ודאי לבין ספק בהפרשת טלה לכהן. שתי המשניות הללו תוחמות את הסוגיה במסגרת הלכתית שבה הבירור המציאותי והביולוגי קובע את הדין.

במרכז הסוגיה, בקטעים ג-ה, הגמרא הרחיבה מהדין הנקודתי לחקירה מקיפה של תופעות הטבע, חוקי הרבייה והעימות החכמתי. בקטע ג' מועלת הקושיא

האם דג שנמצא בקרביים הוא תולדה של השרצה פנימית או בליעה, דיון המוליך לשאלת זמני העיבור בבעלי חיים ולסדרת הוויכוחים בקטע ה' בין רבי יהושע בן חנניה לסבי דבי אתונא. העימות עם חכמי אתונה מוסיף על הדיון הביולוגי מימד רעיוני ותרבותי, ומציג את עליונות חכמת ישראל בהבנת סדר הבריאה תוך שימוש בחידות היגיון, ניסויים מציאותיים ואבחנות פיזיולוגיות.

קטע ד' מהווה את הציר המושגי המקשר בסוגיה, שבו מתנסח הכלל העקרוני "כל המוליד – מניק, וכל המטיל ביצים – מלקט". הברייתא מפתחת את ההבחנה בין דגים מולידים (משריצים) למטילים, וגוזרת ממנה חוקיות כוללת המקשרת בין מנגנון הרבייה של בעל החיים לבין אופן הזנת צאצאיו. לצד הקביעה הכללית, הברייתא מצביעה על החריג בטבע – העטלף – ובכך מניחה את היסוד לבחינת תופעות ייחודיות ויוצאות דופן במבנה הבריאה בהמשך הדיון.

במבט כולל, הסוגיה שוזרת בין פסיקה הלכתית לבין התבוננות מעמיקה בסדרי הטבע. התנועה מהמשניות המתוחמות אל כללי הביולוגיה של עולם החי, ומשם אל הוויכוח הפילוסופי עם חכמת יוון, משקפת את התפיסה החז"לית שלפיה התורה והטבע שזורים זה בזה, וכי בירור חוקי הפיזיולוגיה חיוני הן להכרעה ההלכתית והן לבירור מעמדו של האדם מול הבריאה.

[א. דג טמא שבלע דג טהור]

[משנה: דג טמא שֶׁבִּלַּע דָּג טָהוֹר, מוֹתֵר בְּאֲכִילָה, וְטָהוֹר שֶׁבִּלַּע דָּג טָמֵא, אָסוּר בְּאֲכִילָה, לְפִי שְׁאִינוֹ גִּידוּלוֹ].

[ב. דג טהור שבלע דג טמא]

[משנה: וְטָהוֹר שֶׁבִּלַּע דָּג טָמֵא, אָסוּר בְּאֲכִילָה, לְפִי שְׁאִינוֹ גִּידוּלוֹ].

[ג. דג טמא משריץ]

גמ' טעמא דחזיניה דבִּלְע, הא לא חזיניה דבִּלְע — אָמְרִי: אֲשֶׁרוֹצִי אֲשָׁרִיץ. מַנְלָן? דִּתְנֵינָא: דָּג טָמֵא מִשְׁרִיץ, דָּג טָהוֹר מְטִיל בִּיצִים. אִי הָכִי, כִּי חֲזִינָא דִּבְלַע אָמְרִינוּ: הָאִי אֵיעֲפֵלָא, וְהָאִי אֲשֶׁרוֹצִי אֲשָׁרִיץ! אָמַר **רַב שֵׁשֶׁת**: כְּגוֹן שֶׁמֶצְאוּ דָּרָךְ הָרִיעִי.

רַב פִּפְא אָמַר: כְּגוֹן שֶׁמֶצְאוּ דָּרָךְ בֵּית הַבְּלִיעָה.

רַב נַחֲמָן אָמַר: כְּגוֹן שֶׁמֶצְאוּ שֵׁלִם.

רַב אֲשִׁי אָמַר: רוֹב דָּגִים בְּמִינָן מִשְׁרִיצִין, וְכַמִּי שֶׁבִּלְע לִפְנֵינוּ דְּמִי.

[ד. כללי עולם החי]

תְּנוּ רַבְנָן: דָּג טָמֵא — מִשְׁרִיץ, דָּג טָהוֹר — מְטִיל בִּיצִים.

כָּל הַמּוֹלִיד — מְנִיק, וְכָל הַמְטִיל בִּיצִים — מְלַקֵּט, חוּץ מִעֲטָלָף שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁמְטִיל בִּיצִים — מְנִיק.

[ח, א] הַדּוֹלֶפְנִין פָּרִין וְרַבִּין כְּבִי אָדָם. מַאי דּוֹלֶפְנִין? אָמַר **רַב יְהוּדָה**: בְּנֵי נִמָּא. כֹּל שֶׁבִּיצִיו מִבְּחוּץ — מוֹלִיד, וְכֹל שֶׁבִּפְנִים — מְטִיל בִּיצִים. אִינִי? וְהָאֵמַר **שְׁמוּאֵל**: אָוִז וְאָוִז בָּר כְּלָאִים זֶה בָּזָה, וְהוֹיֵן בָּהּ: מַאי טַעְמָא? אָמַר **אַבְי**: זֶה בִּיצִיו מִבְּחוּץ, וְזֶה בִּיצִיו מִבְּפָנִים, וְתַרְוִיחוּ מְטִילֵי בִיצִים! אֵלָּא, כֹּל שֶׁזָּכְרוּתוֹ מִבְּחוּץ — מוֹלִיד, מִבְּפָנִים — מְטִיל בִּיצִים.

כֹּל שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ בְּיוֹם — יוֹלֵד בְּיוֹם, בְּלִילָה — יוֹלֵד בְּלִילָה, כֹּל שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה — יוֹלֵד בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה. תִּשְׁמִישׁוּ בְּיוֹם יוֹלֵד בְּיוֹם — תִּרְגְּלוּ, בְּלִילָה יוֹלֵד בְּלִילָה — עֲטָלָף, תִּשְׁמִישׁוּ בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה יוֹלֵד בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה — אָדָם וְכָל דְּדָמִי לֵיהּ.

לְמַאי נִפְקָא מִינָּה? לְכַדְרַב מְרִי בְּרִיה דְּרַב כְּהֵנָא, דְּאָמַר **רַב מְרִי בְּרִיה דְּרַב כְּהֵנָא**: בְּדִק בְּקִינָה שֶׁל תִּרְגְּלוּ מִעֲרַב יוֹם טוֹב וְלֹא מֶצְאָהּ בִּיצָה, וְלִמְחָר הַשָּׁבָתִים וּמֶצְאָהּ בִּיצָה — מוֹתֶרֶת בְּאֻכְלָהּ בְּיוֹם טוֹב, אִימַר: לֹא בְּדִק יָפָה. וְהִלָּא בְּדִק יָפָה! אִימַר: יָצְתָה רוּבָה וְחֲזָרָה הָוָה, וְכַדְרֵי יוֹחֲנָן, דְּאָמַר **רַבִּי יוֹחֲנָן**: בִּיצָה שֶׁיָּצְתָה רוּבָה מִעֲרַב יוֹם טוֹב וְחֲזָרָה — מוֹתֶרֶת לְאוּכְלָהּ בְּיוֹם טוֹב.

כל שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ וְעִיבּוּרוֹ שָׁוה — יוֹלָדִים וּמִגְדָּלִים זֶה מִזֶּה. הַכֹּל מִשְׁמָשִׁין פָּנִים כְּנֶגֶד עוֹרָף, חוּץ מִשְׁלֵשָׁה שְׁמִשְׁמָשִׁין פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים, וְאַלּוֹ הוּא: דָּג, וְאַדָּם, וְנֹחַשׁ. וּמֵאֵי שָׁנָא הֵנִי תֵּלְתָא? כִּי אֶתָּא **רַב דִּימִי אֲמַרִי בְּמַעְרַבָּא**: הַזֵּאִיל וְדִיבְרָה עִמָּהֶם שְׂכִינָה. תֵּנָּא: גָּמַל — אַחֲרָא כְּנֶגֶד אַחֲרָא.

תֵּנוּ רַבָּנָן: תַּרְנֻגֻּלַת — לַעֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — לוֹז, כָּלֵב — לַחֲמִשִּׁים יוֹם, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — תַּאֲנִיָּה, חֲתוּל — לַחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם יוֹם, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — תּוֹת, חִזִּיר — לְשָׁשִׁים יוֹם, כְּנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — תַּפּוּחַ, שׁוּעַל וְכָל מִינֵי שָׂרָצִים — שֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים, וּכְנֶגְדָּם בְּאֵילָן — תַּבּוּאָה. בְּהֵמָה דָּקָה טְהוֹרָה — לַחֲמִשָּׁה חֲדָשִׁים, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — גֶּפֶן. בְּהֵמָה גְּסָה טְמֵאָה — לְשָׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — דָּקָל. טְהוֹרָה — לְתַשְׁעָה חֲדָשִׁים, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — זֵית. הַזֵּאֵב וְהָאֲרִי וְהַדּוֹב וְהַנֶּמֶר וְהַבְּרָדָלֶס וְהַפִּיל וְהַקּוֹף וְהַקִּיפּוֹף — לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — בְּנוֹת שׁוּחַ. אֲפָעָה לְשִׁבְעִים שָׁנָה, וּכְנֶגְדָּהּ בְּאֵילָן — חֲרוֹב. זֶה, מִשְׁעַת נְטִיעָתָה עַד שְׁעַת גְּמַר פִּירוּתָיו — שִׁבְעִים שָׁנָה, וְיָמֵי עִיבּוּרוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים. נֹחַשׁ לְשִׁבְעַת שָׁנִים, וְלֵאזוּתוֹ רָשַׁע לֹא מְצִינוּ חֶבֶר. וְיֵשׁ אֲמֹרִים: מוֹכְסִים.

מֵנָּה הֵנִי מִיָּלִיד? אֲמַר **רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב**, וּמָטוּ בָּהּ מִשּׁוּם דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲרוּרָא אֶתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה". אִם מִבְּהֵמָה נִתְקַלְלָה, מִחַיָּה לֹא כָּל שָׁכֵן? אֲלָא, לֹאמַר לָךְ: כָּשֶׁם שֶׁנִּתְקַלְלָה הַבְּהֵמָה מִחַיָּה, אֶחָד לְשִׁבְעָה, וּמֵאֵי נִיהוּ? חֲמוֹר מִחֲתוּל, כֶּךָ נִתְקַלָּל הוּא מִבְּהֵמָה, אֶחָד לְשִׁבְעָה, דְּהוּהָ לִיהָ שֶׁב שָׁנִי. אֵימָא: כָּשֶׁם שֶׁנִּתְקַלְלָה חַיָּה מִבְּהֵמָה, אֶחָד לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּמֵאֵי נִיהוּ? אֲרִי מִחֲמוֹר, כֶּךָ נִתְקַלָּל הוּא מִחַיָּה אֶחָד לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, דְּהוּהָ לִיהָ תִּשְׁעָה שָׁנִים. [ח, ב] מִי כְּתִיב "מִכָּל הַחַיָּה וּמִכָּל הַבְּהֵמָה"? "מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל הַחַיָּה" כְּתִיב! אֲרוּרָא הוּא מִבְּהֵמָה שֶׁנִּתְקַלְלָה מִחַיָּה. וְאֵימָא: כָּשֶׁם שֶׁנִּתְקַלְלָה בְּהֵמָה מִחַיָּה אֶחָד לְשָׁלֹשׁ, וּמֵאֵי נִיהוּ? עַז מִחֲתוּל, כֶּךָ נִתְקַלָּל הוּא מִבְּהֵמָה אֶחָד לְשָׁלֹשׁ, דְּהוּהָ לִיהָ חֲמִיסִיר יָרְחִי! אֵיבַעֲיָת אֵימָא: "מִכָּל הַבְּהֵמָה" כְּתִיב. אֵי בַּעֲיָת אֵימָא: קָלָהּ הוּא, קָלָהּ שְׂדֵי עֵילוּיָהּ.

[ה. רבי יהושע בן חנניה וסבי דבי אתונא]

אֲמַר לִיהָ קִיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: נֹחַשׁ לְכַמָּה מֵיעֶבֶר וּמוֹלִיד? אֲמַר לִיהָ: לְשִׁב שָׁנִי. וְהָא סָבִי דְּבִי אֶתוּנָא אַרְבַּעִינָהוּ, וְאֹלִיד לְתַלְתָּ! הֵנָּהוּ מֵיעֶבֶר הוּא מֵעִקְרָא אַרְבַּע. וְהָא קִמְשָׁמְשִׁי שְׁמוֹשִׁי! אֵינְהוּ נָמִי מִשְׁמָשִׁי כְּאַדָּם. וְהָא חֲכִימִי אֵינְהוּ! אֲנִן חֲכִימִינִן מִינֵיהוּ. אֵי חֲכִימַת, זֵיל צִכְיָנָהוּ וְאַיְתִינָהוּ לִי! אֲמַר לִיהָ:

במה הווי? שיתין גברי. אמר ליה: עביד לי ספינתא דאית בה שיתין בתי, וכל ביתא אית בה שיתין ביסתרקי. עבד ליה.

כי מטא להתם לבי טבחא, אשכחיה לההוא גברא דקא פשיט חיותא. אמר ליה: רישך לזבנני? אמר ליה: אין. אמר ליה: בכמה? אמר ליה: בפלגא דזוזא. יתב ליה. לסוף, אמר ליה: אנא רישא דחיותא אמרי לך? אמר ליה: אי בעית דאשכבך סגי אחוי לי פיתחא דבי אתונא. אמר ליה: מסתפינא דכל דמחוי קטלי ליה. אמר ליה: דרי פריכא דקניא, וכי מטית להתם זקפה כמאן דקא מתפח. אשכח דרבנאי מננאי ודרבנאי מבראי, דאי חזו כרעא דעיילא — קטלי להו לבראי, ודנפקא — קטלי להו לגנאי. אפכה לסנדליה — קטלי להו לגנאי, אפכה לסנדליה — קטלי להו לכולהו. אשכח ינוקי מלעיל, סבי מלתחת. אמר: אי יהיבנא שלמא להני, קטלי לי הני, סברי: אגן עדיפנו, דאגן קשינו טפי ואינהו דרדקי. אמר: שלמא לכו. אמרו ליה: מאי עבדת? אמר להו: אנא חכימא דיהודאי אנא, בעינא למיגמר חקמתא מיניכו. אי הכי, ניבעי לך! אמר להו: לחיי, אי זכיתו — כל דבעיתו עבידו בי, ואי זכינא בכו — איכלו גבאי בספינתא.

אמרו ליה: ההוא גברא דאזיל ובעי אתתא ולא יתבו ליה, מאי חזי ליה דאזיל היכא דמדלו מניה? שקל סיכתא, דצה לתתאי — לא עאל, לעילאי — עאל. אמר: האי נמי מיתרמי בת מזליה. גברא דאזיף וטריר, מאי חזא דחדר אזיף? אמר להו: גברא אזל לאגמא, קטל קמא טונא ולא מצי ביה, קטיל ומנח עילוי, עד (דאיתרמי) [דמיתרמי] איניש מדלי ליה. אמרו ליה: אימא לן מיילי דבדיאי! אמר להו: הנה ההוא כוונתא דילידא, ונהה תלי ליה פיתקא, וכתב ביה דמסיק בבי אבא מאה אלפא זוזי. אמרו ליה: וכונתא מי ילדה? אמר להו: (הי ניהו) [הני ניהו] מיילי דבדיאי. מילחא כי סרנא, במאי מלחי לה? אמר להו: בסילתא דכוונתא. ומי איכא סילתא לכוונתא? ומילחא מי סרי? בני לן ביתא באורא דעלמא! אמר שם, תלא בין רקיעא לארעא. אמר להו: אסיקו לי ליבני וטינא. מציעתיה דעלמא היכא? זקפה לאצבעתיה, אמר להו: הכא. אמרו ליה: ומי יימר! איתו אשלי ומשחו. אית לן בירא בדברא, עיילא למתא! אמר להו: אפשילו לי חבלי מפארי ואעיייליה. אית לן ריחא דתברא, חייטיה. אמר: כרוכו לי מניה גרדי ואיחיטיה. משך דספיני במאי קטלי? בקרנא דחמרא. ומי איכא קרנא לחמרא? ומי איכא משך דספיני? איתו ליה תרי ביעי, אמרו ליה: הי דזגתא אופמתי והי דזגתא חיוורת? איתו ליה איהו תרי גביני, אמר להו: הי דעינא אופמתי והי דעינא חיוורת? ורצוצא דמית, מהיכא נפיק רוחיה? מהיכא דעל נפק. אחוי לן מנא דלא שוי חביליה! איתו (כל חד וחד) בודנא, פשטיה. לא הנה עייל

בְּתַרְעָא. אָמַר לָהּ: אֵייתוּ מְרִי סִיתְרוּהּ. הֵיִינוּ מָנָא דְלֹא שְׁוִי חֲבִילִיהּ. אֵיִתִּינָהּ
כָּל חַד וְחַד, כִּי חָזִי שְׂתִינָן בִּיסְתְּרָקִי, אָמַר: כּוֹלָהּ חֲבָרַי לְהִכָּא אֶתּוּ. אָמַר
לִיהּ לְסַפּוֹנָא: שְׂרִי סְפִינְתָּךְ. בְּחֲדֵי דְקָאֶתּוּ שְׁקַל עַפְרָא מֵעַפְרִיָּיהּ. [ט, א] כִּי מָטִי
לְבִי בְלִיעִי, מָלֵא כּוֹזָא דְמֵיָא מִבֵּי בְלִיעִי.

כָּד אֶתּוּ, אוֹקְמִינָהּ קָמִי קִיסָר. חֲזָנָהּ דִּהּוּוּ מְעַנִּי, אָמַר לִיהּ: הָנִי לֹאוּ נִינָהּ.
שְׁקַל מֵעַפְרִיָּיהּ וּשְׂדָא עֵילוּיָהּ, אֶקְשׁוּ לְאַפִּי מִלְכָּא. אָמַר לִיהּ: כָּל דְּבַעִית עֲבִיד
בָּהּ. אֵיִתִּינָהּ מֵיָא דְאֵיִתִּי מִבֵּי בְלִיעִי, שְׂדִינָהּ בְּתִיגְדָא, אָמַר לָהּ: מְלִיָּוָה
לָהּ וְאִיזִילוּ לָכוּ. מָלוּ וּשְׂדוּ בֵּיהּ קָמָאִי קָמָאִי, וּבִלַּע לָהּ, מָלוּ עַד דְּשָׁמִיט
כְּתַפְיָהּ, וּבָלוּ לָהּ וְאִזּוּל.

ט

[ו. טלה אחד לכהן]

[משנה: חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים — נותן טלה אחד לכהן].

[ז. טלה אחד לעצמו]

[משנה: זכר ונקבה — מפריש טלה אחד לעצמו].

סוגיה ה [ט.-יא:]: נכנס לדיר להתעשר

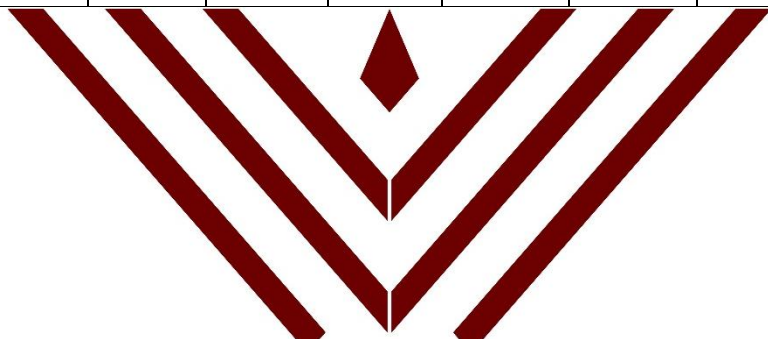
שְׁנָאָמַר: "וּפְטָר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשָׁה". מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים, זָכָר וּנְקֵבָה, גְּדוֹל וְקָטָן, תְּמִים וּבַעַל מוֹם, פּוֹדֶה בּוֹ פְּעֻמִּים הֶרְבֵּה – נִכְנָס לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר.

וְאִם מֵת – נִהְנִין בּוֹ.

שְׁתֵּי חֲמוֹרָיו שְׁלָא בִּפְרֵי וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים — נוֹתֵן שְׁנֵי טָלָאִים לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וּנְקֵבָה — נוֹתֵן טָלָה אֶחָד לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נְקִבּוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וּשְׁתֵּי נְקִבּוֹת — אֵין לַכֹּהֵן כָּלוּם.

אֶחָד בִּפְרָה, וְאֶחָד שְׁלָא בִּפְרָה, וְיִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים — נוֹתֵן טָלָה אֶחָד לַכֹּהֵן; זָכָר וּנְקֵבָה — מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד לַעֲצָמוֹ.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
טלה אחד לכהן	טלה אחד לעצמו	מחלוקת אם אסור בהנאה	אחרי העריפה לפי כולם אסור בהנאה	בכמה פודים?	נכנס לדיר להתעשר	אם מת – נהנין בו

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בפדיון פטר חמור, ובגדרי הבעלות על השא.

הציר הראשון, המקשר בין קנה א' לקנה ו', עוסק בחובת ההפרשה והפדיון בשה: מקנה א' המגדיר את חובת נתינת השא לכהן במצבי ודאי, ועד קנה ו' המרחיב את הלכות הפדיון בשה, שיוך השא המופרש ואפשרות הכנסתו לדיר להתעשר במעשר בהמה. הציר השני, המקשר בין קנה ב' לקנה ז', עוסק בדיני הספק והבעלות: מקנה ב' הדין בהפרשת ש"לעצמו" במצבי ספק כדי להפקיע איסור, ועד קנה ז' המשלים

את דין הבעלות ומבהיר כי משעת ההפרשה השה עומד ברשות הזכאי לו (הכהן או הבעלים), כך שאם מת – נהנים ממנו.

במרכז הסוגיה עומדת התקבולת בין קנה ג' לקנה ה', המגלמת מעבר מעקרון מהותי ליישום מעשי. קנה ג' מברר את שורש הדין והמהות המשפטית – האם פטר חמור אסור בהנאה מחיים (מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון) ומדוע הצריכה התורה פדיון בשה תוך השוואה לבכור אדם ומעשר. לעומתו, קנה ה' יורד למישור הביצועי והממוני ומברר במה וכמה פודים – האם בכל שהוא, בשקל, או בג' זוזים.

במוקד הסוגיה עומד קנה ד'. קנה זה מבהיר כי כל מחלוקת התנאים שהוצגה בקנה ג' קיימת אך ורק מחיים, אך לאחר עריפה מודה אף רבי שמעון שהחמור אסור בהנאה מוחלטת מכוח גזירה שווה של "עריפה-עריפה" מעגלה ערופה. דרך הדיון בדיני טומאת אוכלין, הסוגיה מסתעפת לבירור היסודות של "אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים", שאלת "איסורו חישוב" (האם עילת האיסור מיתרת את הצורך במחשבת אוכל), והתלייה במציאות של סימני טהרה.

[א. טלה לכהן]

[משנה: שְׁתֵּי חֲמוּרָיו שֶׁלֹּא בִּיכָרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים — נוֹתֵן שְׁנֵי טָלָאִים לַכֹּהֵן. זָכָר וְנִקְבָּה, או שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה — נוֹתֵן טָלָה אֶחָד לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר, או שְׁנֵי זָכָרִים וּשְׁתֵּי נִקְבוֹת — אֵין לַכֹּהֵן כָּלוּם].

גַּמְ'. מאן תנא? אַמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: דְּלֹא כְּרַבִּי יוֹסִי הֶגְלִילִי, דְּאֵי רַבִּי יוֹסִי הֶגְלִילִי — הָאֶמַר אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם! אַמַר אַבְי: אֶפְּלִי תִימָא רַבִּי יוֹסִי הֶגְלִילִי, שְׁאֵנִי הֶתֵּם דְּכִתִּיב "הַזָּכָרִים לֵה'". וְלִיגְמַר מִינֵיהּ! הָא מֵיַעַט רַחֲמָנָא "הַזָּכָרִים".

איכא דאמרי: לימא דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי — האמר אפשר לצמצם! אמר אבוי: אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, שאני התם דכתיב "הזכרים לה".

בשלמא לרבי ירמיה, דלא מוקי לה כרבי יוסי הגלילי — היינו דלא קתני "ונצאו שני ראשיהן כאחד", אלא לאבוי — ליתני "ונצאו שני ראשיהן כאחד"! ועוד, תניא: חמורו שלא ביכרה וילדה שני זכרים, ונצאו שני ראשיהן כאחד, **רבי יוסי הגלילי** אומר: שניהן לכהן, שנאמר "הזכרים לה". והא כי כתיב האי, בקדושת הגוף הוא דכתיב! אלא משום שנאמר "הזכרים לה", תיובתא דאבוי, תיובתא.

[ט, ב] ורבנו, לימא קסברי רבנו מקצת רחם מקדיש? דאי כוליה רחם מקדיש — נהי דאי אפשר לצמצם, חציצה מיהא איכא! אמר רב: מין במינו אינו חוצץ.

[ב. טלה לעצמו]

[משנה: אחת ביכרה, ואחת שלא ביכרה, וילדה שני זכרים — נתנו טלה אחד לכהן; זכר ונקבה — מפריש טלה אחד לעצמו].

זכר ונקבה — מפריש טלה כו'.

וכינו דלעצמו הוא, למה לי לאפרושי? לאפקועי לאיסוריה מיניה.

[ג. מחלוקת אסור בהנאה]

אלמא, כיון דלא מפקע לאיסוריה, אסור בהנאה. מתניתין מני? רבי יהודה היא, דתניא: פטר חמור אסור בהנאה, **ורבי שמעון** מתיר.

מאי טעמא דרבי יהודה? אמר **עולא**: גש לך דבר שצריך פדייה ומוותר? ולא! והרי בכור אדם שצריך פדייה ומוותר! אלא, גש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשעה ומוותר? ומי הקפידה!! והא **רב נחמיה בריה דרב יוסף** פריק ליה בשילקי בשויו! בשויו לא קאמרנו, כי קאמרנו שלא בשויו, והכי קאמר: גש לך דבר שהקפידה עליו תורה לאפקועי לאיסוריה בשעה? והרי מעשר, שהקפידה עליו תורה בכסף צורי, ותנו: **רבי יהודה** אומר: במזיד — קידש! בפטר חמור נמי מיקדשא, כדרבי אלקעזר, דאמר **רבי אלעזר**: אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה, ועולה ואוכלתו בירושלים. הכא נמי, אשה

יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה, ופרקא ליה בשא, ומקדשא ביה דביני וביני.

ורבי שמעון מאי טעמא? אמר עולא: יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור? ולא? והרי שביעית, דפדיונה מותר, והיא אסורה! שביעית נמי פדיונה אסור, דאמר מר: האחרון אחרון אסור.

ואיבעית אימא: רבי יהודה ורבי שמעון בהאי קרא קמיפלגי, דתניא: "לא תעבד בבכור שורך" — אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים, "ולא תגז בכור צאנך" — אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: "לא תעבד בבכור שורך" — אבל אתה עובד בבכור אדם, "לא תגז בכור צאנך" — אבל אתה גוזז בכור חמור.

בשלמא לרבי שמעון, היינו דכתיב תרי קראי, אלא לרבי יהודה, תרי קראי למעוטי שלך ושל אחרים למה לי? ותו לרבי יהודה, בכור אדם נמי נימא דאסיר! אלא דכולי עלמא "שורך" למעוטי בכור אדם הוא דאתא, כי פליגי ב"צאנך". דרבי יהודה לטעמיה, דאמר: שותפות גוי חייבת בבכורה, וכי איצטריך קרא למישרי בגזה ועבודה. ורבי שמעון סבר: שותפות גוי פטורה מן הבכורה, ולענן גזה ועבודה לא איצטריך קרא, כי איצטריך קרא לפטר חמור.

בשלמא לרבי יהודה, היינו דכתיב "צאנך" ו"שורך", אטו "צאנך". אלא לרבי שמעון, "שורך" ו"צאנך" למה לי? קשיא.

[ד. אחרי עריפה אסור בהנאה לפי כולם]

אמר רבה: ומודה רבי שמעון לאחר עריפה, שהוא אסור. מאי טעמא? גמר "עריפה" "עריפה" מעגלה ערופה.

אמר רבא: מנא אמינא ליה דתניא: הערלה וכלאי הכרם, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי מצורע, ופטר חמור, ובשר בחלב — כולן מטמאין טומאת אוקלין. רבי שמעון אומר: כולן אין מטמאין טומאת אוקלין, ומודה רבי שמעון בבשר בחלב שטמא טומאת אוקלין, הואיל והיתה לו שעת הכושר. ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון? דכתיב: "מכל האכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים — קרוי אוכל, שאי אתה יכול להאכילו לאחרים — אינו קרוי אוכל.

י, א] אי הכי, בְּשׁוֹר בְּחֶלֶב מֵאֵי אֵירָא דְּהִיתָה לָּהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר; תִּיפּוֹק לִי דְּאוֹכֵל שְׁאַתָּה יָכוֹל לְהֶאֱכִילוֹ לְאַחֲרִים הוּא! דְּתִנָּא, **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן**: בְּשׁוֹר בְּחֶלֶב אֲסוּר בְּאַכִּילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לֵחַ אֶלְהִיד", וְלִחְלֹן הוּא אוֹמַר: "וְאֲנֹשִׁי קִדָּשׁ תִּהְיוּ לִי", מָה לְחֵלֹן אֲסוּר בְּאַכִּילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה, אִף כֹּאן אֲסוּר בְּאַכִּילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה! חֲדָא וְעוּד קָאָמַר: חֲדָא — דְּאוֹכֵל שְׁאַתָּה יָכוֹל לְהֶאֱכִילוֹ לְאַחֲרִים הוּא, וְעוּד — לְדִידֵיהּ נָמִי הָרִי הִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר.

ואם איתא דלאתר צריכה שרי רבי שמעון, ליתני: ומוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפֶטֶר חֲמוּר וּבְשׁוֹר בְּחֶלֶב שְׁמִטְמָאִין טוּמְאָת אֹכְלִין! אִי דְחָשִׁיב עָלֶיהָ — הָכִי נָמִי; הָכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן — דְּלֹא חָשִׁיב עָלֶיהָ. וְטַעְמָא מֵאֵי מְטַמְּאֵי רַבָּנָן? אַמְרוּהָ **רַבָּנָן קָמִיה דְּרַב שְׁשֵׁת**: הוֹאִיל וְאִיסוּרוֹ חִישׁוּבוֹ.

ולרבנן מי אמר הוֹאִיל וְאִיסוּרוֹ חִישׁוּבוֹ? וְהָא תָּנָן: שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים אָמְרוּ בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר, וְזוֹ אַחַת מֵהֶן — צְרִיכָה מְחֻשְׁבָּה, וְאִינָה צְרִיכָה הַכָּשֶׁר. וְאִי אִיסוּרוֹ חִישׁוּבוֹ, לָמָּה לִי מְחֻשְׁבָּה? הָא מִנִּי? רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.

תא שמע: נְבִלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּכָל מְקוֹם, וְנִבְלַת עוֹף טְהוֹר וְהַחֲלָב בְּכָפְרִים — צְרִיכִים מְחֻשְׁבָּה, וְאִינָם צְרִיכִים הַכָּשֶׁר. וְאִי אָמַרְתָּ אִיסוּרוֹ חִישׁוּבוֹ, לָמָּה לִי מְחֻשְׁבָּה? הָא מִנִּי? רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.

תא שמע: נְבִלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, וְנִבְלַת עוֹף הַטְּהוֹר וְהַחֲלָב בְּשִׁוּקִים — אֵינָן צְרִיכִין מְחֻשְׁבָּה וְלֹא הַכָּשֶׁר. הָא טְמֵאָה בְּעֵינָא מְחֻשְׁבָּה. וְכִי תִימָא: הָא מִנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא — הָא מְדַסִּיפָא רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיִי, רִישָׁא לָאוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן. דְּקִתְּנִי סִיפָא: **רַבִּי שְׁמַעוֹן** אוֹמַר: אִף הַגָּמֶל וְהָאֲרֵנְבַת וְהַשֶּׁפֶן וְהַחֲזִיר אֵינָן צְרִיכִין לֹא מְחֻשְׁבָּה וְלֹא הַכָּשֶׁר. וְאָמַר **רַבִּי שְׁמַעוֹן**: מָה טַעַם? הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן סִמְנֵי טְהוֹרָה.

אֵלֶּא אָמַר **רַבָּא**: דְּכוּלִּי עֲלֵמָא לֹא אָמְרִינָן אִיסוּרוֹ חִישׁוּבוֹ, וְאִי דְעַרְפִּיה מֵיעָרָא — הָכִי נָמִי, [י, ב] הָכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן? כְּגוֹן שְׁשִׁחְטוּ לְהַתְלַמֵּד בּוֹ, וּבְפִלּוּגֵיהּ דְּנִימוֹס וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּתִנָּא, אָמַר **רַבִּי יוֹסִי**: סַח לִי נִימוֹס, אַחִיו שֶׁל **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגִּרְסִי**, שֶׁהִשְׁחִיט אֶת הָעוֹרֵב לְהַתְלַמֵּד בּוֹ — דָּמּוּ מִכָּשִׁיר. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אוֹמַר: דָּם שֶׁחִטָּה לְעוֹלָם מִכָּשִׁיר. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** הֵינִי תֵנָּא קָמָא! אֵלֶּא לָאוּ אִיסוּרוֹ חִישׁוּבוֹ אֵיכָא בִּינְיָהּ. תֵּנָּא קָמָא סָבַר: דָּמּוּ מִכָּשִׁיר לְעֲלֵמָא, אֲבָל לְגוּפִיהּ בְּעִי מְחֻשְׁבָּה. וְאֵתָא **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** לְמִימַר: דָּם שֶׁחִטָּה לְעוֹלָם מִכָּשִׁיר, וְאִפִּילוֹ לְגוּפִיהּ נָמִי לֹא בְּעִי מְחֻשְׁבָּה.

ממאי? דילמא טעמא דרבי אליעזר הוה — דשאני עורב, הואיל ויש בו סימני טהרה. ומנלן דסימני טהרה מילתא היא? דקתני עלה דההיא, אמר **רבי שמעון**: מה טעם? הואיל ויש בו סימני טהרה. וכי תימא: אי משום סימני טהרה, מאי אירגא להתלמד? אפילו להתעסק נמי! אין הכי נמי, ומשום נימוס.

איתיביה: לא רצה לפדותו — עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו, ואסור בהנאה, דברי **רבי יהודה**, ו**רבי שמעון** מתייר: אימא: ומחיים אסור בהנאה, ורבי שמעון מתייר. והא מדסיפא מחיים הוי, רישא לאו מחיים. דקתני סיפא: לא ימיתנו, לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגירה, ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת לפניו בשביל שצמות, ואסור בגיזה ועבודה, דברי **רבי יהודה**, ו**רבי שמעון** מתייר: רישא וסיפא מחיים, רישא — בהנאת דמיו, סיפא — בהנאת גופו. וצריכא, דאי תנא הנאת דמיו — בההוא קא שרי רבי שמעון, אבל בהנאת גופו אימא מודה ליה לרבי יהודה. ואי תנא בהנאת גופו — בההיא קאסר רבי יהודה, אבל בהנאת דמיו אימא מודה לרבי שמעון. צריכא.

וכן אמר **רב נחמן אמר רבה בר אבבה**: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור. ואמר **רב נחמן**: מנא אמינא לה? דתנא: "ויערפתו", נאמר כאן עריפה, ונאמר להלן עריפה, מה להלן אסור — אף כאן אסור. מני? אילימא רבי יהודה — מחיים מיסר אסר! אלא לאו רבי שמעון היא? אמר ליה **רב ששת**: **ספרא חבירי** תרגומה: לעולם רבי יהודה, ואיצטריד, סלקא דעתך אמינא: עריפה במקום פדיה עומדת, מה פדיה מתרת — אף עריפה מתרת, קא משמע לן.

אמר **רב נחמן**: מנא אמינא לה? מדתני **לוי**: הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך יופסד ממונו. מני? אילימא רבי יהודה — הא מיפסד וקאי! אלא לאו רבי שמעון היא?

איבעית אימא: רבי יהודה, ואיבעית אימא רבי שמעון. איבעית אימא: רבי יהודה, אפסידא דביני ביני. ואיבעית אימא: רבי שמעון, לפחת מיתה.

וכן אמר **ריש לקיש**: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור, ו**רבי יוחנן**, ואי תימא **רבי אלעזר** אמר: צדיין היא מחלוקת.

איכא דמתני לה להא דרב נחמן, אהא: "המקדש בפקטור חמור אינה מקודשת". לימא מתניתין דלא כרבי שמעון? אמר **רב נחמן אמר רבה בר אבבה**: לאחר עריפה, ודברי הכל.

איכא דאמרי: הא מני? לא רבי יהודה ולא רבי שמעון. אי רבי שמעון — תיקדש בכוליה, אי רבי יהודה — תיקדש בהך דביני ביני! אמר רבה בר אבנה אמר רב: לעולם רבי יהודה, וכגון שאינו שנה אלא שקל, וסבר לה כרבי יוסי בר יהודה. דתנא: "תפדה" "תפדה" — תפדה מיד, תפדה כל שהוא. רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל.

[ה. בכמה פודים:]

אמר מר: "תפדה" "תפדה" — תפדה מיד, תפדה כל שהוא. פשיטא! איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתקש לבכור אדם, מה בכור אדם אחר שלשים וחמש, האי גמי אחר שלשים וחמש. קא משמע לן: "תפדה" — מיד, "תפדה" — כל שהוא.

רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל. ממה נפשך: אי מקיש לבכור אדם — חמש ליבעי, ואי לא מקיש — שקל מנא ליה? לעולם לא מקיש, אמר רבא: אמר קרא "וכל ערף יהיה בשקל הקדש", כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל. ורבנן: ההוא [יא, א] בהשג נד כתיב.

אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים, וכמה? אמר רב יוסף: אפילו פטרוזא בר דנקא, אמר רבא: אף אנו גמי תנינא גדול וקטן. פשיטא! מהו דתימא כולי האי לא? אי גמי, פטרוזא לא? קא משמע לן.

רבי יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור, שדריה לקמיה דרבי טרפון, אמר ליה: כמה בעינא למיתב לכהן? אמר ליה: הרי אמרו: עין יפה בסלע, עין רעה בשקל, בינונית ברגא. אמר רבא: הלכתא ברגא. וכמה? תלתא זוזי. רגיל הקא ורגיל הקא. קשיא הלכתא אהלכתא! לא קשיא, פאן — בבא לימלך, פאן — בעושה מעצמו.

אמר רבי יצחק אמר ריש לקיש: מי שיש לו פטר חמור ואין לו שם לפדותו — פודהו בשויו. למאן? אילימא לרבי יהודה — הא אמר: הקפידה עליו תורה בשם! אלא לרבי שמעון.

רב אחא מתני הכי, רבינא קשיא ליה: רבי יהודה ורבי שמעון — הלכה כרבי יהודה! וסתם לן תנא כרבי יהודה, ואת אמרת הלכה כרבי שמעון! אלא, אפילו תימא רבי יהודה, לא יהא חמור מן ההקדש, ולא אמרה תורה "בשה" להחמיר עליו אלא להקל עליו.

רב נחמן בריה דרב יוסף פריק ליה בשילקי בשויו.

אמר רב שיזבי אמר רב הונא: הפודה פטר חמור של חבירו, פדיונו פדוי.

איבעיא להו: פדיונו לפודה, או דלמא פדיונו לבעלים? אליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך, כיון דאמר מותר בהנאה — ממונא דבעלים הוא, כי תיבעי אליבא דרבי יהודה, דאמר אסור בהנאה. להקדש מדמי ליה, ורחמנא אמר: "ונתן הכסף וקם לו", או דלמא, כיון דקני להו בביני וביני, לא דמי להקדש?

אמר רב נחמן, תא שמע: הגויב פטר חמור של חבירו — משלם תשלומי כפל לבעלים, ואף על פי שאין לו עכשיו — יש לו לאחר מכאן. מני? אליבא דרבי שמעון, אמאי אין לו עכשיו? אלא פשיטא רבי יהודה. ואי סלקא דעתך להקדש מדמינן ליה, "ונגב מבית האיש" אמר רחמנא, ולא מבית הקדש! ותו לא מידי.

[ו. נכנס לדיר להתעשר]

[משנה: שצאמר: "ופטר חמור תפדה בשה", מן הכבשים ומן העזים, זכר ונקבה, גדול וקטן, תמים ובעל מום, פודה בו פעמים הרבה, נכנס לדיר להתעשר].

אחת ביפדה ואחת שלא ביפדה [כו].

תנו רבנן: כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר? אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן, שהרי שנינו: הלוקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה, אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן עשרה שיין, ומעשרן, והן שלו.

מסייע ליה לרב נחמן, דאמר **רב נחמן אמר רבה בר אבוא:** ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים — מפריש עליהן עשרה שיין, ומעשרן, והן שלו.

ואמר **רב נחמן אמר רבה בר אבוא:** ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו, שנפלו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל. מפריש עליהן עשרה שיין, ומעשרן, והן שלו.

ואמר **רב נחמן אמר רבה בר אבוא:** ישראל שהיו לו טבלים ממורחין בתוך ביתו, שנפלו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל — מעשרן והן שלו. וצריכא, דאי אשמעינן קמיינתא — משום דקא מפריש וקאי. אבל הכא — מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמין, אימא

לא. ואי אשמועינן הכא — דאפשר לעשורי מיניה וביה, דהא מנח, אכל התם — כיון דשה מעלמא בעי אתוי, ומפריש וקאי, אימא לא, צריכא.

אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא: הלוקח טבלים [יא, ב] ממורחין מן הגוי, מעשרן והן שלו. דמרחינהו מאן? אילימא דמרחינהו גוי — "דגנך" אמר רחמנא, ולא דגן גוי! אלא דמרחינהו ישראל מרשות גוי. מעשרן, דאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, והן שלו — דאמר ליה: קאתינא מכח גברא דלא מצית (אישתעית) [אישתעווי] דינא בהדיה.

תנו התם: המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ, בחזקתו למעשר ולשביעית. אצל הגוי — כפירותיו, רבי שמעון אומר: דמאי.

אמר רבי אלעזר: להפריש — כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי — ליתנו לכהן. תנא קמא סבר: ודאי חלפינהו, ובעי מיתננהו לכהן, ורבי שמעון סבר: דמאי.

נתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא, אמר ליה אבוי: טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו, הא ודאי חלפינהו — דכולי עלמא בעי למיתבניהו לכהן, והאמר רבי שמואל אמר רבי חנינא: הלוקח טבלים מן הגוי ממורחין — מעשרן והן שלו! דלמא כאן בתרומה גדולה, כאן בתרומת מעשר! אזורתן מילתא דאמר רבי יהושע בן לוי: מנין ללוקח טבלים ממורחין מן הגוי שהוא פטור מתרומת מעשר? שנואמר: "ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל", טבלים שאתה לוקח מבני ישראל — אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן, טבלים שאתה לוקח מן הגוי — אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן.

[ז. ואם מת — נהנין בו]

[משנה: ואם מת — נהנין בו].

ואם מת נהנים בו.

דמית היכא? אילימא דמית בי כהן, ונהנה בו כהן — פשיטא, ממונא דידיה הוא! אלא, דמית בי בעלים ונהנה בו כהן — הא נמי פשיטא! סלקא דעתך אמינא, כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה, קא משמע לן דמעידנא דאפרשיה, ברשותיה דכהן קאי.

סוגיה ו [יב.-יב:]: במה פודים?

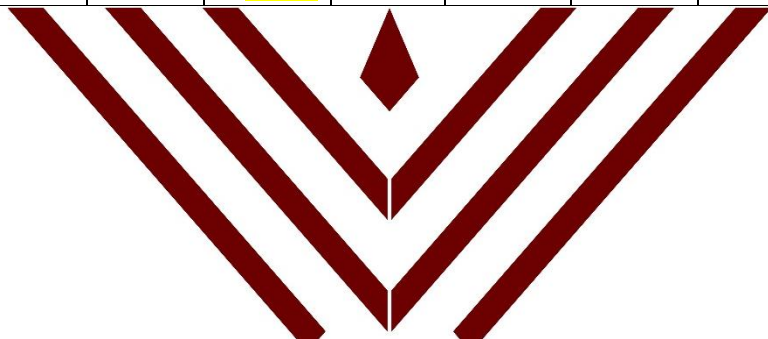
נתנו לכהן —

אין פודין לא בעגל ולא בקינה, לא בשחוטה ולא בקריפה.

אין תפחן רשאי לקימו עד שיפריש שם תחתיו.

ולא בקלאים ולא בכוי, ורבי אליעזר מתיר בקלאים מפני שהוא שם, ואוסר בכוי מפני שהוא ספק.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
במה פודים?	בכלאים ובכוי	בן פקועה	נדמה	בפסולי המוקדשין ובבהמת שביעית	נתנו לכהן	המפריש ומת

תמצית הסוגיה: גדרים ודינים בשה הפודה ובפטר חמור.

קנה א' מתמקד בהגדרת "חפץ הפדיון" (החפצא), וקובע דרך הדרשות את תנאי הכשרות של השה תוך שלילת תחליפים כגון עגל, חיה, שחוטה וטריפה. מנגד, קנה ו' מעביר את הדיון אל "מבצע הפדיון" (הגברא) במצב המעשי, וקובע כי חובת הפדיון אינה פוקעת גם כשהחמור מגיע לידי הכהן – עד שזה יפריש שם תחתיו. התקבולת מעמידה את היחס שבין החובה התיאורטית להעמיד שם כשר ("שה מעליא") לבין המנגנון המעשי המונע זלזול או הערמה בקיום המצווה.

קנה ב' חותם את דיני חפץ הפדיון בדיון על מצבי גבול וספק בשה (כלאים וכו'), וקובע כי ספק אינו פודה את החמור. קנה ז' חותם את הסוגיה כולה בהכרעה המעשית של החמור הנפדה – הברירה הבינארית שבין פדיון תקף לבין עריפה ואיסור הנאה במקרה של כשל. התקבולת מקשרת בין הדרישה לכשרות מוחלטת בשה לבין התוצאה המשפטית הסופית והחמורה החלה על חמור שלא נפדה כהלכה.

חטיבת ה"איבעיות" שבמרכז הסוגיה בוחנת את גבולות המושג "שה" דרך שלושה היבטי מורכבות: מורכבות הלכתית-שחיתתית (קנה ג': בן פקועה): בחינה האם בהמה שאינה טעונה שחיטה עצמית נחשבת "שה מעליא", תוך ניתוח המתח בין הדרשה המרבה ("תפדה") לבין הדרשה הממעטת ("שה"). מורכבות צורנית-חזותית (קנה ד': נדמה): האם ולד שנולד לאם טהורה אך מראהו שונה נפסל לפדיון, תוך בירור היחס בין הייחוס הביולוגי-אמהי לבין המראה החיצוני והזיקה לדין כלאים. מורכבות איסורית-משפטית (קנה ה': פסולי מוקדשין ובהמת שביעית): בחינה האם איסורי הנאה או סחורה המוטלים על השה מונעים את השימוש בו, תוך חקירת המנגנון המשפטי של הפדיון – האם הוא נחשב כעסקת חליפין או כהפקעת איסור בלבד.

[א. במה פודים?]

[יב, א] [משנה: אין פודין לא בעגל ולא בחיה, לא בשחוטא ולא בטריפה].

יב

גמ'. מתניתין מני? בן בג בג היא, דתניא: בן בג בג אומר: נאמר כאן "שה", ונאמר להלן "שה", מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן פרט לכל השמות הללו. אי מה להלן זכר תמים וכן שנה, אף כאן זכר תמים וכן שנה? תלמוד לומר: "תפדה" "תפדה" — ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני גמ' אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

[ב. בכלאים ובכזי]

[משנה: ולא בכלאים ולא בכזי. ורבי אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שם, ואוסר בכזי מפני שהוא ספק].

[ג. בן פקועה]

איבעיא להו: מהו לפדות בבן פקועה? אליבא דרבי מאיר לא תיבעי לך, דכיון דאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה, שם מעליא הוא. אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן, דאמרי: שחיטת אמו מטהרתו. כבישרא בדיקולא דמי, או דלמא: פניו דהשתא מיהא רהיט ואזיל, "שה" קרינא ביה?

מר זוטרא אמר: אין פודין, ורב אשי אמר: פודין.

אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתיד? דילפת מפסח. אי מה להלן זכר תמים ובן שנה, אף כאן זכר תמים ובן שנה! "תפדה" "תפדה" — ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו בן פקועה נמי! אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

[ד. נדמה]

איבעיא להו: מהו לפדות בנדמה? אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך, השתא בכלאים פרקינן, בנדמה מיבעיא? כי תיבעי לך אליבא דרבנן, בכלאים הוא דלא פרקינן, בנדמה פרקינן, או דלמא לא שגא?

תא שמע: פרה שילדה מין עז — אין פודין, הא רחל שילדה מין עז — פודין. מני? אילימא רבי אליעזר — הא בכלאים נמי פרקינן! אלא לאו רבנן היא? לא, לעולם רבי אליעזר היא, גופה קא משמע לו דפרה שילדה מין עז — אין פודין. לא תימא: זיל אבתריה דידיה, והאי עז מעליא הוא, אלא זיל בתר אימיה — והאי עגל הוא.

תא שמע, דתני רבה בר שמואל: איזהו כלאים? רחל שילדה מין עז, ואביו שם. אביו שם, כלאים הוא? נדמה הוא! אלא, איזהו דמי לכלאים, דשוויה רבנן כי כלאים? רחל שילדה מין עז, ואביו שם. למאי? אי לקדשים — מהיכא דממעט כלאים, מהתם ממעט נדמה, דתנא: "שור או כשב" — פרט לכלאים, "או עז" — פרט לנדמה! אי לבכור, "אך בכור שור" אמר רחמנא, עד שיהא הוא שור ובכור שור! אלא למעשר, "תחת" "תחת" מקדשים גמר!

אלא לפטר חמור. לא, לעולם למעשר, וכגון שיש בו מקצת סימניו, מהו דתימא "העברה" "העברה" מבכור גמר, קא משמע לן, "תחת" "תחת" מקדשים גמר.

[ה. בפסולי המוקדשין ובהמת שביעית]

איבעיא להו: מהו לפדות בפסולי המוקדשין? אליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך, כיון דאמר מותר בהנאה — חולין הוא, כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה. מאי? כיון דאסור בהנאה, אין איסור חל על איסור? או דלמא, כיון דלא תפיס פדיונו, אפקועי איסורא בעלמא הוא?

אמר רב מרי בריה דרב כהנא: מי זוטר מאי דכתיב בהו, "כצבי ואיל"? מה צבי ואיל אין פודין, אף פסולי המוקדשין אין פודין! השתא דאתית להכי, [יב, ב] לרבי שמעון נמי, "צבי ואיל" כתיב בהו.

איבעיא להו: מהו לפדות בבקמות שביעית? ודאי — לא תיבעי לך, לאכילה אמר רחמנא, ולא לסחורה. כי תיבעי לך — ספק. ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך, דלית ליה ספק, כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה. מאי כיון דמפריש טלה והוא לעצמו, "לאכלה" קרינא ביה, או דילמא: כיון דכמה דלא מפסק איסוריה לא מישתרי, כסחורה דמי?

תא שמע, דאמר רב חסדא: בהמת שביעית אין פודין בה את הודאי, אכל פודין בה את הספק.

ואמר רב חסדא: בהמת שביעית פטורה מן הבכורה, וחיבת במתנות. פטורה מן הבכורה — "לאכלה" אמר רחמנא, ולא לשריפה, וחיבת במתנות — ד"לאכלה" קרינא בה.

מיתיבי: האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה — חייב מיתה. ואמאי? כיון דאילו מטמא בת שריפה היא, "לאכלה" אמר רחמנא, ולא לשריפה! שאני הכא, דכתיב "לדורותיכם".

תניא נמי הכי: מניין לאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה שחייב מיתה — שנאמר: "לדורותיכם". ולגמר מינה! התם עיקר לאכילה, הכא עיקר לשריפה.

[ו. נתנו לכהן]

[משנה: נתנו לכהן].

[ז. אין הכהן רשאי לקיימו]

[משנה: אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שם תחתיו].

נתנו לכהן כו'.

תנינא להא דתנו רבנן: ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו, ואמר לו הכהן: "תגהו לי ואני אפדהו" — הרי זה לא יתנו לו, אלא אם כן פדאו בפניו.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים. פשיטא! מהו דתימא: הני מילי היכא דמחזק לן דמיקרי, אבל בסתמא לא — קא משמע לן דמורה בה היתירא.

סוגיה ז [יד.]: פדיון ועריפה

לא רצה לפדותו — עורפו מאחוריו
נקוברו.

מצות הפדיוה קודמת למצות עריפה,
שנאמר: "אם לא תפדה וערפתו".

מצות יעידה קודמת למצות הפדיוה,
שנאמר: "אשר לא יעידה והפדה".

מצות הייבום קודמת למצות חליצה,
בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה,
ועקשיו שאין מתכוונים לשם מצוה,
אמרו: מצות חליצה קודמת למצות
יבום.

מצות הנאולה באדון, הוא קודם לכל
אדם, שנאמר: "ואם לא יגאל ונמכר
בערקה".

המפריש פדיון פטר חמור ומת, **רבי**
אליעזר אומר: חייבין באחריותו, כחמש
סלעים של בן, ו**נחמיה** אומרים: אין
חייבין באחריותו, כפדיון מעשר שני.
העיד **רבי יהושע ורבי צדוק** על פדיון
פטר חמור שמת, שאין כאן לכהן כלום.

מת פטר חמור, **רבי אליעזר** אומר: נקבר,
ומותר בהנאתו של טלה. ו**נחמיה**
אומרים: אין צריך להקבר, וטלה לכהן.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
המפריש שה ומת	מת פטר חמור	עיקר הפדיון אחר שלשים יום	אינו עובר אם פודה עד שלשים יום	עיקר הפדיון לרבנן הוא לאלתר	לא רצה לפדותו	קדימה במצוות

תמצית הסוגיה: הסוגיה מציגה את שני הקצוות
הקוטביים של מצוות פטר חמור – מסלול הפדייה
הרצוי מול מסלול העריפה השלילי. קנה א' עוסק
באדם החפץ לקיים את המצווה ואף החל בהפרשת

מעות או טלה לשם כך, אך תהליך הפדייה נקטע בנסיבות כפוינות של מות השה. לעומתו, קטע ו' מתאר מצב של הימנעות מדעת וסירוב אקטיבי לפדות, המוביל למסלול העונשי של עריפת החמור וקבורתו ללא כל הנאה ממונית לבעלים או לכהן.

קנה ב' דן במצב בדיעבד שבו פטר החמור מת בטרם נפדה, ומציג את דעת חכמים כי תכלית הפדייה נשמרת והטלה ניתן לכהן. קנה ז' מעגן עיקרון זה כהנחיה ראויה לכתחילה בקביעה ש"מצוות פדייה קודמת למצוות עריפה", לצד סדר קדימויות במצוות כפולות נוספות. שילוב הקטעים מדגיש את העדפת התורה למסלול המממש את תיקון הנכס ומתן הראוי לכהן על פני איבודו.

מרכז הסוגיה בקנים ג'-ד'-ה' מוקדש לבירור מועד חיוב הפדייה והגדרתו המשפטית. הסוגיה פותחת בסתירה לכאורה בין קביעת המשנה כי פדיית פטר חמור נעשית "לאלתר" לבין מקורות התנאים הלומדים היקש לפדיון הבן של שלושים יום. מתוך משא ומתן אמוראי המעמיק בדיון פדייה בתוך הזמן ובגדר איסור השהיה, מגיעה הסוגיה להכרעת רבא: החילוק תלוי בשאלת ההיקש לפדיון הבן – רבי אליעזר מקיש לפדיון הבן ודורש שהיה של שלושים יום, ואילו חכמים אינם מקישים וסוברים שעיקר החיוב הוא מיד.

[א. המפריש ומת]

[משנה: המפריש פדיון פטר חמור ומת, רבי אליעזר אומר: חייבין באחריותו, כחמש סלעים של בן, וחכמים אומרים: אין חייבין באחריותו, כפדיון מעשר שני. העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת, שאין כאן לפתח כלום].

גמ'. אמר רב יוסף: מאי טעמא דרבי אליעזר? דכתיב: "אך פדה תפדה וגו'", מה בכור אדם חייב באחריותו, אף בכור בהמה טמאה חייב באחריותו.

אמר ליה אבוי: אי מה בכור אדם מותר בהנאה, אף בכור בהמה טמאה מותר! וכי תימא הכי נמי, והתנן: מת פטר חמור, רבי אליעזר אומר: יקבר. מאי יקבר? לאו דאסור בהנאה? לא, יקבר כבכור אדם. אלא, אדם בכור הוא דבעי קבורה, פשוט לא בעי קבורה? ועוד תנא: מודה רבי אליעזר בישאאל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו — שמפריש טלה עליו, והוא שלו!

אלא אמר רבא: אמר קרא "אך פדה תפדה", לפדייה הקשיתיו, ולא לדבר אחר.

[ב. מת פטר חמור]

[משנה: מת פטר חמור, רבי אליעזר אומר: יקבר, ומותר בהנאתו של טלה. ונחמדים אומרים: אין צריך להקבר, וטלה לפנה].

[ג. עיקר הפדיון אחר שלשים יום]

תנו ה'תם: הערכין — בשעתו, ופדיון הבן — אחר שלשים יום, פדיון פטר חמור — לאתרו.

ופדיון פטר חמור לאתרו? ורמינהי: אין בערכין, ובפדיון הבן, ובגזירות, ובפטר חמור — פחות משלשים. ומוסיפין עד עולם! אמר רב נחמן: לומר שאם פדאו — פדוי.

[ד. אינו עובר אם פודה עד שלשים יום]

מקל דבנו אם פדאו אינו פדוי? והאיתמר: הפודה את בנו בתוך שלשים יום, רב אומר: בנו פדוי! לאו איתמר עלה, אמר רבא: דכולי עלמא "מעכשיו" — אין בנו פדוי.

[יג, א] רב ששת אמר: לומר שאינו עובר עליו.

[ה. עיקר הפדיון לרבנן הוא לאתרו]

מתיב רמי בר חמא: מצותו כל שלשים יום, מכאן ואילך — או פודה או עורפו. מאי לאו מצוה לשהותו כל שלשים יום? לא, מצוה לפדותו כל שלשים יום. אי הכי, "מכאן ואילך או פודה או עובר עליו" מיבעי ליה!

יג

אָלֵא אָמַר רַבָּא : לֹא קָשְׁיָא, הָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּמַקְשִׁי, הָא רַבִּנּוּ דְּלֹא מְקָשִׁי.

[ו. לא רצה לפדותו]

[משנה: לא רצה לפדותו — עורפו מאחוריו וקוברו].

[ז. קדימה במצוות]

[משנה: מצות הפדייה קודמת למצות עריפה, שנאמר: "אם לא תפדה וערפתו".

מצות יעידה קודמת למצות הפדייה, שנאמר: "אשר לא יעדה והפדה".

מצות הייבום קודמת למצות חליצה, בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה, ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה, אמרו: מצות חליצה קודמת למצות יבום.

מצות הגאולה באדון, הוא קודם לכל אדם, שנאמר: "ואם לא יגאל ונמכר בערפד".

חזרו עלך הלוקח עובר חמורו

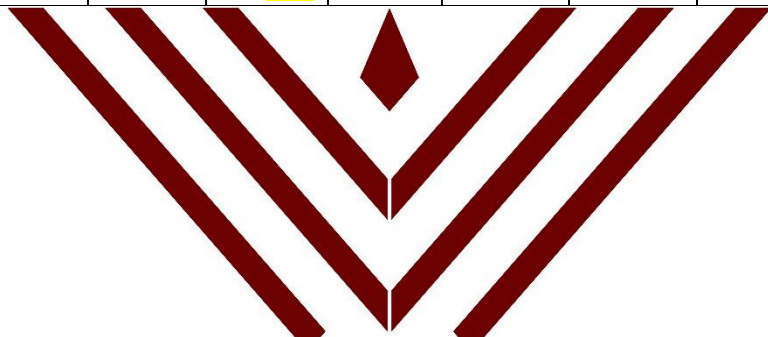
פרק שני

סוגיה ח [יג]: מי חייב בפדיון?

הפְּתִינִים וְהַלְוִיִּים חַיִּיבִים, שֶׁלֹּא נִפְטְרוּ
מִבְּכוּר בְּהֶמָּה טְהוֹרָה, אֲלָא מִפְּדִיּוֹן הַבֶּן
וּמִפְּטוֹר חֲמוֹר.

הַלּוּקָה עֵיבֵר פָּרְתוֹ שֶׁל נֶכְרִי, וְהַמּוֹכֵר לוֹ,
אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי, וְהַמְשִׁתֵּף לוֹ,
וְהַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבְלָה —
פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "בִּישְׂרָאֵל",
אֲבָל לֹא בְּאַחֲרִים.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ישראל מגוי פטור	גוי מישראל פטור	ישראל שנתן לגוי בדיניהם	גוי שנתן לישראל בדיניהם	האם מעוות קונוט בגוי?	הכחנים חייבים	והלויים חייבים

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בגבולות חלותה של קדושת בכור בהמה טהורה.

בקנים א'-ב' מוצג הפטור מן הבכורה שנוצר עקב זיקה או שותפות של גוי בבהמה, מתוך הלימוד "בישראל – ולא באחרים", המלמד שזיקת מי שאינו מצווה מפקיעה את הקדושה. לעומת זאת, קנים ו'-ז' מציגים את החיוב המלא החל על כהנים ולויים, ומבהירים שמעמדם המיוחד ופטוריהם במצוות אחרות (פדיון הבן ופטור חמור) אינם מפקיעים את קדושת הבהמה הטהורה, והם נידונים ככל ישראל.

בין קנה ג' לבין קנה ה' מתקיימת תקבולת מבנית של קביעת הכלל היסודי מול העמדתו במבחן ויישובו. קנה ג' מציג את ההלכה האמוראית היסודית כי "מעוֹת קוֹנוֹת בגוֹי" מדאורייתא ומבסס את מקורה הדרשני מן הפסוק "מִיד עֲמִיתְךָ". לעומתו, קנה ה' מעמיד כלל זה במבחן עיוני באמצעות קושיה מברייטא ("הלוקח גרוטאות"), שממנה משתמע כי דווקא משיכה היא שמקנה, ומציע סדרת יישובים ואוקימתות (של אביי, רבא, רב אשי ורבינא) המקיימים את תוקף הכלל שנשנה בקנה ג'.

קנה ד' משלים את תמונת הדין הן במבנה ההלכתי והן בהרחבת הדיון הממוני. משנית, הוא מעמיד את הסימטריה למשנה: קנה ד' עוסק בגוי הקונה מישראל ("והמוכר לו") ומביא את הדרשה "וְכִי תִמְכְּרוּ... לְעַמִּיתְךָ", בכך מרחיב קנה ד' את הסוגיה מעבר לדיון בכורה אל יסודות היחסים הממוניים עם גוי – כולל מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש בדיון משיכה מדאורייתא, דיני אונאה וגזל גוי.

[א-ב. הלוקח והמוכר של נכרי]

[משנה: הלוקח עובר פְּרִתּוֹ שֶׁל נֶכְרִי, וְהַמּוֹכֵר לוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ רֶשָׁאִי, וְהַמְשַׁתֵּתֵךְ לוֹ, וְהַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבְלָה — פְּטוֹר מִן הַכּוֹרֶה, שְׁנֶאֱמַר "בִּישְׂרָאֵל", אֲבָל לֹא בְּאַחֵרִים].

גְּמ'. מֵאִי אֵירָא דְתִנֵּי עוֹבֵר חֲמוֹרוֹ בְּרִישָׁא, וְהָדֵר תִּנֵּי עוֹבֵר פְּרִתּוֹ? לִיתִנֵּי בְּרִישָׁא עוֹבֵר פְּרִתּוֹ, דְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף הוּא, וְהָדֵר לִיתִנֵּי עוֹבֵר חֲמוֹרוֹ, דְּקְדוּשַׁת דְּמִים הוּא. אֲמַרִי בְּמַעֲרָבָא: אֵיבָעִית אֵימָא, אֵינִידִי דְחִבִּיבָא לִיה, כְּדִרְבִּי חֲנִינָא, וְאֵי בָעִית אֵימָא, אֵינִידִי דְיוֹטְרִין מִלִּילִיה דְּבַהֲמָה טְמֵאָה, פָּסִיק וְשָׂדִי לָהּ.

[ג. ישראל שנתן לגוי בדיניהם]

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַחֲמֵי אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ מְשׁוּם רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא: יִשְׂרָאֵל שְׁנָתָן מְעוֹת לְגוֹי בְּבִהְמוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא מְשָׁךְ — קָנָה, וְחִיבֵית בְּכּוֹרָה.

וגוי שנתן מעות לישראל בבקמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך — קנה, ופטור מן הבכורה.

אמר ר' : ישראל שנתן מעות לגוי בדיניהם, אף על פי שלא משך — קנה וחייבת בבכורה. מאי "בדיניהם"? אי נימא בדיניהם דגופיה, דאיתי בקל וחומר: אם גופיה קני ליה ישראל בכסף, דכתיב "לרשת אחוזה", הקישו הכתוב לאחוזתו, מה אחוזתו נקנית בכסף ובשטר ובחזקה, אף עבד פנעני נקנה בכסף. ממונו — לא כל שכן הוא? אם כן, אפילו בשטר ובחזקה נמי! ועוד, ישראל מישראל יוכיחו, דגופיה קני ליה בכסף, ממונו במשיכה! אלא אמר אבוי: בדיניהם שפסקה להם תורה, "או קנה מיד עמיתך" — מיד עמיתך הוא דבמשיכה, הא מיד גוי בכסף.

ואימא: מיד גוי — כלל כלל לא! אמרי: לא סלקא דעתך, קל וחומר הוא — אם גופו קונה, ממונו לא כל שכן?

ואימא: מיד גוי — עד דאיכא תרתי! אמרי: ולא קל וחומר הוא? גופו באחת, ממונו בשתיים!

ואימא: או בהא או בהא, דומיא ד"עמיתך". מה "עמיתך" בחדא, אף גוי נמי בחדא.

[ד. גוי שנתן לישראל בדיניהן]

אמר ר' : וגוי שנתן מעות לישראל בבקמתו בדיניהן, אף על פי שלא משך — קנה, ופטור מן הבכורה. מאי בדיניהן? אי לימא בדיניהן דגופיה, משום דאיתי בקל וחומר: אם גופו ישראל קני ליה בכסף, דכתיב "מכסף מקנתו", ממונו לא כל שכן? ישראל מישראל יוכיחו, דגופו קני בכסף, ממונו במשיכה! אלא אמר אבוי: בדיניהם שפסקה להם תורה, "וכי תמכרו ממכר לעמיתך" — לעמיתך במשיכה, הא לגוי בכסף.

ואימא: לגוי כלל כלל לא! אמרי: לא קל וחומר הוא? אם גופו קנה, ממונו לא כל שכן?

אימא: לגוי עד דאיכא תרתי! לא קל וחומר הוא? גופו באחד, ממונו בשתיים!

ואימא: או בהא או בהא, דומיא ד"עמיתך"; (יג, ב) מה "עמיתך" באחת, אף גוי נמי באחת.

אמרי: ולאמרי דאמר משיכה בגוי קונה, הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן דאמר: דבר תורה מעות קונות, משיכה לא, אהני "לעמיתך" — לעמיתך בכסף, לגוי במשיכה. אלא אי סבר לה כרבי לקיש, דאמר: משיכה מפורשת מן התורה, לעמיתך במשיכה, ולגוי במשיכה, "לעמיתך" למה לי? אמרי: לעמיתך אתה מחזיר אונאה, ואי אתה מחזיר אונאה לגוי. לגוי — מ"אל תונו איש את אחיו" נפקא! חד בגוי, וחד בהקדש, וצריכי, דאי כתב רחמנא חד — הנה אמינא: לגוי הוא דאין לו אונאה, אבל הקדש — יש לו אונאה, קא משמע לן. הניחא למאן דאמר גזילו אסור — היינו דאצטריך קרא למישרי אונאה, אלא אי סבר לה כמאן דאמר גזילו של גוי מותר, אונאה מביעא? אמרי: אי סבר לה כמאן דאמר גזילו מותר — על פורחיה כרבי יוחנן סבירא ליה.

[ה. האם מעות קונות מגוי?]

מיתיבי: הלוקח גרוטאות מן הגוים, ומצא בהן עבודה זרה — אם עד שלא נתן מעות משך — יחזיר, ואם משנתן מעות משך — יוליך הנאה לים המלח. ואי אמרת מעות קונות, משיכה למה לי? הכא במאי עסקינן — שקיבל עליו לדון בדיני ישראל. אי הכי, מעות למה לי? הכי קאמר: אף על פי שנתן מעות, אי משיך — אין, ואי לא — לא.

אי הכי, קשיא רישא! אמר אבוי: רישא משום דאיכא מקח טעות. אמר ליה רבא: רישא משום דאיכא מקח טעות, סיפא ליכא מקח טעות?

אלא אמר רבא: רישא וסיפא מקח טעות, רישא דלא יהיב זוזי — לא מיחזי כעבודה זרה ביד ישראל, סיפא דיהיב זוזי — מיחזי כעבודה זרה ביד ישראל.

ואבוי אמר לך: רישא מקח טעות, דלא ידע, דהא לא יהיב ליה זוזי. סיפא לאו מקח טעות הוא, דכיון דיהיב זוזי, כי קא משיך — איבעי לעיוני והדר מימשיך.

רב אשי אמר: מדרישא משיכה אינה קונה, סיפא נמי משיכה אינה קונה, ואידי דתנא רישא "משך", תנא סיפא נמי "משך".

רבינא אמר: מדסיפא משיכה קונה, רישא נמי משיכה קונה, ורישא הכי קאמר: אם לא נתן ולא משך — יחזור. מאי יחזור? יחזור בדברים. קסבר: דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה, והני מילי — ישראל מישראל, דקיימי בדבוריהו, אבל ישראל מגוים, דאינהו לא קיימי בדבוריהו — לא.

[ו-ז. הכהנים והלויים]

[משנה: הכהנים והלויים חייבים, שלא נפטר מפקוד ביהמה טהורה, אלא מפדיון הבן ומפטר חמור].

סוגיה ט [יד.-טז:] קדשים

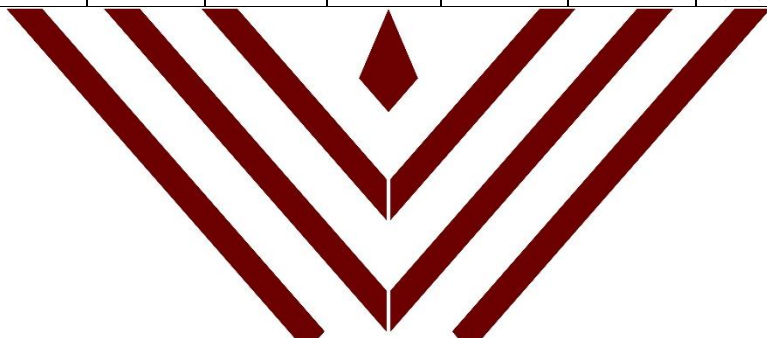
וְכָל שֶׁקָדַם הַקֹּדֶשׁ אֶת מוֹמָן, אִם מוֹם
עוֹבֵר לְהַקְדֵּשׁוֹ, וְלֵאחֶר מִכָּאן נוֹלַד לָהֶן
מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדֵּשׁוֹ וְנִפְדּוּ — פְּטוּרִין מִן
הַבְּכוּרָה וּמִן הַמִּתְנֻת, וְאִינָן יוֹצְאִין
לְחֻלְיִין לִיגָזוּ וְלִיעָבֵד. וְלָדוּ וְחָלְבוּ אֲסוּר
לְאַחֶר פְּדִינָן.

וְהַשּׁוֹחֲטִין בַּחוּץ חַיִּיב, וְעוֹשִׂין תְּמוּנָה,
וְאִם מֵתוֹ — יָפְדוּ, חוּץ מִן הַבְּכוּרָה וּמִן
הַמִּעֲשֶׂה.

כָּל הַקֹּדֶשִׁים שֶׁקָדַם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדֵּשׁוֹ
וְנִפְדּוּ — חַיִּיבִין בְּבָכוּרָה וּבַמִּתְנֻת,
וְיוֹצְאִין לְחֻלְיִין לִיגָזוּ וְלִיעָבֵד, וְלָדוּ וְחָלְבוּ
מוֹתֵר לְאַחֶר פְּדִינָן.

וְהַשּׁוֹחֲטִין בַּחוּץ פְּטוּר, וְאִין עוֹשִׂין תְּמוּנָה,
וְאִם מֵתוֹ — יָפְדוּ, חוּץ מִן הַבְּכוּרָה וּמִן
הַמִּעֲשֶׂה.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
קדם מום קבוע להקדשן	והשוחטן בחוץ	קדשי בדק הבית	תנא דבי לוי	קדשי בדק הבית	קדם הקדשן את מומן	והשוחטן בחוץ

תמצית הסוגיה: דין קדשים בבכורה.

הסוגיה מציגה ניגוד מוחלט בין בהמה שקודשה
לאחר שנפל בה מום קבוע (קדושת דמים מראשיתה)
לבין בהמה שקדמה קדושתה למומה (קדושת הגוף
שנפדתה). בקנה א' נקבע כי לאחר פדיון הבהמה היא
נחשבת כחולין לכל דבריה — חייבת בבכורה
ומתנות, מותרת בגיזה ועבודה, וחלב וולד שהורתו
לפני פדיון מותרים. לעומת זאת, בקנה ו' נקבע כי אף
לאחר הפדיון הבהמה נחשבת כהקדש לכל דבריה —
פטורה מבכורה ומתנות (מגזירת הכתוב "צבי ואיל"),

אסורה בגיזה ועבודה מן התורה, וחלבה וולדה אסורים.

לגבי שחיטת חוץ, קנה ב' פוטר כיוון שהבהמה לא הייתה ראויה למזבח מראשיתה, בעוד קנה ז' מחייב. בנוגע לתמורה, בקנה ב' נקבע שבהמה שהיא "רע מעיקרו" אינה עושה תמורה, לעומת קנה ז' שבו בהמה שהייתה "טוב מעיקרו" עושה תמורה (ותמורתה שנעשתה לאחר פדיון מתה). באשר למיתה, קנה ב' קובע שאם מתו יפדו כיוון שאינן טעונות העמדה והערכה, בעוד קנה ז' קובע שאם מתו יקברו.

במרכז הסוגיה עומד בירור התנאי של "העמדה והערכה" (הצבת הבהמה כשהיא חיה לפני הכהן כתנאי לפדיונה) והשאלות אילו סוגי הקדש כפופים לו במידה ומתה הבהמה. בקנה ג' מציג רבי שמעון עמדה לפיה קדשי מזבח בלבד טעונים העמדה והערכה (ולכן אם מתו – יקברו), בעוד קדשי בדק הבית פטורים (ואם מתו – יפדו). בקנה ד' מובאת שיטת תנא דבי לוי המרחיבה את הדין לכל ההקדשות (כולל בעל מום מעיקרו, חיה ועוף). בקנה ה' מציגים חכמים אליבא דריש לקיש תמונת מראה הפוכה לרבי שמעון – קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ואילו קדשי מזבח פטורים ממנה.

מרכז הסוגיה משמש כציר העיוני והמבני המלכד את הסוגיה כולה, בכך שהוא מעביר את הדיון מפרטי הדינים המעשיים בחיי הבהמה (גיזה, עבודה, בכורה ותמורה) אל המנגנון העקרוני של העמדה והערכה בשעת מיתתה.

[א. קדם מום קבוע להקדשן]

[יד, א] [משנה: כָּל הַקִּדְּשִׁים שֶׁקֶדֶם מוֹם קָבוע לְהַקְדִּישׁ וְנִפְדּוּ – חֵיבִין בְּכֹכֶרָה וּבִמְתָּנוּת, וְיוֹצֵאִין לְחֻלְיִין לִיגְזוֹ וְלִיעָבֵד, וְלָדוּ וְחִלְבּוֹ מוֹתֵר לְאַחַר פְּדִיוֹנָן].

יד

גַּמְ'. טַעְמָא דְנִפְדּוּ, הָא לֹא נִפְדּוּ – פְּטוּרִין מִן הַכֹּכֶרָה וּמִן הַמְתָּנוּת. קִסְבֵּר: קְדוּשַׁת דָּמִים מְדַחָה מִן הַכֹּכֶרָה וּמִן הַמְתָּנוּת.

וְיוֹצֵאִין לְחֻלְיִין וְכו'.

טַעְמָא דְנִפְדּוּ, הָא לֹא נִפְדּוּ – אֲסִירֵי בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה. מְסִייע לִיה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר: קִדְּשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת אֲסוּרִין בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה? אָמַרִי: לֹא, קְדוּשַׁת דָּמִים לְמִזְבֵּחַ הוּא דְּמִיחֻלָּפָא בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף לְמִזְבֵּחַ, גִּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנָן, אֲבָל קִדְּשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת – לֹא.

וְלָדוּ וְחִלְבּוֹ מוֹתֵר כּו'.

הִכִּי דָמִי? אֵילִימָא דְאֵיעֵבֵר וְאֵתִילִיד לְאַחַר פְּדִיוֹנָן – פְּשִׁיטָא, חוּלְיִין נִינְהוּ! אֵלֹא דְאֵיעֵבֵר לִפְנֵי פְדִיוֹנָן, וְאֵתִילִיד לְאַחַר פְּדִיוֹנָן.

הָא לִפְנֵי פְדִיוֹנָן – אֲסִירֵי. [יד, ב] נִפְדּוּ תַּמִּימִים אוֹ אִין נִפְדּוּ תַּמִּימִין?

תָּא שְׁמַע: הַמִּתְפָּס בְּעָלֵי מוֹמִין קְבוּעִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וְלָדוּ – יִמְכְּרוּ, וְאִין צָרִיכִין מוֹם, שְׂאִין קְדוּשָׁה חִלָּה עָלֵיהוּ, שְׁלֹא יְהֵא טָפֵל חֲמוּר מִן הָעִיקָר. טַעְמָא, שְׁלֹא יְהֵא טָפֵל חֲמוּר מִן הָעִיקָר, אֲבָל הַקִּדִּישׁ זָכָר לְדָמִיו – קְדוּשַׁת קְדוּשַׁת הַגּוֹף. מְסִייע לִיה לְרַבָּא, דְּאָמַר **רַבָּא**: הַקִּדִּישׁ זָכָר לְדָמִיו – קְדוּשַׁת קְדוּשַׁת הַגּוֹף.

[ב. והשוחטן בחוץ]

[משנה: וְהַשּׁוֹחֲטֵן בַּחוּץ פְּטוּר, וְאִין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, וְאִם מָתוּ – יִפְדּוּ, חוּץ מִן הַכֹּכֶר וּמִן הַמְעַשֵּׂר].

וְהַשּׁוֹחֲטֵן בַּחוּץ פְּטוּר.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִתְּנִי "חֵיבִיב", וּמוֹקִי לָהּ בְּבִמְתָּ יָחִיד. דְּאָמַר **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**: מִנִּין לְזוּבְחָ בְּהֵמָה בְּעֵלֶת מוֹם בְּבִמְתָּ יָחִיד בְּשַׁעַת הֵיתֵר הַבְּמוֹת, שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשָׂה?

שָׁנְאָמֶר: "לֹא תִזְבַּח לַה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׁה", אִם אֵינוֹ עֲנִין לְבָמָה גְדוֹלָה, דְּכִתִּיב: "עֹרֹת אוֹ שְׁבוֹר וְגו'", תִּגְהוּ עֲנִין לְבָמָת יָחִיד.

אֵימָא: אִם אֵינוֹ עֲנִין לְקִדְשִׁים — תִּגְהוּ עֲנִין לְבָכוֹר, סֶלְקָא דַּעְתָּךְ אֵמִינָא: הוֹאִיל וְקָדוֹשׁ כְּשֶׁהוּא בַּעַל מוֹם — לִיקָרֵב נָמִי כְּשֶׁהוּא בַּעַל מוֹם, קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּלָא! אֵמֶרִי: בְּכוֹר בְּהֻדָּא כְּתִיב בֵּיה "פֶּסַח אוֹ עֹר לֹא תִזְבָּחוּ".

וְאֵימָא: אִם אֵינוֹ עֲנִין לְקִדְשִׁים — תִּגְהוּ עֲנִין לְמַעֲשֵׂר, דְּסֶלְקָא דַּעְתָּךְ אֵמִינָא: הוֹאִיל וְקָדוֹשׁ בְּמוֹמוֹ, דְּכִתִּיב: "לֹא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לְרַע", נִקָּרֵב נָמִי בְּמוֹמִיָּה, קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּלָא! אֵמֶרִי: מַעֲשֵׂר נָמִי גָמַר "הַעֲבָרָה" "הַעֲבָרָה" מִבְּכוֹר.

אֵימָא: תִּגְהוּ עֲנִין לְתַמּוּרַת קִדְשִׁים, דְּסֶלְקָא דַּעְתָּךְ אֵמִינָא: הוֹאִיל וְקָדוֹשׁ כְּשֶׁהוּא בַּעַל מוֹם, דְּכִתִּיב: "לֹא יִחַלִּיפוּ וְלֹא יִמִּיר אוֹתוֹ וְגו'", קָרִיבָה נָמִי כְּשֶׁהוּא בַּעַל מוֹם, קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּלָא! אֵמֶר קָרָא: "וְהִיָּה הוּא וְתַמּוּרָתוֹ", מְקִישׁ תַּמּוּרָתוֹ לוֹ — מָה הוּא בַּעַל מוֹם לֹא, אֶף תַּמּוּרָתוֹ בַּעַל מוֹם לֹא.

מִתְקִיף לַה **רַבִּי זִירָא**: אֵימָא, תִּגְהוּ עֲנִין לְוִלְדוֹת קִדְשִׁים, דְּסֶלְקָא דַּעְתָּךְ אֵמִינָא: הוֹאִיל וְקָדוֹשִׁין כְּשֶׁהוּן בְּעָלֵי מוֹמִין אַגַּב אֶמֶן, כְּשֶׁהוּן בְּעָלֵי מוֹמִין נָמִי קָרִיב, קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּלָא! אֵמֶר **רַבָּא**: כְּבֵר פִּסְקָה תִּנָּא דְּבִי רַבִּי שְׁמַעְיָאֵל, דְּתִנָּא **דְּבִי רַבִּי שְׁמַעְיָאֵל**: "רַק קִדְשִׁיד אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ וְנִדְרִיד" — "רַק קִדְשִׁיד" אֵלוֹ הַתַּמּוּרוֹת, "אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ" אֵלוֹ הַוִּילְדוֹת, "וְנִדְרִיד" — הַקִּישׁוֹן הַכְּתוּב לְנִדֵּר, מָה נִדֵּר בַּעַל מוֹם לֹא, אֶף הֵנִי נָמִי בַּעַל מוֹם לֹא.

וְאִין עוֹשִׁין תַּמּוּרָה.

מֵאִי טַעְמָא? דְּאֵמֶר קָרָא: "לֹא יִחַלִּיפוּ וְלֹא יִמִּיר וְגו'". הַשְׁתָּא רַע בְּטוֹב אִמְרַת לֹא, טוֹב בָּרַע מִיבְּעָא? אֶלָּא טוֹב מַעֲיָקְרוּ עוֹשֶׂה תַּמּוּרָה, רַע מַעֲיָקְרוּ אִין עוֹשֶׂה תַּמּוּרָה.

אִם מֵתוֹ יָפְדוּ.

[ג. לרבי שמעון קדשי בדק הבית אינם בכלל העמדה והערכה]

אֵמֶר **רַב יְהוּדָה אֵמֶר רַב**: זֶה דְּבִרִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאֵמֶר: קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הֵיוּ בְּכָלִּל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, קִדְשֵׁי בֶּדֶק הַבֵּית לֹא הֵיוּ בְּכָלִּל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה. דְּתַנּוּ, **רַבִּי שְׁמַעוֹן** אֹמֵר: קִדְשֵׁי בֶּדֶק הַבֵּית, אִם מֵתוֹ — יָפְדוּ. וּמוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּבַעַל מוֹם מַעֲיָקְרוּ שְׁנִכְפָּדָה. מֵאִי טַעְמָא? דְּאֵמֶר קָרָא: "אוֹתָהּ" "אוֹתָהּ" — לְמַעוּטֵי בַּעַל מוֹם מַעֲיָקְרָא. אֲבָל **חֲכָמִים** אֹמְרִים: אִם מֵתוֹ — יִקָּבְרוּ.

[ד. חכמים הם תנא דבי לוי]

מאן חכמים? תנא דבי לוי הוא, דתנא דבי לוי: הפל היו בכלל העמדה והערקה, ואפילו בעל מום מעיקרו. וכן תנא דבי לוי במתניתיה: אפילו חיה, אפילו עוף, והכתיב "אותה"!" אותה" לתנא דבי לוי קשגא.

[ה. לחכמים קדשי בדק הבית אינם בכלל העמדה והערקה]

אבל רבנו דפליגי עליה דרבי שמעון, מאי? הכי נמי דאם מתו יפדו? אי הכי, [טו, א] "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו" מיבעגא ליה!

טו

אמרי: רב רבי שמעון בן לקיש, דאמר לרבנו: קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערקה, קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערקה, ולא מיתוקמא מתניתין ברבנו, דקתני סיפא: ואם מתו יקברו. אמר: מפאי דהא "מתו יקברו" משום דבעי העמדה והערקה הוא? דלמא משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא! אמרי: אם כן, ניתני: "אם נעשו טריפה יקברו".

ואיבעית אימא: לעולם רב רבי יוחנן סבירא ליה, ויתי: זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו.

[ו. קדם הקדשן את מומן]

משנה: וכל שקדם הקדשן את מומן, או מום עובר להקדשן, ולאחר מכאן נולד להן מום קבוע להקדשן ונפדו — פטורין מן הבכורה ומן המתנות, ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד. ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונו, והשוהטן בחוץ חייב, ועושין תמורה, ואם מתו — יקברו.

אבל קדם הקדשן וכו'.

מנא הני מילי? דתנו רבנו: "צבי", מה צבי פטור מן הבכורה, אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה. אוציא אני את הבכורה, ולא אוציא את המתנות? תלמוד לומר: "אזיל", מה אזיל פטור מן הבכורה ומן המתנות, אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות. אי מה צבי ואזיל חלבן מותר, אף פסולי המוקדשין חלבן מותר? תלמוד לומר: "אד" — חלק.

אמר מר: אוציא את הבכור, ולא אוציא את המתנות. מאי שנא אוציא את הבכור — שאין שוה בכל, ולא אוציא את המתנות — ששוות בכל. תלמוד לומר: "איל".

אמר ליה **רב פפא לאבוי**: אי מה צבי ואיל, אין אותו ואת בנו נוהג בהן, אף פסולי המוקדשין אין אותו ואת בנו נוהג בו! אמר ליה: למאי מדמיית להו? אי לחולין — "אותו ואת בנו" נוהג בו, ואי לקדשים — "אותו ואת בנו" נוהג בו! אמר ליה: אי הכי, גבי חלב נמי נימא הכי: למאי מדמיית להו? אי לחולין — חלבן אסור, ואי לקדשים — חלבן אסור! אלא, לאו מי אמרת "אד" ולא חלבן? אימר נמי "אד" ולא אותו ואת בנו.

רבא אמר: "אד" לאותו ואת בנו הוא דאמא, וחלב מ"דמו" נפקא, דכתיב: "רק את דמו לא תאכל". מאי "דמו"? אי לימא דמו ממש, לא יהא אלא דמן דצבי ואיל, אטו דמן דצבי ואיל מי שרי? אלא "דמו" — חלב. וליכתוב רחמנא "חלב" — אי כתב רחמנא "חלב", הנה אמינא: אהני היקישא ואהני קרא. אהני היקישא למעוטי מכרת, דכי כתב כרת — אאכל חלב בהמה הוא דכתיב, שנאמר: "כי כל אוכל חלב מן הבהמה". ואהני קרא למיקם עליה בלאו בעלמא, להכי אפקיה רחמנא בלשון "דמו", לומר לך: מה דמו בכרת — אף חלב בכרת. והא תנא "אד", ולא חלב, קאמר! הכי קאמר: אילו לא נאמר "דמו", הייתי אומר "אד" — ולא חלב, עכשיו שנאמר "דמו", לאותו ואת בנו הוא דאמא.

ואין יוצאין לחולין.

מנא הני מילי? דתנו רבנן: "תזבח" — ולא גיזה, "בשר" — ולא חלב, "ואכלת" — ולא לכלבד, מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים.

[טו, ב] איכא דאמרי: "תזבח ואכלת" — אין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך, אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, הכי נמי דאמר.

וילדן וחלבן אסור לאחר פדיון.

הכי דמי? אי לימא דאיעבר ואיתיליד לאחר פדיון — אמאי? ולד צבי ואיל נינהו! אלא דאיעבר לפני פדיון ואיתיליד לאחר פדיון. הא לפני פדיון — מיקדש נמי קדשי. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "זכר" — לרבות את הולד, ו"נקבה" — לרבות את התמורה. ואין לי אלא ולד תמימין ותמורת תמימים,

ולדי בעלי מומין ותמורת בעלי מומין? כשהוא אומר "אם זכר" — לרבות ולד בעלי מומין, "אם נקבה" — לרבות תמורת בעלי מומין.

אותן ולדות שלאחר פדיון, מה תהא עליהן? לפני פדיון — מיפולג פליגי בהו, איפא למאן דאמר: קדשי ליקרב, ואיפא למאן דאמר: קדשי לרעיה. דלאחר פדיון, מה תהא עליהן? אומר **רב הונא**: כונסן לכיפה, והו מתין. דהיכי ליעביד? ליקרבינהו — מכח קדושה דחוייה קאתו, ליפרקינהו — לא אלימי למיתפס פדיון.

אמרי במערבא משמיה ד**רבי חנינא**: סמוך לפדיון מתפסין לשם אותו זבח. סמוך לפדיון? למימרא דבני פדיה ניהו? אלא אימא: סמוך לפדיון אמן מתפסין לשם אותו זבח. טעמא מאי? אומר **רבי לוי**: גזירה שמה נגדל מהו עדרים עדרים.

בעא מיניה **רבינא מרב ששת**: מהו שמתפסין לכל זבח שירצה? אומר ליה: אין מתפסין. מאי טעמא? אומר ליה: גמר "בשעריד" "בשעריד" מבכור, מה בכור אין מתפסין לכל זבח שירצה, דכתיב: "אף בכור אשר יבחר לה' בבמה וגו' לא יקדיש איש אתו", אף הני אין מתפסין לכל זבח שירצה.

תניא כוותיה דרב ששת: קדשים שקדם מום קבוע להקדישו ונפדו — חייבין בבכורה ובמתנות, בין לפני פדיון בין לאחר פדיון — הגוזז והעובד בהו אינו סופג את הארבעים, בין לפני פדיון בין לאחר פדיון — אין עושין תמורה. ולפני פדיון — מועלין בהו, ולאחר פדיון — אין מועלין בהו, וולדותיהו חול, ונפדין תמימים, ומתפסין לכל זבח שירצה. כללו של דבר: הרי הו כחולין לכל דבריהם, אין לה בהם אלא מצות עלוי בלבד. אבל קדם הקדישו את מומן, או מום עובר להקדישו, ולאחר מכאן נולד מום קבוע ונפדו — פטורין מן הבכורה ומן המתנות, בין לפני פדיון בין לאחר פדיון. הגוזז והעובד בהו סופג את הארבעים, ובין לפני פדיון בין לאחר פדיון — עושין תמורה. לפני פדיון — מועלין בהו, ולאחר פדיון — אין מועלין בהו, וולדותיהו קודש, ואין נפדין תמימים, ואין מתפסין לכל זבח שירצה. כללו של דבר: הרי הו כהקדש לכל דבריהם, ואין לה בהו אלא היתר אכילה בלבד. "כללו של דבר" דרישא — לאתויי שוחטן בחוץ דפטור, "כללו של דבר" דסיפא — [טז, א] לאתויי חלבו.

אמר רב: אין נפדין תמימים, ואין מתפסין לכל זבח שירצה. תמימים הוא דלא מיפרקי, הא בעלי מומין — מיפרקי. לכל שירצה הוא דאין מתפסין, הא לאותו זבח — מתפסין. היכי משכחת לה? דמתפסין לאותו זבח, ונפדין

טז

במומן. נימא תיהוי תיובתא דרב הונא? אמר לך רב הונא: הוא הדין דאפילו בעלי מומין אין נפדין, ואידי דתנא רישא "נפדין תמימים" — תנא נמי סיפא "אין נפדין תמימים", ואידי דתנא רישא "לכל זבח שירצה" — תנא נמי סיפא "לכל זבח שירצה".

[ז. והשוחרטן בחוץ]

[משנה: והשוחרטן בחוץ חייב, ועושי תמורה, ואם מתו — יקברו].

והשוחרטן בחוץ פטור.

רב הונא מתני חייב, ומוקים לה בדוקין שבעין, ואליבא דרבי עקיבא דאמר: אם עלו לא נרדו.

בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו עושה תמורה.

אמר **רב נחמן אמר רבה בר אבוא**: ותמורתו לאחר פדיונו מתה. מאי טעמא? היכי לעיבדי? ליקרביה — מכח קדושה דחוייה קאתיא, ליפרקה — לא אלימא למיתפס פדיונה, הלכך מתה.

מתקיף לה **רב עמרם**: ותיתכיל במומה לבעלים! וכי מה בין זו לתמורת בכור ומעשר? דתנן: תמורת בכור ומעשר, הו וולדן וולד וולדן עד סוף כל העולם — הרי הו כבכור ומעשר, ויאכלו במומן לבעלים! אמר ליה **אבוי**: זה שם אמו עליו וזה שם אמו עליו, זה כולו תמורת בכור ומעשר מיקרנא, מה בכור ומעשר במומן מיתאכלן לבעלים, אף תמורתו מיתאכלא. וזה שם אמו עליו, תמורת קדשים מיקרנא, מה קדשים לא מיתכלי אלא בפדיון — אף תמורתו נמי לא מיתכלי אלא בפדיון, והא לא אלימא למיתפס פדיונה.

תנאי פנותיה דרב נחמן: מנין לתמורת פסולי המוקדשין שמתה? תלמוד לומר: "ממעלי הגרה... טמא", האי מיבעי ליה לחמש חטאות מתות! ההוא מ"מפריסי הפרסה טמא" נפקא.

תנאי נמי הכי: מנין לחמש חטאות מתות? תלמוד לומר: "מפריסי הפרסה... טמא".

חמש חטאות מתות, הילכתא גמירי לה, אלא כי אתא קרא לתמורת אשם. תמורת אשם נמי הילכתא היא, כל שבחטאת מתה — באשם רועה! אלא, לעולם חמש חטאות מתות, ואצטריך קרא ואצטריך הילכתא, דאי מקרא

הוּה אַמִּינָא לְרַעְיָה, קָא מְשַׁמֵּע לֹן הִילְכָתָא לְמִיתָה. וְאִי מֵהִילְכָתָא הוּה אַמִּינָא: הִיכָא דְעֵבֵד אִיקָרִי וְאַכַּל מִהֲגֵי חֲמֵשׁ חֲטָאוֹת — אִיסוּרָא אִיכָא, לֹאן לִיכָא, קִמְשַׁמֵּע לֹן דְּאִיכָא לֹאן.

וְאִיבְעִית אִימָא: לְאַקוּשֵׁי דְבֶר הֲבָא מִמַּעְלֵי גֵרָה לְדְבֶר הֲבָא "מִמַּפְרִיטֵי הַפְרָסָה", מָה לְהֵלֶן בְּמִיתָה — אִף כָּאן בְּמִיתָה.

סוגיה י [טז:-יז.]: ולדות מגוי

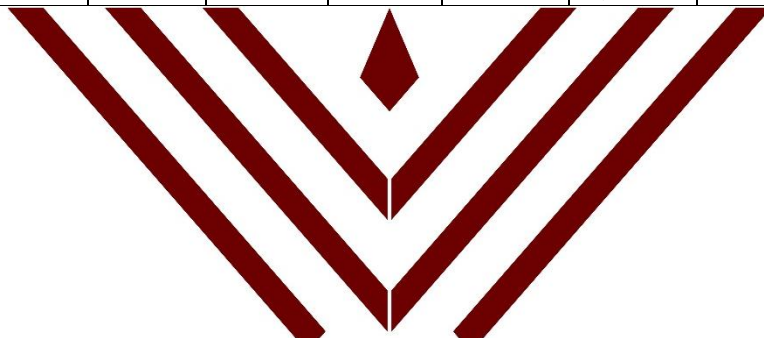
רבן שמעון בן גמליאל אומר: אפילו עד
עשרה פטורים, שאחריהם לנכרי.

המקבל צאן ברזל מן הגוי — ולדותיהן
פטורין, ולדי ולדותיהן חייבין.

רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל
— פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת
סימנין — חייב.

העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן — ולדי
ולדות פטורין, וולדי וולדות
חייבים.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
המקבל צאן ברזל מן הגוי	העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן	רחל בת עז	שעיר של ראש חודש	צמרו	עד עשרה פטורים	רחל שילדה מין עז

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בהשתלשלות הפטור
מהקדשת הבכורות.

קנה א' מציג את דעת תנא קמא, הקובעת את עצם
יסוד פטור הבכורה בצאן ברזל בשל אחריות הנכרי
("יד גוי באמצע"), בעוד קנה ו' מביא את דעת רבן
שמעון בן גמליאל, המרחיב את טווח הפטור וקובע
שגם עד עשרה דורות פטורים משום שאחריהם
לנכרי.

קנה ב' מעמיק בדיון האמוראי על היקף הדורות
והתלות המשפטית של הנכדים והנינים באם
המקורית המשועבדת לגוי, ואילו קנה ז' פותח את
המשנה השנייה ומציג את השינוי הביולוגי בדורות
(דין נדמה), המפתח בגמרא דיון מקביל בדבר הליכה

אחר האם או הסבתא ("זיל בתר אימיה דאימיה").
שתי היחידות בוחנות האם ומתי ניתק הקשר
ההלכתי בין הוולד לבין מקורו.

במרכז הסוגיה עומדת התקבולת בין קנה ג' ("רחל בת
עז") לבין קנה ה' ("צמר"), המעמידה את יסוד הדין
של שינוי המהות והמראה והשלכותיו הרוחביות.
קנה ג' דן במקרה של בהמת נדמה ומעלה את
השאלות המקומיות לגבי חלות מצוות על צמרה, כגון
ראשית הגז, בעוד קנה ה' מנסח את הכלל ההלכתי
הרחב שכל דיני צמר בתורה (כלאיים, תכלת, נגעים
ונסכים) מצריכים "צמר שלא נשתנה".

קנה ד' ("שעיר של ראש חודש") מהווה את הציר
המרכזי של הסוגיה כולה. קנה זה מביא את הדין של
קורבן חובה של ציבור, הנדרש להיות "מיוחד ובא
מששת ימי בראשית". תפקידו המבני בסוגיה הוא
לחבר ולהפגיש בין שני הצירים – נושא ה"ירידה
לדורות" מחד ונושא ה"נדמה" מאידך – תוך יצירת
חילוק יסודי בדיני קודשים בין קורבנות ציבור
חמורים לבין קורבנות יחיד ובכורה.

[א. המקבל צאן ברזל מן הגוי]

[משנה: המקבל צאן ברזל מן הגוי — [טז, ב] ולדותיהן פטורין, ולדי
ולדותיהן חייבין].

גמ' למימרא, דכין דלא נקט מרא זוזי — ברשומא דמרא קיימא? ורמינהו:
אין מקבלין צאן ברזל מן ישראל מפני שהוא רבית, אלמא ברשומא דמקבל
קיימא! אמר אביי: לא קשיא, הא דקביל עליה אונסא וזולא, והא דלא קביל
עליה אונסא וזולא. אמר ליה רבא: דקביל עליה אונסא וזולא, "צאן ברזל"
קריית ליה? ועוד, מאי פסקא? ועוד, אדתני סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן
הגוי — ליפלוג וליתני בדידה: בפה דברים אמורים? דלא קביל עליה אונסא
וזולא, אבל קביל עליה אונסא וזולא — שפיר דמי!

אלא אמר רבא: אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא, והכא גבי בכורה
הינו טעמא, דאילו אתי גוי בעי זוזי ולא יחייב ליה — תפיס לה לבהמה, ואי

לֹא מִשְׁפַּח לֵה לְבַהֲמָה — תַּפִּיס וְלָדוֹת דִּידָה, וְהָרִי יָד גּוֹי בְּאַמְצֵעַ, וְכָל יָד גּוֹי בְּאַמְצֵעַ — פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה.

[ב. העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן]

[משנה: הַעֲמִיד וְלָדוֹתֶיהֶן תַּחַת אֲמוֹתֶיהֶן — וְלָדִי וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדִי וְלָדִי וְלָדוֹת חֲזִיבִים].

הַעֲמִיד וְלָדוֹתֶיהֶן תַּחַת אֲמוֹתֶיהֶן — וְלָדִי וְלָדוֹת פְּטוּרִים.

אָמַר רַב הוּנָא: וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדִי (ולדותיהן) [ולדות] חֲזִיבִין. וְרַב יְהוּדָה אָמַר: וְלָדִי וְלָדוֹת נָמִי פְּטוּרִין, וְלָדִי וְלָדִי וְלָדוֹת חֲזִיבִין.

תָּנוּ: הַעֲמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אֲמוֹתֶיהֶן — וְלָדִי וְלָדוֹת פְּטוּרִין. טַעְמָא דְהַעֲמִיד, הָא לֹא הַעֲמִיד — לֹא. תִּיּוּבָתָא דְרַב יְהוּדָה! אָמַר לָךְ רַב יְהוּדָה: הוּא חֲזִיבִין, אִף עַל גַּב דְּלֹא הַעֲמִיד, וְהָא קָא מִשְׁמַע לָן: אֲפִילוּ הַעֲמִיד נָמִי. דְּאוֹרְחִיָּה דְגּוֹי לְמִיתָפֶס בָּנָה, וְהוּי כְּמִי דְלֹא הַעֲמִיד — וְלָדִי וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדִי וְלָדִי וְלָדוֹת חֲזִיבִין.

תָּנוּ: רַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִילוּ עַד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת פְּטוּרִין, שְׁאַתְרִיּוֹתָן לְנִכְרִי. בְּשִׁלְמָא לְרַב יְהוּדָה דָּאָמַר: נְחִית תִּנָּא קָמָא לְדָרִי — [זו, א] הֵיִינוּ דָּאָמַר לֵיהּ רַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אֲפִילוּ עַד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת פְּטוּרִין. אֵלָּא לְרַב הוּנָא דָּאָמַר: לֹא נְחִית תִּנָּא קָמָא לְדָרִי, מָאִי "אֲפִילוּ עַד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת"? אָמַר לָךְ רַב הוּנָא: רַבּוֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲ"הַעֲמִיד" קָאִי דְנְחִית לְדָרִי.

תָּנָא שְׁמַע: הַמְקַבֵּל צֹאן בְּרִזָּל מִן הַגּוֹי — וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדִי וְלָדוֹת לֹא. תִּיּוּבָתָא דְרַב יְהוּדָה! אָמַר לָךְ רַב יְהוּדָה, אִימָא: הֵן וְלָדוֹתֶיהֶן.

אִיכָא דָּאָמְרִי: הֵן וְלָדוֹתֶיהֶן פְּטוּרִין, תִּיּוּבָתָא דְרַב הוּנָא! אָמַר לָךְ רַב הוּנָא: אִימָא הֵן וְלָדוֹת — פְּטוּר, וְלָדִי וְלָדוֹת — חֲזִיב.

[ג. רחל בת עז ועז בת רחל]

רַחֵל שְׁלָלָה מִיֵּן עֵז כּוֹי.

אֵתָא רַב אוֹשְׁעִיא מִנְהַרְדְּעָא, וְאִיִּיתִי מִתְּנִיתָא בִּידֵיהּ: רַחֵל בַּת עֵז, וְעֵז בַּת רַחֵל — רַבִּי מֵאִיר מְחִיב, וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין.

אמר ליה **רב הושעיא לרבה**: כי עיילת לקמיה דרב הונא, בעי מיניה: רבי מאיר מחייב למאי? אילימא לבכורה — ולית ליה לרבי מאיר "אף בכור שור" עד שיהא הוא שור ובכורו שור? אלא לראשית הגז, ולית ליה הא דתנא **דבי רבי ישמעאל**: כבשים שצמרן קשה פטורין מראשית הגז, שנאמר: "ומגז כבשי ותחמם"? אמר ליה: ניחזי אנו, הכא במאי עסקינן? ברחל שילדה מין עז, ואביו תייש, ובחוששין לזרע האב לענן אותו ואת בנו קמיפלגי, דרבי מאיר סבר: חוששין לזרע האב, ורבנן סברי: אין חוששין לזרע האב. אי הכי, ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא, בפלוגתא דחנניה ורבנן! אלא, לעולם לבכורה, והכא במאי עסקינן — ברחל בת רחל בת עז. מר סבר: זיל בתר אימיה, והאי לאו נדמה הוא. ומר סבר: זיל בתר אימיה דאימיה, והאי נדמה הוא.

ואיבעית אימא, ברחל בת עז בת רחל, מר סבר: חזרו שניות למקומן, ומר סבר: לא חזרו שניות למקומן.

רב אשי אמר: כגון שיש בו מקצת סימניו, ומאן חכמים? **רבי שמעון**, דאמר: עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו.

[ד. שער של ראש חודש]

אמר **רבי יוחנן**: מודה רבי מאיר בפעיר של ראש חודש דבעינן בן שעירה, מאי טעמא? אמר קרא: "אחד" המיוחד ובא מששת ימי בראשית.

והא מהכא נפקא? מהתם נפקא — "שור או כשב" — פרט לכלאים, "או עז" — פרט לנדמה. צריכא, דאי מהתם הנה אמינא: הני מילי היכא דלא נחת לדרי, אבל היכא דנחת — אימא לא. ואי מהכא הנה אמינא: הני מילי לגבי קרבן חובה, אבל נדבה — לא, צריכא.

[ה. צמרו]

אמר **רבי אחא בר יעקב**: הכל מודים דאין לוקין על צמרו משום כלאים, שנאמר: "לא תלבש שעטניז", מה פשתן שלא נשתנה — אף צמר שלא נשתנה.

אמר **רב פפא**: הכל מודים שצמרו פסול לתכלת, שנאמר: "לא תלבש שעטניז... גדילים תעשה לך", מה פשתן שלא נשתנה — אף צמר שלא נשתנה.

אמר **רב נחמן בר יצחק**: הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים, שנאמר: "בבגד צמר או בבגד פשתים", מה פשתים שלא נשתנה — אף צמר שלא נשתנה.

אמר **רב אשי**: אף אנו נאמר, הדלה הגפן על גבי תאינה — יינו פסול לנסכים. מאי טעמא? "זבח ונסכים" — מה זבח שלא נשתנה, אף נסכים שלא נשתנו.

מתקיף לה **רבינא**: הדלה פשתן על גבי היגא — הכי נמי דלישתני? אם כן לא מקצית אמרת "מה פשתן שלא נשתנה", דהא פשתן נמי משתני! אמר ליה: זה נשתנה ריחו, וזה לא נשתנה ריחו.

[ו. עד עשרה פטורים]

[משנה: **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: אפילו עד עשרה פטורים, שאחריותן לנכרי].

[ז. רחל שילד מין עז]

[משנה: רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנין — חייב].

סוגיה יא [יז]: שני זכרים או זכר ונקבה

אחת ביפְּרָה, נֶאֱחַת לֹא בִּיפְרָה, וְנִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים, אֶחָד לֹו וְאֶחָד לַפֶּהָ. **רַבִּי טַרְפוֹן** אָמַר: הִלְכָּהּ בּוֹרֵר אֶת הַיָּפָה. **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר: מִשְׁמַנִּין בִּיגִינָהּ, וְהַשְׁנִי יִרְעָה עַד שְׁיִסְתַּאבֵּב.

וְחֵיבִי בַּמִּתְנֹות. **רַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר**, שְׁרַבִּי **יוֹסִי** אָמַר: כָּל שְׁחֵלְפִיו בִּיד כֶּהֱן פְּטוֹר מִן הַמִּתְנֹות. וְרַבִּי מֵאִיר מַחֲיִיב.

מֵת אֶחָד מֵהֶן, **רַבִּי טַרְפוֹן** אָמַר: נְחֹלָקוּ. **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר: הַמוֹצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הַרְאָהּ.

זָכָר וְנִקְבָּה — אֵין קָאן לַפֶּהָ כָּלוּם.

רַחַל שְׁלֹא בִּיפְרָה וְנִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים, וְנִצְאוּ שְׁנֵי רִאשֵׁיָּהּ קָאֶחַת — **רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי** אָמַר: שְׁנֵיָּהּ לַפֶּהָ, שְׁנֶאֱמַר: "הַזָּכָרִים לַחֲיִי", וְחֻכְמִים אָמְרִים: אֵי אֲפֹשֶׁר לְצַמְצֵם, אֲלֹא אֶחָד לֹו וְאֶחָד לַפֶּהָ. **רַבִּי טַרְפוֹן** אָמַר: הִלְכָּהּ בּוֹרֵר לֹו אֶת הַיָּפָה. **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר: מִשְׁמַנִּין בִּיגִינָהּ, וְהַשְׁנִי יִרְעָה עַד שְׁיִסְתַּאבֵּב.

וְחֵיבִי בַּמִּתְנֹות, וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר.

מֵת אֶחָד מֵהֶן — **רַבִּי טַרְפוֹן** אָמַר: נְחֹלָקוּ, **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר: הַמוֹצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הַרְאָהּ.

זָכָר וְנִקְבָּה — אֵין קָאן לַפֶּהָ כָּלוּם.

שְׁתֵּי רַחֲלֵיהֶן שְׁלֹא בִּיפְרֹו וְנִלְדֹו שְׁנֵי זָכָרִים — שְׁנֵיָּהֶם לַפֶּהָ.

זָכָר וְנִקְבָּה — הַזָּכָר לַפֶּהָ.

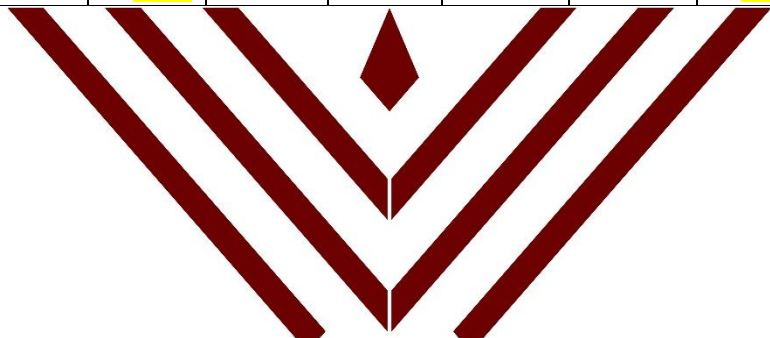
שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה — אֶחָד לֹו וְאֶחָד לַפֶּהָ. **רַבִּי טַרְפוֹן** אָמַר: הִלְכָּהּ בּוֹרֵר לֹו אֶת הַיָּפָה. **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר: מִשְׁמַנִּין בִּיגִינָהּ, וְהַשְׁנִי יִרְעָה עַד שְׁיִסְתַּאבֵּב.

וְחֵיבִי בַּמִּתְנֹות, **רַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר**.

מֵת אֶחָד מֵהֶן, **רַבִּי טַרְפוֹן** אָמַר: נְחֹלָקוּ, **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר: הַמוֹצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הַרְאָהּ.

שְׁתֵּי נְקֻבוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נְקֻבוֹת — אֵין קָאן לַפֶּהָ כָּלוּם.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים	זכר ונקבה	תרי מחדא	תרי מחדא וחד מחדא	הך דלא ביכרה שביח טפי	אחת ביכרה ואחת לא וילדו שני זכרים	זכר ונקבה

תמצית הסוגיה: הסוגיה עוסקת בוולד שספק אם הוא קדוש בבכורה.

הקנה הראשון משמש כמודל יסוד של אם יחידה (רחל אחת שלא ביכרה שילדה שני זכרים), בעוד הקנה השני מרחיב מודל זה למציאות מורכבת של שתי אמהות (שתי רחלים) אחת ביכרה ואחת לא ביכרה. בשני הקטעים מיושם סדר טיעונים זהה לחלוטין – חלוקת השווי הראשונית בין רבי טרפון לרבי עקיבא, מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי לגבי חיוב מתנות כהונה במצבי ספק, וההכרעה במקרה של מות אחד הוולדות. ההקבלה המבנית מראה כי העקרונות המשפטיים של חלוקת ממונות בספק בכורה נשמרים עקביים גם כאשר המציאות מתרחבת מאם אחת לשתי אמהות.

התקבולת בין הקנה השני לקנה השביעי היא, שבקנה השני מיושם הכלל במקרה היסודי של רחל אחת שילדה זכר ונקבה, ובקנה השביעי הוא מוחל על מציאות של שתי רחלים (אחת שביכרה ואחת שלא ביכרה). בשני הקנים נקבע "אין כאן לכהן כלום", שכן

נוכחות הנקבה מייצרת ספק שקודם לכל תביעה: שמא הנקבה יצאה ראשונה ואין כאן קדושת בכורה, ובמקביל נשללת מהכהן היכולת לתבוע את הזכר כמתנות חולין (שהרי אם הזכר יצא ראשון הוא קדוש ואינו חולין).

קנים ג-ד-ה מהווים את הליבה העיונית והמתוכנת של הסוגיה באמצעות מנגנון ה"צריכא", המנמק מדוע נדרש לפרט כל מקרה ומקרה ולא ניתן ללמוד דין אחד מהשני. מרכז זה מעמיד שלוש אבחנות מרכזיות: ראשית, הפער בשבח הוולדות ובבריאותם בין תאומי אָם אחת לבין וולדות משתי אמהות שונות; שנית, מורכבות התביעה המשפטית והראייתית כשיש שתי אמהות מול אָם יחידה; שלישית, ההבדל המהותי בין ספק שבו הכהן תובע "משני צדדין" (כשיש שני זכרים) לבין ספק שבו נוכחות הנקבה מפילה את עילת התביעה לחלוטין. ניתוח תפיסתי זה משלב את כלל הקטעים למבנה הלכתי שלם ומלוכד.

[א. רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים]

[משנה: רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים, ויצאו שני ראשיהן כאחת — **רבי יוסי הגלילי** אומר: שניהן לפה, שנאמר: "הזכרים לה", ו**חכמים** אומרים: אי אפשר לצמצם, אלא אחד לו ואחד לפה. **רבי טרפון** אומר: הפה בורר לו את היפה. **רבי עקיבא** אומר: משמנין ביניהן, והשני ירעה עד שיסתאב

[יז, ב] וחיוב במתנות, ו**רבי יוסי** פוטר. מת אחד מהן — **רבי טרפון** אומר: יחלוקו, **רבי עקיבא** אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה].

גמ'. אמרי **דבי רבי ינאי**: לרבי יוסי הגלילי שמעינן ליה דאמר אפשר לצמצם בידי שמים, וכל שכן בידי אדם, ורבנן — בידי שמים אי אפשר לצמצם, בידי אדם מאי?

תא שמע: חוט של סיקרא חוגרו באמצע, להבדיל בין דמים העליונים ובין דמים התחתונים. ואי אמרת אי אפשר לצמצם בידי אדם, זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה! דמרווח בה פורתא.

תא שמע מַמְדַּת פְּלִים, מַמְדַּת מְזַבַּח. שְׁאֲנִי הֵתֵם, דְּרַחֲמָנָא אֲמַר עֲבִיד, וּבְכָל הִיכִי דְמַצִּית לְמִיעֵבַד נִיחָא לֵיהּ, "הַכֹּל בְּכַתֵּב מִיַּד ה' עָלֵי הַשִּׁכְלִי".

אָמַר **רַב קָטִינָא**, תא שְׁמַע: חֲלָקוּ לְשָׁנִים וְהוּן שְׁוִין — שְׁנִיָּהּ טַמְאִים, לְפִי שְׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם. אָמַר **רַב כְּהֵנָא**: שְׁאֲנִי כְּלִי חֲרָס הוּאִיל וְנִשׁ בּו גּוּמּוֹת.

תא שְׁמַע: נִמְצָא מְכוּוֹן בֵּין שְׁתֵּי עֲזֵירוֹת, שְׁתִּיָּהּ מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת, דְּבָרֵי **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**. מאי טַעְמָא? לָאו מְשׁוּם דְּקִסְבֵּר בִּידֵי אָדָם אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וּקְרוּבָה — וְאֶפִּילוּ קְרוּבוֹת? לֹא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר [נִח], אַ סָבַר לֵה כְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דְּאָמַר: אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם בִּידֵי שְׁמַיִם, וְכָל שְׁכּוֹן בִּידֵי אָדָם.

נִימָא כְּתִנָּאִי: נִמְצָא מְכוּוֹן בֵּין שְׁתֵּי עֲזֵירוֹת — לֹא הִיו עוֹרְפִין, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אוֹמַר: שְׁתִּיָּהּ מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת. מאי לָאו בְּהָא קְמִיפְלָגִי, דְּתִנָּא קִמָּא סָבַר: אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם? וְתִסְבְּרָא? אִי קִסְבֵּר תִּנָּא קִמָּא אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, אֲמַאי לֹא הִיו עוֹרְפִים? גְּבִיאוּ עֲגָלָה אַחַת בְּשׁוּתְפוֹת, וְיִתְּנוּ! אֵלָּא, לְהֵנִי תִנָּא דְּכוּלֵי עֲלָמָא אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וְהִכָּא בִּ"קְרוּבָה" וְלֹא קְרוּבוֹת קְמִיפְלָגִי, דְּתִנָּא קִמָּא סָבַר: "קְרוּבָה" וְלֹא קְרוּבוֹת, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: "קְרוּבָה" וְאֶפִּילוּ קְרוּבוֹת.

מאי הִיו עֲלָה? אָמַר **רַב חִיָּיא בַר אֲבִין אָמַר רַב עֲמֵרָם**: תִּנָּא נִמְצָא מְכוּוֹן בֵּין שְׁתֵּי עֲזֵירוֹת, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אוֹמַר: שְׁתִּיָּהּ מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: גְּבִיאוּ עֲגָלָה אַחַת בְּשׁוּתְפוֹת וְיִתְּנוּ. מאי קִסְבֵּרִי רַבְּנֵי? אִי קִסְבֵּרִי רַבְּנֵי דְאֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וּקְרוּבָה — וְאֶפִּילוּ קְרוּבוֹת, לִיִּיתִי תִרְתִּי! וְאִי "קְרוּבָה" וְלֹא קְרוּבוֹת, אֶפִּילוּ חֲדָא לֹא לִיִּיתִי! אֵלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּה קִסְבֵּרִי רַבְּנֵי: אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וְאֶפִּילוּ בִּידֵי אָדָם. שְׁמַע מִינָּה.

רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמַר: בּוֹרַר לוֹ אֶת הַיָּפָה.

מאי טַעְמָא דְּרַבִּי טַרְפוֹן? קָא סָבַר: הֵהוּא דְּבָרִיא נָפֵק בְּרִישָׁא.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: "מְשֻׁמְנִין" כּו'.

אָמַר **רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**: הִכְהֵן נוֹטֵל כְּחוֹשָׁה.

אָמַר לֵיהּ **רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן**: וְהָא אָנֹן "מְשֻׁמְנִין בִּינִיָּהּ" תִּנּוּ! אָמַר לֵיהּ: עַד דְּאֶכְלֶת כְּפִנִיָּיתָא בְּבָבֶל, תִּרְגִּימָנָא מְסִיפָא. דְּקִתְּנִי סִיפָא: מֵת אַחַד מֵהוּ, **רַבִּי טַרְפוֹן** אוֹמַר: נְחֻלּוֹקוּ, **רַבִּי עֲקִיבָא** אוֹמַר: הַמוֹצֵא מְחִבִּירוֹ עָלִיו הִרְאִיָּה. וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ "מְשֻׁמְנִין בִּינִיָּהּ" דְּכִי הִדְדִּי פְּלִיגִי, הִכִּי נָמִי (לִפְלָגִי)

יח

[לִפְלוֹג] גְּבִי הַדָּדִי! אֵלֶּא מֵאֵי "מִשְׁמָנִין" — שׁוֹמֵן יֵהָא בְּיָנִיהוּ, דְּאָמַר לֵיהּ לְכָהּ: אֵינִי רָאִיָּה דְּבָכּוֹר הוּא וְשָׂקִיל. וְהַשְׁנִי יִרְעָה עַד שְׂסִיתָאָב.

וְחֵיב בְּמִתְנֻת, וְרַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר.

מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוּאֵיל וְלָהּ בָּא עָלֵיו מִשְׁנֵי צִדְדִין, דְּאָמַר לֵיהּ: אֵי בָּכּוֹר הוּא — כּוֹלִיָּה דִּידִי הוּא, אֵי לֹא בָּכּוֹר הוּא — הֵב לִי מִתְנֻת מִיָּנִיָּה.

וְרַבִּי יוֹסִי מֵאֵי טַעְמָא? אָמַר רַבָּא: עָשׂוּ שְׂאִינוּ זֹכָה כְּזֹכָה, וְאֵף עַל גַּב דְּלָא מְטָא לִידֵּיהּ כְּמֵאן דְּמְטָא לִידֵּיהּ, וְנִבְגִּיָּה לְיִשְׂרָאֵל בְּמוֹמִיָּה.

אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר: הֲכַל מוֹדִים בְּסֶפֶק בָּכּוֹר, שְׂאִין חֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן, שְׁחֵיב בְּמִתְנֻת. הֲכַל מוֹדִים מֵאֵן? רַבִּי יוֹסִי? פְּשִׁיטָא! עַד כָּאן לֹא קָא פְּטֹר רַבִּי יוֹסִי הֵתָם, אֵלֶּא דְּחֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן, דְּעָשׂוּ שְׂאִינוּ זֹכָה כְּזֹכָה, אָבֵל אֵין חֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן — לֹא! מֵהוּ דְּתִימָא: טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי, דְּקָסְבֵּר דְּאֵי מְחִיבָתָ לֵיהּ בְּמִתְנֻת — אֲתִי לֵיהּ לִידִי גִיזָה וְעִבּוּדָה, אֵף עַל גַּב דְּאֵין חֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן, קָא מְשַׁמַּע לָן.

וּמִי מְצִית אֲמֶרֶת הָכִי? וְהִתְנִי סִיפָא, שְׁהִיָּה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: [יח, ב] כֹּל שְׁחֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן פְּטוֹר מִן הַמִּתְנֻת, וְרַבִּי מֵאִיר מְחִיב. חֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן — אֵין, אֵין חֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן — לֹא! מֵהוּ דְּתִימָא: רַבִּי יוֹסִי לְדַבְּרֵי דְּרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר לֵיהּ — לְדִידִי, אָפִילוּ אֵין חֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן, דְּאֵי מְחִיבָתָ לֵיהּ בְּמִתְנֻת אֲתִי לֵיהּ לִידִי גִיזָה וְעִבּוּדָה; לְדִידָךְ, אוֹדִי לִי מִיָּהָא הִיכָא דְּחֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן, דְּעָשׂוּ שְׂאִינוּ זֹכָה כְּזֹכָה; וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי מֵאִיר: לֹא.

וְאָמַר רַב פֶּפְא: הֲכַל מוֹדִים בְּסֶפֶק מַעְשֵׁר שְׁפָטוֹר מִן הַמִּתְנֻת. "הֲכַל מוֹדִים" — מֵאֵן? רַבִּי מֵאִיר? פְּשִׁיטָא! עַד כָּאן לֹא קָמְחִיב רַבִּי מֵאִיר הֵתָם אֵלֶּא בְּסֶפֶק בָּכּוֹר, הוּאֵיל וּבָא עָלֵיו כְּהֵן מִשְׁנֵי צִדְדִין, אָבֵל סֶפֶק מַעְשֵׁר — לֹא. מֵהוּ דְּתִימָא: טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר דְּלֹא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת מִתְנֻת, אָפִילוּ סֶפֶק מַעְשֵׁר נִמְי? קָא מְשַׁמַּע לָן.

וּמִי מְצִית אֲמֶרֶת הָכִי? וְהִתְנִי סִיפָא, שְׁהִיָּה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כֹּל שְׁחֲלִיפִין בִּיד כְּהֵן — פְּטוֹר מִן הַמִּתְנֻת, וְרַבִּי מֵאִיר מְחִיב! מֵהוּ דְּתִימָא: רַבִּי מֵאִיר אָפִילוּ סֶפֶק מַעְשֵׁר מְחִיב, וְהָא דְּמִיפְלָגִי בְּחֲלִיפִין — לְהוֹדִיעַ כְּחוֹ דְּרַבִּי יוֹסִי, דְּפָטֵר אָפִילוּ הִיכָא דְּכָהֵן בָּא עָלֵיו מִשְׁנֵי צִדְדִין, קָא מְשַׁמַּע לָן.

מֵת אַחַד מֵהֶן, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחְלוּקוּ.

אמאי יחלוקו? ניחזי: אי שמן מית — דכהן הוא, והאי דאיכא דבעל הבית; ואי כחוש מית — דבעל הבית מית, והאי דאיכא דכהן הוא! אמר רבי אמי: חזר בו רבי טרפון.

רבי עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה.

אמר **רבי חייא**: משל דרבי טרפון למה הדבר דומה? לשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ביניהם ומסתלק. ומשל **דרבי עקיבא**: למה הדבר דומה? לאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אלא במאי פליגי? רבי עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ומסתלק; ורבי טרפון פליג באחד שהפקיד אצל בעל הבית? אמר **רבא**, ואיתימא **רב פפא**: הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה — שמניח רועה ביניהם ומסתלק, ובאחד שהפקיד אצל בעל הבית — שהמוציא מחבירו עליו הראיה. לא נחלקו אלא בחצר בעל הבית, ורועה כהן. רבי טרפון סבר: אקנויי קא מקני ליה בחצירו, וניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה, והנה ליה בשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ביניהם ומסתלק. ורבי עקיבא סבר: כיון דאית ליה פסידא — לא מקני ליה מידעם, והנה ליה כאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

[ב. זכר ונקבה]

[משנה: זכר ונקבה — אין כאן לכהן כלום].

[ג-ד.ה. צריכותא]

[משנה: שתי רחיליו שלא ביפרו ונלדו שני זכרים — שניהם לכהן.

זכר ונקבה — הזכר לכהן.

שני זכרים ונקבה — אחד לו ואחד לכהן. **רבי טרפון** אומר: הכהן בורר לו את הנקה. **רבי עקיבא** אומר: משמנין ביניהם, והשני ירעה עד שישתאב.

וחיבי במתנות, **רבי יוסי** פוטר.

מת אחד מהם, **רבי טרפון** אומר: יחלוקו, **רבי עקיבא** אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה.

שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות — אין כאן לכהן כלום].

גמ'. צריכא, דאי אשמועינן קמיינתא, בההיא קאמר רבי עקיבא, דתרי מחדא. אבל רחיליו שלא ביכרו, דתרי מחדא וחד מחדא — אימא מודי ליה לרבי טרפון, דהך דילידא חד שבית טפי.

ואי אשמועינן הא — בהא קאמר רבי עקיבא, דתרוניהו לא ביכרו, אבל אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים — אימא מודי ליה לרבי טרפון, [יט, א] דהך דלא ביכרה שבית טפי, צריכא.

יט

[ו. שתי רחיליו, אחת ביכרה ואחת לא ביכרה, וילדה שני זכרים]

[משנה: אחת ביכרה, ואחת לא ביכרה, וילדה שני זכרים, אחד לו ואחד לפה. **רבי טרפון** אומר: הפה בורר את היפה. **רבי עקיבא** אומר: משמין ביניהן, והשני ירעה עד שיסתאב.

וחייב במתנות. **רבי יוסי** פוטר, **שבי יוסי** אומר: כל שחליפו ביד כהן פטור מן המתנות. **ורבי מאיר** מחייב.

מת אחד מהן, **רבי טרפון** אומר: יחלוקו. **רבי עקיבא** אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה].

[ז. זכר ונקבה]

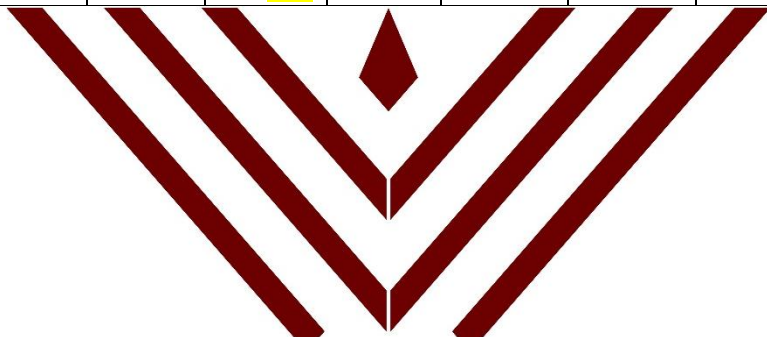
[משנה: זכר ונקבה — אין כאן לפה כלום].

סוגיה יב [יט]: יוצא דופן והבא אחריו

רבי עקיבא אומר: שנייהן אינן בכור,
הראשון — מפני שאינו "פטר רחם",
והשני — מפני שקדמו אחר.

יוצא דופן והבא אחריו, **רבי טרפון**
אומר: שניהם ירעו עד שישתאבו, ונאכלו
במומן לבגדים.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
רבי טרפון	שניהם ירעו עד ששתאבו	כלל הצריך לפרט	בכור לדבר אחד לא הוי בכור	בכור לדבר אחד הוי בכור	רבי עקיבא	שניהן אינן בכור

תמצית הסוגיה: קדושת בכור של יוצא דופן והבא אחריו.

התקבולת בין קנים א'-ב' לבין ו'-ז' משקפת את המבנה המקביל והמנוגד הממסגר את הסוגיה מתוך דין המשנה. בעוד א-ב מייצג את עמדת הספק של רבי טרפון (המובילה לפסיקה "שניהם ירעו" ומתפרשת בגמרא), ו-ז מייצג את עמדת הוודאות של רבי עקיבא ("שניהם אינן בכור"), שטעמיה מפורשים כבר במשנה עצמה. יחד הם יוצרים מעטפת המציגה את שתי התשובות האפשריות לשאלה העקרונית האם "בכור לדבר אחד הוי בכור".

התקבולת בין קנה ג' לבין ה' היא תקבולת של מקור מול ניתוח מחדש. קנה ג' מציג את דרשת הברייטא ("כלל הצריך לפרט"), ואילו קנה ה' (רבינא) משתמש ברכיבי הברייטא עצמם כדי להוכיח את שיטתו.

רבינא מראה כי מאחר ש"פטר רחם" כבר ממעט נקבה שקדמה לזכר, ייתור המילה "בכור" נדרש דווקא למעט יוצא דופן – דבר שמוכיח שאלמלא הפסוק הממעט, יוצא דופן היה קדוש, ומכאן ש"בכור לדבר אחד הוא בכור".

קנה ד' מהווה את נקודת התפנית בסוגיה, במעבר מהבריייתא לניתוח האמוראי. רב שרביא מציף סתירה פנימית בבריייתא בין הרישא לסיפא, ואבוי מיישב אותה בהתאם לשיטת רבי עקיבא ("בכור לדבר אחד לא הוא בכור") על ידי קריאה מחודשת של הרישא.

[א-ב. יוצא דופן והבא אחריו רבי טרפון]

[משנה: יוצא דופן והבא אחריו, רבי טרפון אומר: שניהם ירעו עד שישתאבו, ויאכלו במומן לבגלים].

גמ'. במאי קמיפלגי? רבי טרפון מספקא ליה: בכור לדבר אחד, אי הוי בכור אי לא הוי בכור, ורבי עקיבא פשיטא ליה: בכור לדבר אחד לא הוי בכור.

[ג. כלל הצריך לפרט]

תנו רבנן: מקלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל, כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה במשמע? תלמוד לומר "זכר". אי "זכר", יכול אפילו יצתה נקבה לפגיו? תלמוד לומר: "פטר רחם". אי "פטר רחם", יכול אפילו יצא אחר יוצא דופן? תלמוד לומר: "בכור".

[ד. בכור לדבר אחד לא הוי בכור]

אמר ליה רב שרביא לאבני: רישא לא קנסיב לה תלמודא "בכור", אלמא בכור לדבר אחד הוי בכור. סיפא קנסיב לה תלמודא "בכור", אלמא בכור לדבר אחד לא הוי בכור! אמר ליה: לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור, ורישא הכי קאמר: אי זכר, יכול אפילו יוצא דופן? תלמוד לומר "פטר רחם".

[ה. בכור לדבר אחד הוי בכור]

רבינא אמר: לעולם בכור לדבר אחד הוי בכור, וסיפא הכי קאמר: אי סלקא דעתך נצא אחר יוצא דופן קדוש, "בכור" דכתב רחמנא למה ליה? [יט, ב] אי למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו — מ"פטר רחם" נפקא! אלא שמע מינה "בכור" למעוטי היכא דיוצא אחר יוצא דופן.

אמר ליה **רב אחא מדפתי לרבינא**: אי סלקא דעתך בכור לדבר אחד הוי בכור, תינח היכא דיוצא זכר יוצא דופן וזכר דרך רחם, דלא קדוש, דאימעוט לידה מ"בכור", דבכור לרחמים איכא, בכור לזכרים ליכא. אלא היכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם — ליקדש, דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחם! אלא מחוורתא פדאבוי.

[ו-ז. יוצא דופן והבא אחריו רבי עקיבא]

[משנה: יוצא דופן והבא אחריו ... **רבי עקיבא** אומר: שניהן אינן בכור, הראשון — מפני שאינו "פטר רחם", והשני — מפני שקדמו אחר].

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו.

פרק שלישי

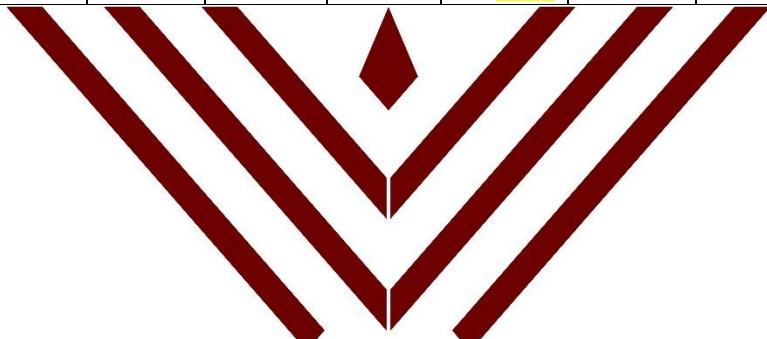
סוגיה יג [יט:-כא]: הלוקח בהמה

אמר לו רבי עקיבא: אילו בנולד בלבד
הבהמה נפטרת כדברך, אלא אמרו:
סימן הנולד בבהמה דקה — טינוף,
ובגשה — שילגא, ובאשה — שפיר
ושילגא.

זה הפלל: כל שידוע שביכרה — אין כאן
לכהן פלוס, וכל שלא ביכרה — הרי זה
לכהן, ואם ספק — אכל במומו
לבעלים.

הלוקח בהמה מן חגוי, ואינו יודע אם
ביכרה אם לא ביכרה. רבי ישמעאל
אומר: עז בת שנתה — ודאי לכהן, מכאן
ואילך — ספק. רחל בת שתיים — ודאי
לכהן, מכאן ואילך — ספק. פרה וחמור
בנות שלש — ודאי לכהן, מכאן ואילך
— ספק.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ודאי לכהן	מכאן ואילך — ספק	רבי ישמעאל ורבי יהושע	רבי עקיבא ורבי יהושע	תנא קמא ורבי שמעון	סימן הנולד	ספק

תמצית הסוגיה: הלוקח בהמה ואינו יודע אם היא
לדה קודם לכן.

קנה א' וקנה ו' משרטטים יחד את יסוד הגדרת
"הוודא" בסוגיה. בעוד קנה א' מעמיד את הכלל של
רבי ישמעאל שבהמה בתוך זמנה היא "ודאי לכהן"
מתוך הנחה שזהו ולדה הראשון, קנה ו' יורד לבירור
הפיזי והעובדתי לפי רבי עקיבא — מתי טינוף או
שלייה נחשבים כסימן ולד מובהק הפוטר מבכורה.

קנה ב' וקנה ז' עוסקים בדיני הספקות ובגבולות ההסתמכות על חזקות ורובים. קנה ב' דן במצב של "מכאן ואילך ספק" ומברר האם הולכים אחר רוב בהמות (רוב דליתיה קמן) או חוששים למיעוט לשיטת רבי ישמעאל. קנה ז' משלים תקבולת זו במישור המסחרי-הלכתי של "לוקח מישראל" לפי הכלל של רבי עקיבא, שבו נבחן מעמד הבהמה תחת ספק (האם היא בכור ודאי, ספק בכור, או חולין ודאי) על בסיס אומדן דעת המוכר והלוקח, חזקת מסחר והחשש מאיסור.

במרכז הסוגיה עומדת התקבולת המבנית והתוכנית ההדוקה בין קנה ג' לקנה ה'. שני הקנים הללו חוקרים את היתכנות הרצף של לידות והריונות צפופים בתוך שנתה של הבהמה (קנה ג') במחלוקת רבי ישמעאל ורבי יהושע, וקנה ה' במחלוקת תנא קמא ורבי שמעון). שניהם נשענים על סדרה מקבילה זהה של שלושה תירוצים אמוראיים ("ואיבעית אימא"): יחס למימרת זעירי (שאין טינוף פחות מ-30 יום), הדיון ב"יולדת למקוטעין", והפעלת הכלל "מקצת היום ככולו" לציפוף ציר הזמן.

במוקד הסוגיה ניצב קנה ד', המעביר את הדיון מסימנים פיזיים ישירים לסימן פיזיולוגי עקיף – "חלב פוטר". דרך המחלוקת בין רבי עקיבא לרבי יהושע. הקנה מחדד את השאלה העקרונית האם מסתמכים על רוב בהמות שאינן חולבות אלא אם כן ילדו, ומגדיר את שיטת רבי עקיבא הדורשת ראיה מוחלטת ואינה מסתפקת בסימנים נסיבתיים להפקעת קדושת בכור.

[א-ב. ודאי לכהן ומכאן ואילך ספק]

[משנה: הלוקח בהמה מן הגוי, ואינו יודע אם ביקרה אם לא ביקרה. רבי ישמעאל אומר: עז בת שנתה — ודאי לכהן, מכאן ואילך — ספק. רחל בת

שְׁתִּים — וְדַאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וְאֵילָךְ — סָפֵק. פֶּרֶה וְחִמּוֹר בְּנוֹת שְׁלֹשׁ — וְדַאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וְאֵילָךְ — סָפֵק.

גַּמְ'. מִיכָן וְאֵילָךְ, אֲמַאי סָפֵק? הֲלֹךְ אַחֵר רֹב בְּהֵמוֹת, וְרֹב בְּהֵמוֹת מִתַּעֲבָרוֹת וְיֹלְדוֹת בְּתוֹךְ שְׁנֵתָן נִינְהוּ, וְהָא וְדַאי מִילָד אֹלִיד! לִימָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כִּרְבִּי מֵאִיר סְבִירָא לֵיה, דְּחִיִּישׁ לְמִיעוּטָא? אֲפִילוּ תִימָא רַבָּנָן, כִּי אֲזִלִּי בִּתְר רֹבָא בְּרֹבָא דְאִיתִיה קֻמְוֹ, כְּגוֹן תִּשְׁע חֲנוּיֹת וְסִנְהֲדְרִין, אֲבָל רֹבָא דְלִיתִיה קֻמְוֹ — לֹא אֲזִלִּי רַבָּנָן בִּתְר רֹבָא.

וְהָא קֻטָּן וְקֻטְנָה, דְּרֹבָא דְלִיתִיה קֻמְוֹ, וְקֻטְנָא רַבָּנָן בִּתְר רֹבָא, דִּתְנֹן: קֻטָּן וְקֻטְנָה לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיִּבְמִין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמְרוּ לוֹ: יָכֹה אֲמַרְתָּ שְׂאִין חוֹלְצִין, "אִישׁ" כְּתוּב בְּפֶרֶשׁה, וּמִקְשִׁינוּ אִשָּׁה לְאִישׁ. מַה טַּעַם אֵין מִיִּבְמִין? אָמַר לֵהֶם: קֻטָּן — שְׂמָא יִמְצָא סָרִיס, קֻטְנָה — שְׂמָא תִמְצָא אֵיילוּנִית, וְנִמְצָאוּ פּוֹגְעִין בְּעֶרְוָה. וְרַבָּנָן, זֵיל בִּתְר רֹבָא קֻטְנִים, וְרֹב קֻטְנִים לֹא סָרִיסִים נִינְהוּ; זֵיל בִּתְר קֻטְנוֹת, וְרֹב קֻטְנוֹת לֹא אֵיילוּנִית נִינְהוּ!

כ, [א] מִחֲנוּרְתָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כִּרְבִּי מֵאִיר סְבִירָא לֵיה, דְּחִיִּישׁ לְמִיעוּטָא.

רַבִּינָא אָמַר: אֲפִילוּ תִימָא רַבָּנָן, כִּי אֲזִלִּי רַבָּנָן בִּתְר רֹבָא — בְּרֹבָא דְלֹא תִלִּי בְּמַעֲשֶׂה, אֲבָל רֹבָא דְתִלִּי בְּמַעֲשֶׂה — לֹא.

[ג. רבי ישמעאל ורבי יהושע]

תִּנּוּ רַבָּנָן: עַד בֵּית שְׁנֵתָה — וְדַאי לַכֹּהֵן, מִיכָן וְלַחֲלָן — סָפֵק. רַחֵל בֵּית שְׁתִּים — וְדַאי לַכֹּהֵן, מִיכָן וְלַחֲלָן — סָפֵק. פֶּרֶה וְחִמּוֹר בְּנוֹת שְׁלֹשׁ — וְדַאי לַכֹּהֵן, מִיכָן וְלַחֲלָן — סָפֵק. חֲמוּרָה — כְּפֶרֶה. **רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה** אוֹמַר: חֲמוּרָה בֵּית אַרְבַּע שָׁנִים. עַד כָּאן דְּבָרֵי **רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**. כְּשֶׁנֶּאֱמָרוּ דְּבָרִים לְפָנֵי **רַבִּי יְהוֹשֻעַ**, אָמַר לֵהֶן: צָאוּ אֲמָרוּ לוֹ לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: טְעִיתָ! אֵילוּ בְּוֹלָד בִּלְבָד הִבְהֵמָה נִפְטָרַת — הִיא כְּדַבְרִיד, אֲלֹא סִימֹן הַוֹלָד בְּהֵמָה דִּקָּה — טִינוּף, וּבִגְשָׁה — שְׁלָא, וּבִאֲשָׁה — שְׁפִיר וְשְׁלָא. וְאֵנִי אֵין אֲנִי אוֹמַר כֵּן, אֲלֹא: עַד שְׁטִינְפָה בֵּית שְׁשָׁה — יוֹלְדֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה, רַחֵל שְׁטִינְפָה בֵּית שְׁנֵתָה — יוֹלְדֵת בְּתוֹךְ שְׁתִּים. אָמַר **רַבִּי עֲקִיבָא**: אֲנִי לֹא בָּאתִי לִידֵי מִדָּה זֹ, אֲלֹא: כָּל שִׁידוּעַ שְׁבִיפְרָה — אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כָּלוּם, וְכָל שְׁלֹא בִיפְרָה — הָרִי זֹ לַכֹּהֵן, סָפֵק — יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ לְבַעֲלִים.

בְּמֵאִי קְמִיפְלָגִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ? לִימָא בְּטִינוּף פּוֹטֵר קְמִיפְלָגִי, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָבַר טִינוּף אֵינוֹ פּוֹטֵר, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ סָבַר טִינוּף פּוֹטֵר: אֵי דְחִזְזִינָא

דְּטִינוּף — דְּכוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּטִינוּף פּוּטֵר, וְהָכָא בְּחוּשְׁשֵׁין לְטִינוּף קָא מִיפְּלִגִי: רַבִּי יִשְׁמַעֵאל סָבֵר: אֵין חוּשְׁשֵׁין לְטִינוּף, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ סָבֵר: חוּשְׁשֵׁין לְטִינוּף. וְלֹא חֵיִישׁ? וְהָאֵמֵר **רַבָּא**: מַחוּרְתָּא רַבִּי יִשְׁמַעֵאל כְּרַבִּי מֵאִיר סְבִירָא לֵיהּ, דְּחֵיִישׁ לְמִיעוּט! כִּי חֵיִישׁ — לַחוּמְרָא, לְקוּלָּא — לֹא חֵיִישׁ.

וְאִיבְעִית אִימָא: בִּין לְקוּלָּא בִּין לַחוּמְרָא חֵיִישׁ, וְהָכָא בְּמִטְנַפְתּוּ וְחוּרְתּוּ וְיולָדְתּוּ בְּתוּדָּ שְׁנֵתָה קְמִיפְּלִגִי, דְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל סָבֵר: מִטְנַפְתּוּ אֵינָה חוּרְתּוּ וְיולָדְתּוּ בְּתוּדָּ שְׁנֵתָה, וְהָא מְדֹאולִיד — וְדָאִי לֹא טְנִיף. וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ סָבֵר: מִטְנַפְתּוּ חוּרְתּוּ וְיולָדְתּוּ בְּתוּדָּ שְׁנֵתָה. וְאֵנִי אֵינִי אוֹמֵר כֵּן, אֲלֵא עַז שְׁטִינְפָה בֵּת שְׁשָׁה — יולָדְתּוּ תוּדָּ שְׁנֵתָה, רַחֵל שְׁטִינְפָה בֵּת שְׁנֵתָה — יולָדְתּוּ בְּתוּדָּ שְׁתֵּים.

מֵאִי אִיכָא בִּין גְּמָרִיָּה לְסָבְרִיָּה? שְׁטִינְפָה בְּסוּף שְׁשָׁה, וְאִיכָא בִּינְיָהוּ דְּזַעֲרִי, דְּאָמֵר **זַעֲרִי**: אֵין טִינוּף פְּחוּת מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם. לְגָמְרִיָּה — אֵיתִי לֵיהּ דְּזַעֲרִי, לְסָבְרִיָּה — לֵיתִי לֵיהּ דְּזַעֲרִי.

וְאִיבְעִית אִימָא: דְּכוּלֵי עֲלָמָא אֵיתִי לָהּ דְּזַעֲרִי, וְהָכָא — בְּיולָדְתּוּ לְמִקּוּטְעִין קְמִיפְּלִגִי; [כ, ב] לְגָמְרִיָּה — לֹא אֲמָרִינוּ יולָדְתּוּ לְמִקּוּטְעִין, לְסָבְרִיָּה — אֲמָרִינוּ יולָדְתּוּ לְמִקּוּטְעִין.

וְאִיבְעִית אִימָא: לֹא אֲמָרִינוּ יולָדְתּוּ, וְהָכָא בְּמִקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלוּ קְמִיפְּלִגִי. לְסָבְרִיָּה — אֲמָרִינוּ מִקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלוּ, לְגָמְרִיָּה — לֹא אֲמָרִינוּ מִקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלוּ.

[ד. רבי עקיבא ורבי יהושע]

אָמֵר **רַבִּי עֲקִיבָא**: אֵנִי לֹא בָּאֵתִי לִידֵי מִדָּה זֹ, אֲלֵא כָּל שְׂדִדוּעַ כּוֹי.

מֵאִי אִיכָא בִּין רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ? אָמֵר **רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא**: חֵלֶב פּוּטֵר אִיכָא בִּינְיָהוּ, רַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר: חֵלֶב פּוּטֵר, הִלָּךְ אַחֵר רוֹב בְּהֻמּוֹת, וְרוֹב בְּהֻמּוֹת אֵין חוּלְבוֹת אֲלֵא אִם כֵּן יולָדוֹת, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ סָבֵר: הֵא אִיכָא מִיעוּטָא דְּחוּלְבוֹת אַף עַל פִּי שְׁאִין יולָדוֹת.

וּמִי חֵיִישׁ רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְמִיעוּט? וְהִתְנֵן: הִיִּתָּה לָהּ חֻמּוֹת — אֵינָה חוּשְׁשֵׁת, יְצָאָה מְלִיאָה — חוּשְׁשֵׁת. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ** אוֹמֵר: אֵינָה חוּשְׁשֵׁת. וְאֲמָרִינוּ: מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ? קְסָבֵר: רוֹב מַעוּבְרוֹת יולָדוֹת, וּמִיעוּט מַפִּילוֹת, וְכָל הַיולָדוֹת — מְחָצָה זָכָרִים וּמְחָצָה נְקֻבוֹת. סִמּוּךְ מִיעוּטָא דְּמַפִּילוֹת לְמַחְצָה דְּנְקֻבוֹת, וְהוּ לָהּ זָכָרִים מִיעוּטָא, וְלְמִיעוּטָא לֹא חֵיִישִׁינוּ! אֲלֵא אֵיפּוֹךְ, וְהִתְנֵנָּה: חֵלֶב פּוּטֵר, דְּבָרֵי **רַבִּי יְהוֹשֻעַ**. **רַבִּי עֲקִיבָא** אוֹמֵר: חֵלֶב אֵינוֹ פּוּטֵר.

[ה. תנא קמא ורבי שמעון]

תנו רבנן: גְּדִיָּה שֶׁיִּלְדָּה שְׁלֹשׁ בָּנוֹת, וְכָל בָּנוֹתֶיהָ יִלְדוּ שְׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ — כּוֹלֵן נִכְנָסוֹת לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר. אָמַר **רַבִּי שְׁמַעוֹן**: אֲנִי רֹאֲיָתִי שְׁעִישָׁרָה בְּתוּף שְׁנֵתָה.

כא

לָמָּה לִי לְמִיתָנִי שְׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ? תּוֹלִיד חֵד מִיִּנְיָהּוּ תֵּלֶת, וְאֵינָךְ תִּרְתִּי תִרְתִּי! אֵיִידִי דְאֵיכָא חֲדָא דְלֹא סָגִיא בְּלֹא שְׁלֹשׁ, תִּנָּא כּוֹלָהּ דִּילְדוּ שְׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ. וְלָמָּה לִי לְמִיתָנִי שְׁלֹשׁ כָּלָּ? לִילְדוּ כּוֹלָהּ תִּרְתִּי, וְתִיחָדֵר אִיָּהּ וְתוֹלִיד בְּהִדְיָהּ! [כא, א] לִימָא קִסְבֵּר: מְטַנְפָת אֵינָה חוֹזֶרֶת וְיוֹלְדֶת בְּתוּף שְׁנֵתָה. אִם תִּמְצִי לּוֹמֵר: מְטַנְפָת חוֹזֶרֶת וְיוֹלְדֶת בְּתוּף שְׁנֵתָה — יוֹלְדֶת וְדֹאֵי אֵינָה חוֹזֶרֶת וְיוֹלְדֶת בְּתוּף שְׁנֵתָה.

אָמַר **רַבִּי שְׁמַעוֹן**: אֲנִי רֹאֲיָתִי גְּדִיָּה כּוֹי.

מֵאֵי אֵיכָא בֵּין תִּנָּא קַמָּא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן? אֵיכָא בִּינְיָיָהּ דְזַעֲרִי. תִּנָּא קַמָּא אִיתִּי לִיה דְזַעֲרִי, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לִית לִיה דְזַעֲרִי.

וְאֵיבְעִית אֵימָא: דְכוּלִּי עֲלָמָא אִית לָהּ דְזַעֲרִי, וְהָכָא בְּיוֹלְדֶת לְמִקּוּטָעִין קָא מִיפְלָגִי. לְתִנָּא קַמָּא אֵינָה יוֹלְדֶת לְמִקּוּטָעִין, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן יוֹלְדֶת.

וְאֵיבְעִית אֵימָא, דְכוּלִּי עֲלָמָא אֵינָה יוֹלְדֶת לְמִקּוּטָעִין, וְהָכָא בְּמִקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלִּי קְמִיפְלָגִי: לְתִנָּא קַמָּא — לֹא אֶמְרִינָן מִקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלִּי, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן — אֶמְרִינָן מִקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלִּי.

וְאֵיבְעִית אֵימָא: דְכוּלִּי עֲלָמָא אֶמְרִינָן מִקְצַת הַיּוֹם כְּכוּלִּי, וְהָכָא בְּמַחוּסֵר זָמָן נִכְנָס לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר [כא, ב] וְהִתְנִיָּא: **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן**: מַחוּסֵר זָמָן נִכְנָס לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר, וְהָרִי הוּא כְּכּוֹר — מָה כְּכּוֹר קְדוּשׁ לִפְנֵי זָמָן וְקָרֵב לְאַחֵר זָמָן, אִף מַחוּסֵר זָמָן קְדוּשׁ לִפְנֵי זָמָן וְקָרֵב לְאַחֵר זָמָן. וְאִדְגַּלְיָא מְכּוֹר, גִּילְיָא מְקַדְּשִׁים? מְסַתְפָּרָא מְכּוֹר הָוָה לִיה לְמִילָף, שָׁכָן: גּוֹאֵל, מוֹס, תְּמוּרָת, אֲכִילָה. אֲדַרְבָּה, מְקַדְּשִׁים הָוָה לִיה לְמִילָף, שָׁכָן זָכָר, קְדוּשׁ, בְּמִתְנָחוֹת, פְּשׁוּט. אֲלֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן "הַעֲבָרָה" "הַעֲבָרָה" גָּמִיר.

[ו. סימן הוולד]

[משנה: אָמַר לוֹ **רַבִּי עֲקִיבָא**: אֵילוּ בְּוֹלָד בְּלִבָּד הַבְּהֵמָה נִפְטָרָה כְּדַבְּרִיךָ, אֲלֵא אֶמְרוּ: סִימָן הַוֹלָד בְּבִהֵמָה דְקָה — טִינוּף, וּבִגְשָׁה — שִׁילָא, וּבְאִשָּׁה — שְׁפִיר וְשִׁילָא].

היכי דמי טינוף?

אמר רבא, כדאמרי רעונתא: דצלתא אצר חיותא. ושמואל אמר: בעבועי דדקמא.

וצריך להראותו לחכם. חכם מנא ידע? אמר רב פפא: רועה חכם.

אמר רב חסדא: הרי אמרו יצירת הולד באשה ארבעים יום.

בעי רב חסדא: בבמה בכה? אמר ליה רב פפא לאבוי: לאו היינו דזעירי, דאמר זעירי: אין טינוף פחות משלשים יום? והוא לקבל איתמר.

[ז. ספק]

[משנה: זה הפלל: כל שידוע שביכרה — אין כאן לפהו כלום, וכל שלא ביכרה — הרי זה לפהו, ואם ספק — יאכל במומו לבגלים].

מצינו לוקח מגוי, לוקח מישראל מאי?

אמר רב: בכור ונדאי, דאם איתא דבכרה — אישתבוחי הנה מישתבח ליה. ושמואל אמר: בכור ספק, סבר לשחיטה קא בעי ליה. ורבי יוחנן אמר: חולין ונדאין, מאי טעמא? אם איתא דלא בכרה, כיון דאיכא איסורא, אודועי הנה מודע ליה.

תנא כנותיה דרבי יוחנן, דאמר חולין: אם לא הודיעו — הולך ושוחט ואינו נמנע.

לימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל? התם במוכר תליא מילתא, הכא בלוקח תליא מילתא.

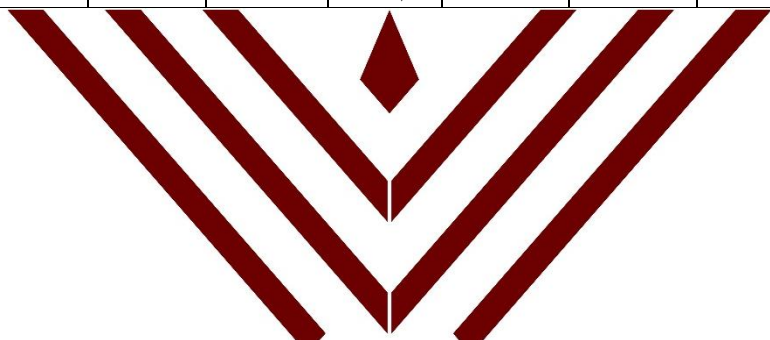
סוגיה יד [כא:-כג.]: חררת דם

ופטורה מן תבכורה.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: בִּהְמָה גִּשָּׁה

שֶׁשָּׂפָהָ חֲרַת דָּם, הָרִי זוֹ תִּקְבֵּר

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
חררת דם	תקבר	לא מטמא בגע ובמשא	אין לנפלים פתיחת הקבר	הלוקח ציר מעם הארץ	ופטורה	מן הבכורה

תמצית הסוגיה: מסגרת הסוגיה מושתתת על שתי צלעותיה של משנת רבי אליעזר בן יעקב. קנים א'-ב' מתמקדים בחפצא של חררת הדם, בדין קבורתה ובבירור מנעד טומאתה (מגע ומשא) לאור קביעת הגמרא שקבורתה נועדה לפרסם את פטור הבכורה. קנים ו'-ז' סוגרים את המעגל הדיוני ומשיב את העיסוק אל האם היולדת וקביעת מעמדה ההלכתי כמי שפרקה מתוכה ולד ועל כן "פטורה מן הבכורה".

במרכז הסוגיה ניצבת תקבולת רעיונית ומבנית בין קנה ג' לבין קנה ה', הסובבת סביב יסוד הדין של "ביטול ברוב" בדיני טומאה ומשנתו של רבי אליעזר בן יעקב. רבי יוחנן מסביר כי חררת הדם אינה מטמאה משום שהולד נמוק והתבטל ברוב עוד במעי אמה, תוך השוואה לשיטת רבי שמעון בשליה. קנה ה' מרחיב ומעמיק יסוד זה בדיון נרחב על גדרי ביטול בתערובות (ציר של עם הארץ, תרומה שנפלה לחולין,

ודין "ניעור"), וחותם בציטוט משנה נוספת של רבי אליעזר בן יעקב העוסקת בתערובת משקין.

במוקד הסוגיה עומד קנה ד' הקובע את השיעור והרף הצורני המדויק שבו נפל קונה ממשות עצמאית לעניין טומאה ("עד שיעגילו ראש כפיקה"). דרך בירור השיעורים וההבחנה בין סוגי הפיקות השונים, קנה ד' מציב את הגבול הפיזי המוגדר שממנו והלאה אין עוד דין ביטול ברוב, ובכך הוא משלים את התמונה ההלכתית המרכזית של הסוגיה.

[א-ב. חררת דם תקבר]

[משנה: **רבי אליעזר בן יעקב** אומר: **בהמה גסה ששפעה חררת דם, הרי זו תקבר**].

גמ': תני **רבי חייא**: אינה מטמאה לא במגע ולא במשא. ומאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא, אמאי תקבר? [כב, א] כדי לפרסמה שנפטר מן הבכורה.

כב

למימרא דולד מעליא הוא, ואמאי אין מטמא לא במגע ולא במשא? אמר **רבי יוחנן**: משום ביטול ברוב נגעו בה.

[ג. לא מטמא במגע ובמשא]

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה, דאמר **רבי יוחנן**: **רבי אליעזר בן יעקב** ורבי שמעון אמרו דבר אחד, **רבי אליעזר בן יעקב** — הא דאמרן. רבי שמעון מאי היא? דתנן: השליא בבית — הבית טמא. לא שהשליא ולד, אלא שאין שליא בלא ולד. **רבי שמעון** אומר: ולד נימוק עד שלא יצא.

[ד. אין לנפלים פתיחת הקבר]

תנו הני: אין לנפלים פתיחת הקבר, עד שיעגילו ראש כפיקה.

מאי כפיקה? אמר **רב הונא**: כפיקה של צמר.

אמר ליה חניא בר רב לרב הונא: רבי, פריש של שתי או של ערב? אמר ליה: תנא: פיקה של שתי, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: של ערב. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: משניא טפיפות.

מאי טפיפות? אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי אליעזר ברבי צדוק: כך היו מפרשין בירושלים: כפרידה שפורעת להטיל מימיה, ונראית פיקה מתוך פיקה.

אמר רב הונא: שמעתי שתי פיקות, אחת של שתי ואחת של ערב, ואין לי לפרש. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: שלש פיקות שמעתי, אחת של שתי ואחת של ערב ואחת של פיקה גדולה של סקאין, ואין לי לפרש. כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן: של אשה כשל שתי, של בהמה כשל ערב. פיקה גדולה של סקאין, כדתנן: גוש הבא מבית הפרס, מארץ העמים — שיעורו כפיקה גדולה של סקאין, שהוא כחותם המרצופין, ונשנו בצד העליון של מגופת החבית הלחמית.

[ה. הלוח ציר מעם הארץ]

אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: הלוח ציר מעם הארץ — משיקו במים, וטהור. ממה נפשך, אי מא רבא ניהו — כיון דעביד להו השקה טהרי להו, ואי רבא ציר ניהו — ציר לא בר קבולי טומאה הוא. מאי איכא — משום הנך מיעוטא דמא, הנך בטלו להו ברובא.

אמר רבי ירמיה: לא שנו אלא לטבול בהן פיתו, אבל לקדירה — לא, מצא מין את מינו וניעור.

יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתי. אמר ליה אבוי: וכי טומאה שפבטלה חזרה וניעורה? אמר ליה: ואת לא תסברה? והתנן: סאה תרומה טמאה שפבטלה (כב, ב) למאה חולין טהורין, רבי אליעזר אומר: תירום ותרקב, שאני אומר: היא סאה שפבטלה היא סאה שפבטלה. וחכמים אומרים: תעלה, ותיאכל נקודים, או קליות, או תלוש במי פירות, או תתחלק לעיסות, ובלבד שלא יהא במקום אחד כביצה.

ותני עלה: אותן חולין (כג, א) לרבי אליעזר מה תהא עליהן? לאכלו נקודין, או קליות, או ללוש במי פירות, או תתחלק לעיסות, ובלבד שלא יהא כביצה במקום אחד. ואמר עולא: מה טעם? גזירה שמה זביא קב חולין טמאים במקום אחר וקב ועוד ממין זה, סבר איבטלינהו ברובא, וכיון דאיכא האי

כג

משהו — מצא מין את מינו ונגיעור. אמר ליה: אם טומאה עוררת טומאה, טהרה עוררת טומאה?

איתביה: אפר פשר שנתערב באפר מקלה, הולכין אחר הרוב לטמא, ואי רובא אפר מקלה הוא — לא מטמא. ואי אמרת: טומאה כמאן דאיתיה דמי, נהי דבמגע לא מטמא — לטמא במשא! הא איתמר עלה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא: טהור מלטמא במגע, אבל מטמא במשא. והאמר רב חסדא: נבילה בטילה בשחוטה, שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטה. נהי דבמגע לא מטמא, לטמא במשא! אמר ליה: אתון בדרב חסדא מתניתו לה, אנו בדרבי חנינא מתנינן לה.

תני רבי חנינא: נבילה ושחוטה בטילות זו בזו, ואיתמר עלה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא: טהור מלטמא במגע, אבל מטמא במשא. והא דתנו: רבי אליעזר בן יעקב אומר: בהמה גסה ששפעה חרות דם — הרי זו תקבר, ונפטרה מן הבכורה. ותני רבי חנינא: אינה מטמאה לא במגע ולא במשא. אמאי? דנהי במגע לא מטמא, תטמא במשא! אישתיק. דלמא, ודאי שאני הכא, דהניא לה טומאה סרוחה. הניחא לבר פדא, דאמר: טומאה חמורה עד לגר, וטומאה קלה עד לקלב, הא לא חזיא לגר. אלא לרבי יוחנן דאמר: (כג, ב) אחת זו ואחת זו עד לקלב, הא חזיא לקלב! קשיא.

גופא, בר פדא אמר: טומאה חמורה עד לגר, וטומאה קלה עד לקלב. ורבי יוחנן אמר: אחת זו ואחת זו עד לקלב.

מאי טעמא דבר פדא? דכתיב: "לא תאכלו כל נבילה לגר וגו'", הראוי לגר קרויה "נבילה", ושאניא ראויה לגר אינה קרויה "נבילה". ואידך? למעוטי היכא דהסריחה מעיקרא. ואידך? הסריחה מעיקרא לא צריכא קרא למעוטי, עפרא בעלמא הוא.

תנו: רבי אליעזר בן יעקב אומר: בהמה גסה ששפעה חרות דם, הרי זו תקבר, ונפטרת מן הבכורה. ותני רבי חנינא: אינה מטמאה לא במגע ולא במשא. ואמר רבי יוחנן: משום ביטול ברוב נגעו בה. מאי אירא משום ביטול ברוב? תיפוק לי דלא איתחזי כלל! הא נמי איתחזי מעיקרא אגב אימיה.

תנו התיב: רבי אליעזר בן יעקב אומר: ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא — טמא.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: זאת אומרת נחשדו עמי הארץ לערב מחצה בציר. ולמה לי מחצה? אפילו בציר ממחצה נמי! והני משהו — הנה ליה פלגא, ופלגא לא בטיל. אימא: עד מחצה.

איבעית אימא: טומאת עם הארץ דרבנן, טומאת משקין דרבנן. ברוכא גזרו רבנן, בפלגא ופלגא לא גזרו בה רבנן.

[ו-ז. ופטורה מן הבכורה]

[משנה: ופטורה מן תבכורה].

סוגיה טו [כד.-כד:] : אין חוששין שמא

נכנס לתוך עדרו וראה את המבכורות
מניקות, ושאין מבכורות מניקות —

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח
בהמה מניקה מן הגוי —

אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל
זו, או שמא בנה של זו בא לו אצל זו.

אין חוששין שמא בנה של אחרת היה.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
הלוקח בהמה מניקה מן הגוי	אין חוששין שמא בנה של אחרת היה	הלכתא	דלא דידה נמי מרחמה	יולדת מרחמת	נכנס לתוך עדרו וראה את המבכורות מניקות	אין חוששין שמא בנה של זו בא אצל זו

תמצית הסוגיה:

[א-ב. אין חוששין שמא בנה של אחרת היה]

[משנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה מניקה מן הגוי — אין
חוששין שמא בנה של אחרת היה].

[ג. הלכתא]

גמ'. אמר רב נחמן משמיה דרב: הלכתא בכוליה פירקין, בר מפלוגתא.

אמר רב ששת: אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא! אהיא! אילימא
ארישא — (מפליגי) [מיפלג פליגי] רבי ישמעאל ורבי עקיבא! אלא אדרבי

אֶלְיָעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב — מְשִׁנֵּת רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב "קָב וְנָקִי". אֲלֵא אֲדָרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מִפְּלֶג פְּלִיג בְּבִרְיָתָא! אֲלֵא אֲדָרְבֵּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם — הָא אָמַר רַב חֲדָא זִימְנָא, דָּאָמַר רַב: הִלְכְּתָא כְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם! אֲלֵא אֲשַׁעֲר בַּעַל מוֹם מִפְּלֶג פְּלִיג יַעֲקֹבִיָּא בֶן מִהֲלָלָל וְרַבְּנִי! לַעֲוֹלָם אֲדָרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְהָא קָא מְשַׁמַּע לוֹ: דְּבִרְיָתָא לָא פְּלוּגְתָּא הִיא.

כד

וְכִינוּ דָּאָמַר רַב: הִלְכְּתָא בְּכוּלֵיהּ פִּירְקִין בַּר מִפְּלוּגְתָּא, [כד, א] הִלְכָּה כְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם לָמָּה לִּי: אִי אָמַר הִלְכְּתָא דְּכוּלֵיהּ פִּירְקִין, וְלָא אָמַר הִלְכְּתָא כְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם, הִנּוּ אֲמִינָא: אֲדָרְבֵּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם קָאִי, וּמֵאִי "בְּכוּלֵיהּ פִּירְקִין"? דְּרַבִּי יוֹסִי תִּרְתִּי אָמַר, וּפְלוּגְתָּא דְּבִרְיָתָא פְּלוּגְתָּא הִיא. אֲשַׁמְעִינוּ הִלְכָּה כְּרַבִּי יוֹסִי — לֹא־שְׁמוּעִינוּ דְּאֲדָרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קָאִי, וּפְלוּגְתָּא דְּבִרְיָתָא לָאוּ פְּלוּגְתָּא הִיא.

מֵאִי בְּרִיָּיתָא? דִּתְנִינָא: הַלּוֹקֵחַ בְּהֶמָּה מְנִיקָה מִן הַגּוֹי, הֵבֵא אַחֲרָיו בְּכוֹר מִסֶּפֶק, מִפְּנֵי שְׁמִרְחֻמָּת אֶף עַל פִּי שְׁאִינָה יוֹלֶדֶת. **רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** אוֹמֵר: דְּבַר בְּחֻזְקָתוֹ. וְכֵן הִיָּה **רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** אוֹמֵר: הִנֵּכְנִס לְתוֹךְ עֶדְרוֹ בְּלִילָה וְרָאָה כְּעֶשֶׂר כַּחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה, מִבְּפִירוֹת וְשָׂאִינָן מִבְּפִירוֹת, יוֹלֶדֶת, לְמַחֲר הַשָּׁפִים וּמִצָּא זָכָרִים (תְּלוּיּוֹת) [תְּלוּיִין] בְּשָׂאִין מִבְּפִירוֹת, וְנִקְבּוֹת תְּלוּיּוֹת בְּמִבְּפִירוֹת — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זֶה בָּא לוֹ אֶצֶל זֶה.

[ד. דלא דידה נמי מרחמא]

אִיבַעֲיָא לָהּ: דְּבַר בְּחֻזְקָתוֹ דְּקָאָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאִינָה מִרְחֻמָּת אֲלֵא אִם כֵּן יוֹלֶדֶת — הָא הִיָּכָא דְּאוּלִיד חִיָּשִׁינָן לְרַחוּמִי, אוֹ דִּלְמָא: דִּידָה מִרְחֻמָּא, דִּלְמָא דִּידָה לָא מִרְחֻמָּא לִיָּה! לְמֵאִי נִפְקָא מִינָהּ? לְמִלְקָא עֲלָה מְשׁוּם "אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ". אִי אֲמַרְתָּ דִּידָה מִרְחֻמָּא, דִּלְמָא דִּידָה לָא מִרְחֻמָּא — לָקִי, וְאִי אֲמַרְתָּ דִּלְמָא דִּידָה נְמִי מִרְחֻמָּא — לָא לָקִי. מֵאִי?

תָּא שְׁמַע, **רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** אוֹמֵר: הַלּוֹקֵחַ בְּהֶמָּה מִן הַגּוֹי — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל אַחֲרֵת הִיָּה. מִי קִתְּנִי "הוּא"? "הִיָּה" קִתְּנִי! הִכִּי קָאָמַר: אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל אַחֲרֵת, אֲלֵא אִם כֵּן הִיָּה לָהּ וְלָד מַעֲיָקָרָא.

תָּא שְׁמַע: נִכְנַס בְּתוֹךְ עֶדְרוֹ וְרָאָה אֶת הַמִּבְּפִירוֹת מְנִיקוֹת, וְאֵת שְׂאִינָן מִבְּפִירוֹת מְנִיקוֹת — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זֶה בָּא לוֹ אֶצֶל זֶה, אוֹ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זֶה בָּא לוֹ אֶצֶל זֶה. אֲמַאי? לִחוּשׁ דִּלְמָא רַחוּמִי רַחִים! בְּמִקּוֹם דִּידָה, לָא שְׁבָקָא דִּידָה וּמִרְחֻמָּא דִּלְמָא דִּידָה.

תא שָׁמַע: דְּבַר בְּחֻזְקָתוֹ כּוּי. מַאי לָאוּ רִישָׁא דּוּמִיָּא דְּסִיפָא? מַה סִּיפָא וְדַאי
דִּידָה, אֲפִי רִישָׁא וְדַאי דִּידָה. מִינֵי אִירָנָא? הָאֵי כְּדֵאִיתָא, וְהָאֵי כְּדֵאִיתָא. וּמַאי
”וְכֹן”? אֲפִטוּרָה דְּבִכּוּרָה.

[ה. יולדת מרחמת?]

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה חֲזִיר שֶׁכָּרוּף אַחֵר רָחַל, פְּטוּרָה מִן
הַבְּכוּרָה, וְאָסוּר בְּאֶכִילָהּ ”עַד יָבֹא וְיִזְרֶה צֶדֶק לָכֶם“. פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה —
כִּמְאֵי? כִּרְבֹּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְאָסוּר בְּאֶכִילָהּ — כִּרְבֹּנִי. וְתוֹ, אֵי כִרְבֹּנִי, מַאי
”עַד יָבֹא וְיִזְרֶה צֶדֶק לָכֶם“? ”עַד שֶׁיִּנְדַּע לָךְ דְּבַר“ מִיבַעֲי לִיהִ! וְכִי תִימָא:
מְסַפָּקָא לִיהִ אֵי הִלְכָה כִּרְבֹּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֵי כִרְבֹּנִי, אֵי מְסַפָּקָא לִיהִ —
אֲמַאי פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה? וְתוֹ: מִי מְסַפָּקָא לִיהִ! וְהָאֵמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מְקוֹם שֶׁשָּׁנָה רְבֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמִשְׁנַתֵּנוּ — הִלְכָה
כְּמוֹתוֹ, חוּץ מֵעֶרֶב, וְצִידוֹ, וְרֹאעִיהָ אַחֲרוֹנָה! לְעוֹלָם פְּשִׁטָּא לִיהִ הִלְכָה כִּרְבֹּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מִיהוּ מְסַפָּקָא לִיהִ אֵי סָבַר רְבֹן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל יוֹלְדָת
מִרְחָמָת, אוֹ אִינָה מִרְחָמָת.

אֵי הָכִי, עַד דְּאֲשַׁמְעִינוּ חֲזִיר, לִישְׁמַעֲיָנוּ טָלָה, וּלְמִלְכִּי עָלִיהָ מְשׁוּם ”אוֹתוֹ וְאֵת
בָּנָיו“. חֲזִיר אִיצְטְרִיכָא לִיהִ, דְּאֵי אֲשַׁמְעִינוּ טָלָה, הֵנָּה אֲמִינָא: אִם תִּמְצָא לּוֹמֵר
דְּסָבַר יוֹלְדָת מִרְחָמָא — דְּמִינָה, דְּלֹא מִינָה — לֹא. אֲשַׁמְעִינוּ חֲזִיר, דְּמִרְחָמָת,
וְאֲפִילוּ דְּלֹא מִינָה נָמִי, דְּאִיכָא לְמִימַר דְּלִמָּא מִרְחָמָא.

וְהִינֵנוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּעֵי [כד, ב] אַחֲמַי בְּרִיבִי: רָאָה חֲזִיר שֶׁכָּרוּף אַחֵר
רָחַל, מַהוּ? מַאי קְמִיבַעֲיָא לִיהִ? אֵילִימָא לְבִכּוּרָה, וְקְמִיבַעֲיָא לִיהִ אֵי הִלְכָתָא
כִּרְבֹּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֵי הִלְכָתָא כִּרְבֹּנִי, תִּיבַעֲי לִיהִ טָלָה! כִּי קְמִיבַעֲיָא לִיהִ,
לְבִכּוּרָה וְאֵילִיבָא דְּרַבִּנֵּנוּ, לְאֶכִילָהּ וְאֵילִיבָא דְּרַבִּנֵּנוּ שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. לְבִכּוּרָה,
וְאֲפִילוּ לְרַבִּנֵּנוּ דְּאָמְרֵי מִרְחָמָא, כִּי מִרְחָמָא דְּמִינָה, דְּלֹא מִינָה — לֹא, אוֹ דְּלִמָּא
דְּלֹא מִינָה נָמִי מִרְחָמָא? לְאֶכִילָהּ, וְאֲפִילוּ לְרַבִּנֵּנוּ שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל — אִם
תִּמְצָא לּוֹמֵר סָבַר: יוֹלְדָת מִרְחָמָא דְּמִינָה, דְּלֹא מִינָה — לֹא; אוֹ דְּלִמָּא: דְּלֹא מִינָה
נָמִי מִרְחָמָא? תִּיקוּ.

[ו-ז. אין חוששין שמא בנה של זו בא אצל זו]

[משנה: נִכְנָס לְתוֹךְ עֵדְרוֹ וְרָאָה אֶת הַמְּבִכִּירוֹת מְנִיקוֹת, וְשָׁאִינָן מְבִכִּירוֹת
מְנִיקוֹת — אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זוּ בָּא לּוֹ אֶצֶל זוּ, אוֹ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זוּ
בָּא לּוֹ אֶצֶל זוּ].

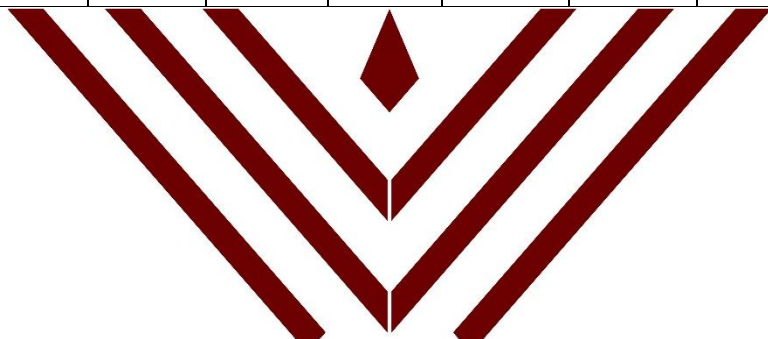
סוגיה טז [כד:-כה.]: תולש את השער

ותולש את השער, ובלבד שלא יזיננו
ממקומו.

רבי יוסי בן המשולם אומר: השוחט את
הבכור, עושה מקום בקופיץ מין ומינן.

וכן תולש את השער לראות מקום מום.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
השוחט את הבכור	עושה מקום בקופיץ	הלכתא	דלא דידה נמי מרחמה	יולדת מרחמת	ותולש את השער	וכן תולש את השער לראות מקום מום

תמצית הסוגיה: תלישת שער הבהמה ביום טוב ובבכור.

קנים א'-ב' עוסק בתלישה המיועדת לצורך שחיטה ודיני יום טוב, ואילו קנים ו'-ז' עוסקים בתלישה לצורך ראיית מום. בעוד החלק הראשון מתמקד בגדרי המלאכה בשבת ויום טוב ובטעמי ההיתר ההלכתיים, החלק השני מפרט את המגבלות המעשיות – שהתלישה מותרת ביד בלבד ולא בכלי ובתנאי שאינו מזיז את השיער ממקומו, ומוכיח שהיתר זה תקף לכתחילה ולא רק בדיעבד.

קנה ג' בוחן כיצד רב מסביר את טעמו של רבי יוסי בן המשולם ומציע שרבי יוסי מתיר "דבר שאין מתכוון". לעומתו, קנה ה' הופך את כיוון החקירה

ובוחן אם רבי יוסי בן המשולם עצמו סובר כשיטותיו הכלליות של רב, תוך עימות מול ברייתא העוסקת בגזיזת שתי שערות בפרה אדומה, עד להסקת המסקנה שרב סובר כרבי יוסי אך רבי יוסי אינו סובר כרב.

קנה ד' מוסיף את ההכרעה בדעת רב. הקנה שולל את האפשרות שרב מתיר "דבר שאין מתכוון" (מתוך דין מסוכריא דנזייתא ופסיקתו כרבי יהודה), ומעמיד את היתרו ביום טוב על הקביעה ש"תולש לאו היינו גוזז", כך שביצוע המלאכה נחשב כעקירה כלאחר יד. קביעה זו, לפיה רב אוסר דבר שאין מתכוון, היא המפתח המאפשר לקנה ה' להעלות את השאלה המרכזית האם גם רבי יוסי בן המשולם מקבל יסוד זה.

[א-ב. מקום בקופיץ]

[משנה: **רבי יוסי בן המשולם** אומר: השוחט את הבכור, עושה מקום בקופיץ מיפן ומיפן].

[ג. פסיקת רב ודין "כנגדו ביום טוב"]

גמ'. אמר רב: הלכה כרבי יוסי בן המשולם.

בעו מיניה מ**רב הונא**: כנגדו ביום טוב מהו? טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז, וביום טוב אסור, דהנה ליה עוקר דבר מגידולו. או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז, והיינו טעמא דשרי, דהנה ליה דבר שאין מתכוין, וביום טוב דבר שאין מתכוין מותר? אמר להו: זילו שילוחה ל**רב חננאל**, אי אמר הלכה כרבי יוסי בן המשולם, איפשט לכו. אתו שילוחה, אמר להו: הכי אמר **רב**: הלכה כרבי יוסי בן המשולם. אתו לקמיה ד**רב הונא**, אמר להו: כנגדו ביום טוב מותר.

איתמר גמי, אמר **רב חנניה בר שלמיא משמיה דרב**: כנגדו ביום טוב [כה, א] מותר.

[ד. יישוב שיטת רב בגדר "תולש"]

כה

ומי אָמר רב הָכִי? וְהָא אָמר **רב חֵיָא בר אֲשִׁי מִשְׁמִיה דְּרַב**: מְסוֹכְרָא דְנִזְיָתָא אָסור לְהַדוּקִיָּה בְיוֹמָא טָבָא! בְּהֵיא, אָפִילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה, דְּאִבְיִי וְרַבָּא דְאַמְרֵי תַרְוִיחָה: מוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפָסִיק רִישִׁיה וְלֹא יָמוּת.

וְהָא אָמר **רב חֵיָא בר אֲשִׁי אָמר רב**: הִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְרַב חֲנִן בר אֲמִי אָמר שְׁמוּאֵל: הִלְכָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְרַב חֵיָא בר אֲבִין מִתְּנִי בְּלֹא גְבָרִי: **רב אָמר** הִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְשְׁמוּאֵל אָמר הִלְכָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן! אֵלָּא, לְעוֹלָם סָבַר רַב: דָּבָר שְׁאִין מִתְּכַנִּין אָסור, וְתוֹלֵשׁ לֹא הֵיִינוּ גוֹזִז, וּבְיוֹם טוֹב הֵיִינוּ טַעֲמָא דְשָׂרִי — דְּהוּה לִיה עוֹקֵר דָּבָר מְגִידוּלוֹ כְּלֹאֲחַר יָד.

וְתוֹלֵשׁ לֹא הֵיִינוּ גוֹזִז? וְהִתְנַגָּא: הִתוֹלֵשׁ אֶת הַכֶּנֶף, וְהִקוּטְמוֹ, וְהַמּוֹרְטוֹ — חֵיב שְׁלֵשׁ חֲטָאוֹת. וְאָמר **רִישׁ לְקִישׁ**: תוֹלֵשׁ — חֵיב מִשּׁוּם גוֹזִז, קוּטֵם — חֵיב מִשּׁוּם מַחֲתֵךְ, מְמָרֵט — חֵיב מִשּׁוּם מִמְחָק! שְׁאִנִּי כֶּנֶף, דְּהֵיִינוּ אוֹרְחִיה.

[ה. פרה אדומה]

וּמִדְּרַב סָבַר כְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם, רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם סָבַר לֵה כְּרַב, וְסָבַר רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם דָּבָר שְׁאִין מִתְּכַנִּין אָסור? וְהִתְנַגָּא: שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת — עֵיקְרָן מֵאָדָם, וְרֹאשׁוֹן מִשְׁחִיר, **רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם** אוֹמֵר: גוֹזִז בְּמִסְפָּרִים, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. שְׁאִנִּי פָּרָה, דְּלֹא בֵּית גִּיזָה הִיא. וְהִתְנַגָּא: "לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרֶךְ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאנֶךָ", וְאִין לִי אֵלָּא שׁוֹר בַּעֲבוּדָה וְצֹאן בְּגִיזָה, מִנֵּין לִיתֵּן אֶת הָאֱמֹר שֶׁל זֶה בִּזְהָ וְאֶת הָאֱמֹר שֶׁל זֶה בִּזְהָ? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "לֹא תַעֲבֹד... וְלֹא תִגֹּז!"

אֵלָּא, שְׁאִנִּי פָּרָה, דְּקִדְשֵׁי בְּדֵק הַבֵּית הִיא. וְהָאָמַר **רַבִּי אֶלְעָזָר**: קִדְשֵׁי בְּדֵק הַבֵּית אָסוּרִין בְּגִיזָה וְעַבְדָּה! מִדְּרַבְּנָן. וְהָאִיכָא אִיסוּרָא דְרַבְּנָן! אֵלָּא, שְׁאִנִּי פָּרָה דְּלֹא שְׂכִיחָא.

וְלִחֲסֵלָה וְלִפְסָה לְחוּלִין, וְלִיגְזָה וְהִדָּר לִיקְדָּשָׁה! דְּמִיָּה יִקְרִין. וְלִיעֲבֹד לֵה כְּדִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר **שְׁמוּאֵל**: הִקְדַּשׁ שְׁנָה מִנָּה שְׁחִילָלוּ עַל שְׁנָה פְּרוּטָה מְחוּלָּל! אִימֹר דְּאָמַר שְׁמוּאֵל שְׁחִילָלוּ, לְכַתְּחֵלָה מִי אָמַר?

אִיבָעִית אִימָא: רַב סָבַר לֵה כְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם, וְרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם לֹא סָבַר לֵה כְּרַב.

[ו-ז. ותולש את השער]

[משנה: ותולש את השער, ובלבד שלא יזיזנו ממקומו, וכן תולש את השער לראות מקום מום.]

ותולש את השער, ובלבד שלא יזיזנו ממקומו.

אמר רב אשי אמר ריש לקיש: לא שנו אלא ביד, אבל בכלי — אסור. והקתני: עושה מקום בקופיץ מיפן ומיפן! תני: "לקופיץ". וכן תולש את השער לראות מום.

איבעיא להו: לכתחלה או דיעבד? אמר רבי ירמיה: תא שמע, צמר המסובף באוזן — רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו ומראה את מומו. שמע מינה לכתחלה, שמע מינה.

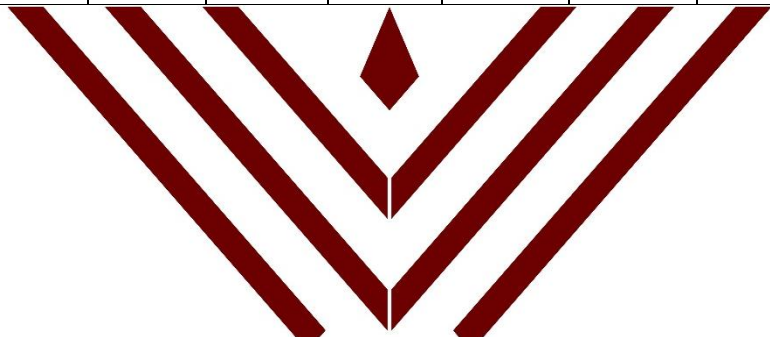
אמר רב מרי: אף אנו נמי תנינא, וכן התולש את השער לראות מקום מום. מאי "וכן"? אילימא שלא (נזיזו את) [יזיזנו מ]מקומו — השתא ומה שוחט, דשחיטתו מוכחת עליו, לא יזיזנו — לראות מקום מום מיבעיא? אלא לאו אתולש? שמע מינה לכתחלה, שמע מינה.

סוגיה יז [כה:-כו.]: שער בכור שנשר

צֶמֶר הַמְדוּלְדָּל בְּבֹכֹר, אֶת שְׁנֵינָא עִם
הַגִּיזָה — מוֹתֵר, וְאֶת שְׁאֵינוֹ נִרְאָה עִם
הַגִּיזָה — אֲסוּר.

שֶׁעַר בְּכוֹר בְּעַל מוֹם שֶׁנֶּשֶׁר, וְהֵנִיחוּ בַחֲלוֹן,
וְאַחֵר כֶּד שֶׁחֲטוּ — עֲקֵבָא בְּנֵי מַהֲלָאֵל
מִתִּיר, וְחֻכְמִים אוֹסְרִין, דְּבָרֵי רַבִּי
יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי: לֹא בָּנָה הַתִּיר
עֲקֵבָא בְּנֵי מַהֲלָאֵל, אֲלֵא שֶׁעַר בְּעַל מוֹם
שֶׁנֶּשֶׁר וְהֵנִיחוּ בַחֲלוֹן וְאַחֵר כֶּד מֵת — בָּנָה
עֲקֵבָא בְּנֵי מַהֲלָאֵל מִתִּיר וְחֻכְמִים
אוֹסְרִין.

ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
וכן תולש את השער לראות מקום מום	צמר שנראה עם הגיזה	התולש	לימא כתנאי	במה נחלקו	ואחר כך מת	שער שנשר ואחר כך שחטו

תמצית הסוגיה: הזיקה בין קנה א'-ב' (שער בכור שנשר) לקנה ו'-ז' (צמר המדולדל) מתבטאת ברצף הנושאי והלמדני סביב מעמדו ההלכתי של שיער או צמר שנתלש או התרופף מבעל מום בחייו. בעוד קנה א'-ב' עוסק במקרה הקיצון של שיער שנשר לחלוטין ונגזז בחלון, קנה ו'-ז' מגדיר מקרה גבול של "צמר המדולדל" – צמר שנתלש בחלקו – וקובע שהקריטריון להתרתו בשחיטה הוא האם הוא נראה כחלק מן הגיזה או נחשב כנשור בפני עצמו. מעבר להקבלה התוכנית, קנה ו'-ז' משמש כראיה טקסטואלית המכריעה את פירוש המשנה שבקנה א'-ב', ומקשר בין שני הדיונים.

התקבולת בין קנה ג' (במה נחלקו) לקנה ה' (התולש צמר מעולה תמימה) מבוססת על היסוד הרעיוני של גזירת "שמא ישהה" – החשש שמא הבעלים ישהה את הקרבת או שחיטת הקודשים כדי ליהנות מצמרם. קנה ג' מציב חשש זה כשורש המחלוקת לגבי בכור בעל מום, ואילו קנה ה' מרחיב יסוד זה לכדי סיווג מקיף של דרגות קדושה שונות (חטאת, אשם, בכור, מעשר ועולה) לפי דחיפות הכפרה ומידת החשש לשהייה. בנוסף, הדיון בקנה ה' משתמש בברייתא שנחקרה בקנה ג' כמקור תנאי לפשיטת הספק.

קנה ד' (לימא כתנאי) מוסיף לסוגיה נדבך תנאי ופסקני על גבי הדיון האמוראי: הוא מציע תחילה שתלויים האמוראים במחלוקת תנאים קדומה, אך דוחה זאת ומביא את חידושו של רבא שלפיו ישנן "שלוש מחלוקות בדבר" בהעמדת שיטת עקביא וחכמים. לצד הניתוח המושגי, קנה ד' מוסיף פסיקת הלכה למעשה של רב נחמן כרבי יהודה (מכוח מסכת עדיות), וכן הוכחה מבנית מפורשת ממשנת "צמר המדולדל" (קנה ו-ז') המבססת את גרסת רבי יהודה למחלוקת.

[א-ב. שער בכור שנשר]

[משנה: שְׁעַר בְּכוֹר בְּעַל מוֹם שֶׁנֶּשֶׁר, וְהִנִּיחוּ בַּחֲלוֹן, וְאַחֲרָיָה שֶׁחָטוּ — עֲקֵבִיא בֶּן מִהֶלְלֵאל מִתִּיר, [כה, ב] וְחֲכָמִים אוֹסְרִין, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי: לֹא בָּזָה הַתִּיר עֲקֵבִיא בֶּן מִהֶלְלֵאל, אֲלָא שְׁעַר בְּעַל מוֹם שֶׁנֶּשֶׁר וְהִנִּיחוּ בַּחֲלוֹן וְאַחֲרָיָה מֵת — בָּזָה עֲקֵבִיא בֶּן מִהֶלְלֵאל מִתִּיר וְחֲכָמִים אוֹסְרִין].

גַּמ'. מִכָּל דְּאָסֵר, הִשְׁתָּא בְּמַת — שְׂרִי, שְׁחֲטוּ מִיבְעִיא? אֲלָא, לֹא בָּזָה הַתִּיר עֲקֵבִיא וְחֲכָמִים אוֹסְרִין, שֶׁחָטוּ — דְּבָרֵי הַכֹּל שְׂרִי, כִּי פְּלִיגִי בְּמַת.

[ג. במה נחלקו]

אמר רבי אסי אמר ריש לקיש: מחלוקת בשותתירו מומחה, דמר סבר: גזרינן דלמא אתי לשהוייה, ומר סבר: לא גזרינן, אבל לא התירו מומחה — דברי הכל אסור.

מתיב רב ששת: בעלי מומין אוסרין בכל שהוא, ורבי יוסי אומר: יבקר. והניין בה: מאי "יבקר"? אלימא דבעל מום הוא, ולישקליה — מפלל דתנא קמא אמר לאו: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: הכא בגיזת בכור בעל מום עסקינן, שנתערבו בגיזי חולין. ומאן תנא קמא? רבי יהודה היא, דאמר: נשחטו — אסרי רבנן. ורבי יוסי לטעמיה, דאמר: נשחטו — שרו רבנן. וקתני: "יבוקר", מאי "יבוקר"? לאו אי "מום קבוע" אי "מום עובר" הוא, אף על גב שלא התירו מומחה. אמר רבא: לא; יבוקר, אי התירו מומחה — אין, ואי לא — לא.

כי סליק רבין, אמרה לשמעתיא קמיה דרבי ירמיה. אמר: בבלי טפשיאי, משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתיא דמחשכון! לא שמיע להו הא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשבדק ולא מצא. וקמיפלגי בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן, דתנן, שהיה רבי מאיר אומר: כל דבר שהיה בחזקת טומאה — לעולם הוא בטומאתו, עד שתיוודע הטומאה. ונחמדים אומרים: חזר עד שמגיע לסלע או לבתולה.

רבי אסי אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשבדק ומצא, וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל. דתנא: שדה שאבד בה קבר, נכנס בתוכה — טמא. נמצא בתוכה קבר, נכנס לתוכה — טהור, שאני אומר: הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: תיבדק כל השדה כולה.

ורבי אסי, מאי טעמא לא אמר כרבי חייא בר אבא? אמר לך: בשלמא גבי טומאה, אימר בא עורב ונטלה, בא עכבר ונטלה, אלא הכא — בעל מום להיכא אזיל? ואידך? אימר מום עובר הוה ואיתסי.

ורבי חייא בר אבא מאי טעמא לא אמר כרבי אסי? אמר לך: בשלמא שדה, דרפה למיקבר בה, כי היכי דקבר בה האי — קבר אינש אחרינא. אלא קדשים, כיון דבדקי לן וקיימי, דרפייחו למיפל בהו מומא? ואידך — אגב דמנגחי אהדדי, שכיח בהו מומא.

כו

מיתבי: התולש צמר מבכור תם, אף על פי שנולד בו מום ושחטו — אסור. טעמא דתם, [כו, א] הא בעל מום שרי, אף על פי שלא התירו מומחה! תנא: כל היכא דלא התירו מומחה — תם קרי ליה.

[ד. לימא כתנאי]

לימא כתנאי: התולש צמר מבכור תם, אף על פי שנולד בו מום ושחטו — אסור. בכור בעל מום שפולש ממנו, ואחר כך מת — עקבא בן מהללאל מתיר, וחכמים אוסרים. אמר רבי יהודה: לא בזה התיר עקבא בן מהללאל, אלא בשער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו — בזה עקבא בן מהללאל מתיר, וחכמים אוסרים. אמר רבי יוסי: מודה אבא חלפתא בזה שהוא מותר, אבל בייחוד אמרו חכמים: נניחנו בחלון, שפא יש תקנה. שחטו — דברי הכל מותר, מת — עקבא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרים. רבי יוסי — היינו תנא קמא! אלא לאו התירו מומחה איכא בינייהו? דתנא קמא סבר: התירו מומחה! אין, ואי לא — לא, ואתא רבי יוסי למימר: אף על גב דלא התירו מומחה! אמר רבא: לא, דכולי עלמא אי התירו מומחה — אין, אי לא התירו — לא, ושלש מחלוקות בדבר, דתנא קמא סבר: פליגי במת, והוא הדין לשחטו, והאי דקמיפלגי במת — להודיע דכחו דעקבא. ורבי יהודה סבר: במת — דברי הכל אסור, כי פליגי — בשחטו, ואתא רבי יוסי למימר: בשחטו — דברי הכל מותר, כי פליגי — במת.

אמר רב נחמן: הלכה כרבי יהודה, הואיל ונתן בבחירתא פוותיה, דתנן: שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו — עקבא בן מהללאל מתיר, וחכמים אוסרים.

אמר רב נחמן בר יצחק: מתניתין נמי דיקא, דתנן: צמר המדולדל בבכור, את שנראה עם הגיזה — מותר, ואת שאינו נראה — אסור. מני? אילימא רבי יוסי, ובמאי? אילימא בשחטו — בין עקבא בין רבנן, אידי ואידי משרא שרי! ואלא במת? ואי רבנן — אידי ואידי מיסר אסרי, ואי עקבא — איכא מיבעיא ליה: נראה עם הגיזה — אסור, דמיתה קאסרה ליה; אינו נראה עם הגיזה — מותר, דמעיקרא תליש! אלא פשיטא רבי יהודה, ובמאי? אילימא במת — בין לעקבא בין לרבנן, אידי ואידי מיסר אסרי! אלא לאו בשחטו? ואי עקבא — אידי ואידי משרא שרי! אלא לאו רבנן היא? ושמע מינה: בשחטו פליגי. שמע מינה.

[ה. התולש צמר מעולה תמימה]

בְּעֵי רַבִּי יִנְאִי : הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מֵעוֹלָה תְּמִימָה, מֵהוּ? תּוֹלֵשׁ? מִי אֵיכָא מֵאן דְּשָׂרִי?
 אָלָא, צֶמֶר שְׁנַתְלֵשׁ מֵעוֹלָה תְּמִימָה, מֵהוּ? דְּחֻטָּאת וְאִשָּׁם לֹא תִיבְעֵי לָךְ, דְּכִינּוֹן
 דְּלַכְפָּרָה אָתוּ — לֹא מִשְׁחוּ לָהּ. דְּבָכּוֹר וּמַעְשֵׁר נָמִי, דְּכִינּוֹן דְּלֹאוּ לַכְפָּרָה אָתוּ
 — מִשְׁחוּ לָהּ. כִּי תִיבְעֵי לָךְ דְּעוֹלָה, מֵאִי? כִּינּוֹן [כו, ב] דְּעִיקוֹר לֹאוּ לַכְפָּרָה אָתִי
 — מִשְׁחֵי לָהּ, אוֹ דְלֻמָּא, כִּינּוֹן דְּעוֹלָה נָמִי מְכַפֵּרָא אַעֲשֶׂה — לֹא מִשְׁחֵי לָהּ? תָּא
 שְׁמַע: הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכּוֹר תָּם, אִף עַל פִּי שְׁנוּלֵד בּוֹ מוּם, שְׁחֻטוּ — אָסוּר.
 טַעֲמָא דְתּוֹלֵשׁ, הָא נִתְלַשׁ — שָׂרִי, וְכָל שְׂכָן עוֹלָה דְלֹא מִשְׁחֵי לָהּ! הוּא הַדִּין
 אֲפִילוּ נִתְלַשׁ נָמִי אָסוּר, וְהָאִי דְקִתְנִי "תּוֹלֵשׁ" לְהוֹדִיעַד כְּחוֹ דְּעֻקְבָּא, דְּבִבְעַל
 מוּם אֲפִילוּ בְּתוֹלֵשׁ נָמִי שָׂרִי. וְהָאֵן "נֶשֶׁר" תִּנּוּ! תִּנּוּ! תִּנּוּ! "נֶשֶׁר" לְהוֹדִיעַד כְּחוֹ
 דְּרִבְנָן, תִּנּוּ! "תּוֹלֵשׁ" לְהוֹדִיעַד כְּחוֹ דְּעֻקְבָּא.

[ו-ז. צמר המדולדל]

[משנה: צֶמֶר הַמְדוּלְדָּל בְּבָכּוֹר, אֶת שְׁנֵרָאָה עִם הַגִּיזָה — מוֹתֵר, וְאֶת שְׂאִינוֹ
 נִרְאָה עִם הַגִּיזָה — אָסוּר].

צֶמֶר הַמְדוּלְדָּל כּוּי.

הִכִּי דְמִי "אִינוֹ נִרְאָה עִם הַגִּיזָה"? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רִישׁ לְקִישׁ : כֹּל
 שְׁעִיקְרוּ הַפּוֹךְ כָּלפִּי רָאִשׁוּ. רַב נֶתַן בֵּר אוֹשְׁעִיָא אָמַר : כֹּל שְׂאִינוֹ מְתַמְעָד עִם
 הַגִּיזָה.

וְרִישׁ לְקִישׁ, מֵאִי טַעֲמָא לֹא אָמַר כְּרַב נֶתַן בֵּר אוֹשְׁעִיָא? אָמַר רַבִּי אִילְעָא :
 קֶסֶר בֵּר רִישׁ לְקִישׁ, לְפִי שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְגִיזָה בְּלֹא נִימִין הַמְדוּלְדָּלוֹת.

הַדְרִן עַלְדָּ הַלּוֹקַח בְּהֵמָה.

פרק רביעי

סוגיה יח [כו:-כח.]: ישראל וכהן בהבכור

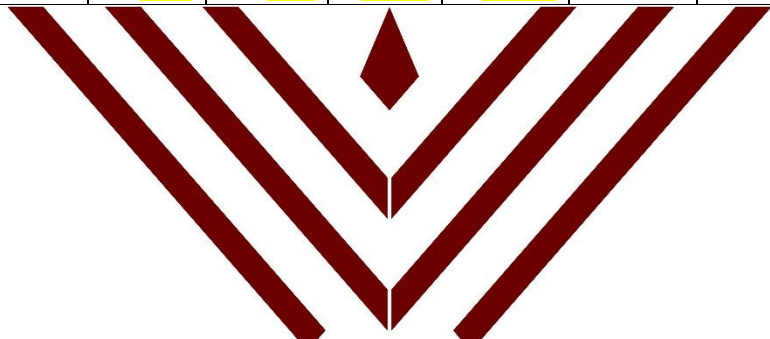
הבכור נאכל שנה בשנה, בין תם בין בעל מום, שנאמר: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה".

נולד לו מום בתוך שנתו — רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. לאחר שנים עשר חדש — אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום.

עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור? בדקה — שלשים יום, ובנשה — חמשים יום. רבי יוסי אומר: בדקה — שלשה חדשים.

אמר לו הפהו בתוך הזמן: "תנהו לי" — הרי זה לא יתנונו לו. ואם בעל מום הוא, ואמר לו: "תנהו לי שאוכלנו" — מותר. ובשעת המקדש, אם היה תמים, אמר לו: "תן [לי] ואקריבנו" — מותר.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
עד כמה חייבים ליטפל בבכור	כהן המסייע בבית הגרנות	תרומת חוצה לארץ כהן המסייע	תרומת חוצה לארץ — שמואל	תרומת חוצה לארץ כהן טמא	הבכור נאכל שנה בשנה	נולד לו מום בתוך שנתו

תמצית הסוגיה: מסגרת הסוגיה מיוסדת על תקבולת נושאית בין הבכור התם לבעל המום: קנה א' וקנה ו' ממוקדים בבכור התם ובמניין ימיו מיום היוולדו — מחיוב הטיפול הראשוני בטרם המסירה ועד להגדרת אכילתו "שנה בשנה". לעומתם, קנה ב' וקנה ז' עוסקים בבכור בעל מום ובדינים החלים עליו — מהיתר מסירתו לכהן בתוך הזמן משום "תנהו לי שאוכלנו" ועד לקצבת 30 ימי השהייתו והתמודדות עם מום שנולד בתוך שנתו.

במרכז הסוגיה, קנה ג' וקנה ה' יוצרים תקבולת פנימית שעניינה הקלות לכהנים בעלי פסול בתרומת חוצה לארץ. קנה ג' עוסק בכהן המסייע בבית הגרנות (פסול ממוני-התנהגותי) וקובע כי איסור זה אינו חל בתרומת חו"ל, ואילו קנה ה' עוסק בכהן הטמא (פסול טהרה) ובבחינת היתר אכילתו. שני הקנים משלבים מעשים אמוראיים המדגישים את הגמישות ההלכתית בדיני חוצה לארץ ביחס לדיני הארץ.

במוקד הסוגיה ממוקם קנה ד', המוסיף את התשתית העיונית-הלכתית המכוננת את ההקלות כולן. בעוד קנים ג' ו-ה' דנים במקרי קצה מול כהנים מסוימים, קנה ד' (מאמרות שמואל) מגדיר את עצם גדרה החפצי של תרומת חוצה לארץ – ביטולה ברוב, היתר אכילתה בטומאה והאפשרות לאכול ואחר כך להפריש. בכך מציג קנה ד' את הצידוק המושגי למרכז הסוגיה: הגדרת תרומת חו"ל כתקנה מדרבנן קלה שנועדה בעיקרה כדי שלא תשתכח תורת תרומה.

[א. עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור]

[משנה: עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור? בדקה — שלשים יום, ובגסה — חמשים יום. רבי יוסי אומר: בדקה — שלשה חדשים].

גמ'. מנהגי מילי! אמר רב כהנא: דאמר קרא "בכור בניה תתן לי", "כן תעשה לצאנך". "מלאכתך ודמעתך לא תאחר", "כן תעשה לשורך". איפוך אגא! מסתברא דמקדם למקדם, דמאחר לדמאחר. אדרבה, דסמך ליה לדסמך ליה! אלא אמר רבא: אמר קרא "תעשה", הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך. ואימא: שיתין! לא מסרך הכתוב אלא לחכמים.

תנא נמי הכי: "בכור בניה תתן לי", "כן תעשה לצאנך" — יכול אף לשורך? תלמוד לומר: "תעשה" — הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך, לא מסרך הכתוב אלא לחכמים. מכאן אמרו: עד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור? בבהמה דקה — שלשים יום, בגסה — חמשים יום. רבי יוסי אומר: בדקה — שלשה חדשים, מפני שטפולה מרובה.

תנא: מפני ששיניה דקות.

[ב. כהן המסייע בבית הגרנות]

[משנה: אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן: "תִּנְהוּ לִי" — הָרִי זֶה לֹא יִתְּנֶנּוּ לוֹ. וְאִם בָּעַל מוֹם הוּא, וְאָמַר לוֹ: "תִּנְהוּ לִי שְׂאוּכָלָנוּ" — מוֹתֵר. וּבִשְׁעַת הַמִּקְדָּשׁ, אִם הָיָה תָּמִים, אָמַר לוֹ: "תֵּן [לִי] וְאֶקְרִיבֶנּוּ" — מוֹתֵר].

אם אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן "תִּנְהוּ לִי", הָרִי זֶה לֹא יִתֵּן לוֹ.

מאי טעמא? אָמַר **רַב שִׁשְׁתִּי**: מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּכֹהֵן הַמְּסִייעַ בְּבֵית הַגִּרְנוֹת.

תנו רבנן: הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַעֲנִיִּים הַמְּסִייעִים בְּבֵית הַרוּעִים, וּבְבֵית הַגִּרְנוֹת, וּבְבֵית הַמִּטְבָּחִים — אֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בִּשְׂכָרוֹ, וְאִם עוֹשִׂין כֵּן חִילְלוּ, וְעָלִיָּהֶן הַכֶּתוּב אוֹמֵר: "שָׁחַתְתֶּם בְּרִית הַלְוִי", וְאוֹמֵר: "וְאֵת קִדְשִׁי בְּנִי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ".

מאי "וְאוֹמֵר"? וְכִי תִימָא: מִיִּתָּה לָא — תָּא שָׁמַע: "וְאֵת קִדְשִׁי בְּנִי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ".

וּבִקְשׁוּ חֻכָּמִים לְקוֹנֶסוֹ, וְלִהְיוֹת מִפְּרִישֵׁי עָלִיָּהֶן תְּרוּמָה מִשְׁלֵם, וּמִפְּנֵי כֵּה לֹא קִנְסוּם? דְּלָמָא אֲתִי לְאַפְרוּשֵׁי מִן הַפֶּטוּר עַל הַחַיִּיב. וּבְכוּלָּן יֵשׁ בָּהֶן [כז, א] טוֹבַת הַנָּאָה לְבָעָלִים. כִּיצַד? יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּרִישׁ תְּרוּמָה מִכִּרְיוֹ, וּמִצָּאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר, וְאָמַר לוֹ: "הֵא לָךְ סֵלַע זֶה, וְיִתְּנֶהוּ לָבֹן בְּתֵי כְּהֹן" — מוֹתֵר. אִם הָיָה כְּהֹן לְכֹהֵן — אֶסוּר.

כז

וְתֵנָּא מַאי טַעמָא לָא קֹאמַר מִתְּנוֹת כְּהוֹנָה? אָמַר לָךְ: תְּרוּמָה, דְּקִדּוּשַׁת הַגּוֹף הִיא, דְּכִיּוֹן דְּלֹא מִתְּחַלָּא — לֹא אֲתִי לְמִיטְעֵי בַּהּ. הֲנִי, כִּיּוֹן דְּקִדּוּשַׁת דְּמִים נִינְהוּ, אֲתִי לְמִיטְעֵי בַּהּ, דְּבַר מִיתְחַל קִדּוּשִׁיתִּיהוּ אַאֲרַבְעָה זוּזֵי, וְאֵתָא לְמִינְהַג בָּהֶן מְנַהֵג דְּחוּלִין.

[ג. תרומת חוצה לארץ לכהן המסייע]

אָמַר **רַבָּא**: תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ — אֵין בָּהּ מְשׁוּם כֹּהֵן הַמְּסִייעַ בְּבֵית הַגִּרְנוֹת. **רַב חֲמָא** יְהִיב לִיהּ לְשַׁמְעִיָּה.

[ד. דיני תרומת חוצה לארץ לפי שמואל]

אָמַר **שְׁמוּאֵל**: תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ — בְּטִילָה בְּרוּב. **רַבָּה** מְבַטְלָה בְּרוּב, וְאוּכַל לָהּ בִּימֵי טוּמְאָתוֹ. **רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻעַ**, כִּי מִתְרַמֵּי לִיהּ חֲמָא דְּתְרוּמָה,

הנה רמי תרי נטלי דחוליו וחדא נטלא דתרומה, ושקיל חד. מיכן ואילך, רמי חדא ושקיל חדא.

ואמר שמואל: תרומת חוצה לארץ, אוכל והולך, ואחר כך מפריש.

ואמר שמואל: אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו, והגי מילי באכילה, אבל בנגיעה — לית לן בה.

[ה. תרומת חוצה לארץ לכהן טמא]

אמר רבינא: הילכך, נדה קוצה חלה, ואוכל לה כהן קטן, ואי ליכא כהן קטן — שקלה לה בריש מסא, ושדנא בתנוגא, והדר מפרשא חלה אחריתי, כי היכי דלא תשתפח תורת חלה, ואוכל לה כהן גדול.

רב נחמן ורב עמרם ורמי בר חמא הוו קאזלי בארבא, סליק רב עמרם לאפנוני, אתאי ההיא איתתא עלת קמיהו, אמרה להו: טמא מת מהו שיתבול ואוכל תרומת חוצה לארץ? אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא: [כז, ב] וכי הוצא יש לנו? אמר ליה רמי בר חמא: לא ליחוש ליה לסבא. אדהכי אתא רב עמרם, אמר להו: הכי אמר רב: טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ. ולית הלכתא פנותיה, דאמר מר **זוטרא משמיה דרב ששת**: טמא שרץ טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ, ולית הלכתא פנותיה.

[ו. הבכור נאכל שנה בשנה]

[משנה: הבכור נאכל שנה בשנה, בין תם בין בעל מום, שנאמר: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה".]

בכור נאכל שנה בשנה כו'.

מדקאמר "נולד בו מום בתוך שנתו", למימרא דלשנה דידיה מנינו. מנא הני מילי? דאמר **רב יהודה אמר רב**, דאמר קרא: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה", איזוהי שנה שנקנסת בחברתה? הוי אומר: שנה של בכור. **דבי רב תנא**: "שנה בשנה" — יום אחד בשנה זו, ויום אחד בשנה זו, לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד. דבי רב, מנא להו? ילפי מקדשים, וקדשים גופיהו מנל? אמר **רב אחא בר יעקב**: אמר קרא "כבש בן שנתו" — שנתו שילו, ולא שנה של מנן עולם. ורב, נאכל לשני ימים ולילה אחד, מנא ליה? נפקא ליה מ"ובשרם יחיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין" — הקישו הכתוב

לחזה ושוק של שלמים: מה להלן שני ימים ולילה אחד, אף כאן שני ימים ולילה אחד.

[כח, א] ואידך, אי מהתם איכא למימר חזה ושוק של תודה. ואידך, אמר קרא: "לך יהיה" — הוסיף לך הכתוב הנזיה אחרת בבכור. ואידך, הא מהתם איכא למימר: האי "יהיה לך" — לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן, שלא מצינו לו בכל התורה כולה. ואידך, אמר "ובשרם" — אחד תם ואחד בעל מום, ואידך — "ובשרם" דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. נולד לו מום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש.

כח

[ז. נולד לו מום בתוך שנתו]

[משנה: נולד לו מום בתוך שנתו — רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. לאחר שנים עשר חדש — אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום].

איבעיא להו: היכי קאמר? נולד לו בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש, ולאחר שנתו נמי שלשים? או דלמא: היכא דנולד בו מום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש ותו לא, והיכא דנולד לו אחר שנתו, אינו רשאי לקיימו אלא שלשים?

תא שמע, דתניא: בכור בזמן הזה, עד שלא נראה להראותו לחכם — רשאי לקיימו שתים ושלש שנים, ומשנראה להראותו לחכם, נולד לו מום בתוך שנתו — רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת. אבל מפני השבת אבידה לבעלים, אמרו: רשאי לקיימו שלשים יום.

ועדיין תיבעי לי: שלשים יום אחר שנתו, או דלמא קודם שנתו?

תא שמע: נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו, משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו. שמע מינה.

מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: נותנין לו שלשים יום משעה שנולד בו מום.

איכא דאמרי, אמר רבי אלעזר: מנין לבכור שנולד בו מום בתוך שנתו שנותנין לו שלשים יום אחר שנתו? שנואמר: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה" (איזו) [אילו] הן זמנים החשובין שנה — הני אומר אלו שלשים יום. מיתבי: נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו — משלימין לו חמשה

עָשָׂר יוֹם אַחֵר שְׁנָתוֹ. הַשְּׁלָמָה — אֵין, מִיָּהֲבָא — לֹא! תְּיֻבָּתָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, תְּיֻבָּתָא.

סוגיה יט [כח.-כח:] ישראל וכהן בהבכור

דן את הדין, זיכה את החייב וחיוב את
הזכאי, טימא את הטהור וטיהר את
הטמא — מה שעשה עשוי, וישלם
מביתו.

השוחט את הבכור ומראה את מומו —
רבי יהודה מתיר, **רבי מאיר** אומר:
הואיל ונשחט שלא על פי מומחה —
אסור.

ואם הנה מומחה לבית דין — פטור
מלשלם. וימנעו בפרה שניטלה האם
שלה, והאכילה **רבי טרפון** לכלבים, ובא
מעשה לפני חכמים בגינה, והתירוה.
ואמר **תודוס הרופא**: אין פרה וחזירה
יוצאה מאלקסנדרין של מצרים, שאין
חותכין האם שלה, בשביל שלא תלד.
אמר **רבי טרפון**: הלכה כמוך טרפון!
אמר לו **רבי עקיבא**: רבי טרפון, אתה
מומחה לבית דין, וכל המומחה לבית דין
פטור מלשלם.

מי שאינו מומחה ורואה את הבכור,
ונשחט על פיו — הרי זה יקבר, וישלם
מביתו.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
השוחט את הבכור ומראה את מומו	מי שאינו מומחה	רביע לדקה	הפסד מועט	גזירת מגדלי בהמה דקה	דן את הדין וכו' מה שעשה עשוי	ואם היה מומחה לבית דין פטור

תמצית הסוגיה: התקבולת בין קנה א' לקנה ו'
מבוססת על השוואה מבנית ומתודית בדיון הגמרא
בסוגיית אחריות הפוסק. בשני הקנים, הגמרא מעלה
את אותה התהייה המשפטית ("לימא תגן סתמא כרבי
מאיר?") בניסיון לבדוק אם קביעת המשנה מייצגת

את דעת היחיד של רבי מאיר – הקונס על שגיאות או מחייב בדינא דגרמי. בשני המקרים הגמרא דוחה העמדה זו ומסבירה כי המשנה מוסכמת על הכל, תוך חילוק בין נסיבות המעשה שגרמו לנזק (מומים המשתנים לעומת מומים קבועים, או אמירה בעל פה לעומת נשיאה ומתן ביד).

התקבולת בין קנה ב' לקנה ז' משלימה את הדיון ומגדירה את הגבול המשפטי בין הדיוט למומחה. קנה ב' קובע את יסוד החיוב בשיעור תשלום אישי ("ישלם מביתו") על אדם שאינו מומחה וגרם להפסד בהוראתו המוטעית, ואילו קנה ז' מציג את הכלל המשלים המעניק חסינות ממונית למי שהוגדר כ"מומחה לבית דין" וטעה בשיקול הדעת ("פטור מלשלם"). יחד, שני הקנים יוצרים מסגרת משפטית רציפה הקובעת כי הסמכות והמומחיות הן התנאי הבלעדי לפטור מאחריות אזרחית על נזק שנגרם בעקבות הוראה מוטעית.

מרכז הסוגיה (קנים ג-ד-ה) מעביר את הדיון מעצם חובת התשלום לעבר מנגנון הפיצוי בפועל ושיקולי המדיניות שמאחוריו. קנים אלו קובעים כי הפיצוי אינו מלא ואינו נמדד לפי ערך הנזק המדויק, אלא קצוב מראש (רביע בבהמה דקה ומחצה בבהמה גסה) כתוצאה מתקנת חכמים ושיקולים חברתיים-כלכליים לגבי מגדלי בהמה דקה. בכך, מרכז הסוגיה משמש כחוליית קישור מבנית ומושגית, המעבירה את הדיון מעולם האיסור וההיתר (מומי בכור) אל עולם המושגים של דיני הממונות והאחריות האזרחית.

[א. השוחט את הבכור]

[משנה: השוחט את הבכור ומרצה את מומו] — רבי יהודה מתיר, רבי מאיר אומר: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה — אסור].

גמ'. אמר רבה בר בר חנה: בדוקין שבעין — דכולי עלמא לא פליגי דאסור, מפני שהן משתנין. לא נחלקו אלא במומין שבגוף, דרבי מאיר סבר: גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין, ורבי יהודה סבר: לא גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין.

תנא נמי הכי: השוחט את הבכור ומראה את מומיו — רבי יהודה אומר: בדוקין שבעין אסור, מפני שהן משתנין, במומין שבגוף מותר, מפני שאין משתנין. **רבי מאיר** אומר: אחד זה ואחד זה אסור, מפני שהן משתנין. מפני שהן משתנין סלקא דעתך: מומין שבגוף מי משתנין?! אלא מפני המשתנין.

אמר **רב נחמן בר יצחק**: [כח, ב] מתניתין נמי דיקא, **רבי מאיר** אומר: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור. שמע מינה קנסא קא קניס רבי מאיר, שמע מינה.

איבעיא להו: מפני המשתנין — דכולהו משתני, או דלמא איכא דמשתני ואיכא דלא משתני? למאי נפקא מינה? לאכחשי סהדי. אי אמרת: כוליהו משתני — שקרי נינהו, ואי אמרת: איכא דמשתני ואיכא דלא משתני — סמכינן עליהו. מאי?

תא שמע, דאמר **רבה בר בר חנה**: שח לי רבי יאשיה דמן אושא, בא ואראך בדוקין שהן משתנים. מדקאמר ליה "בא ואראך", מכיל דאיכא דמשתני ואיכא דלא משתני.

[ב. מי שאינו מומחה]

[משנה: מי שאינו מומחה ורואה את הבכור, ונשחט על פיו — הרי זה יקבר, וישלם מביתו].

מי שאינו מומחה, וראה את הבכור ונשחט על פיו, הרי זה יקבר, וישלם מביתו.

לימא תנו סתמא כרבי מאיר? דלמא בדוקין שבעין, ודברי הכל.

[ג-ד-ה. כשהוא משלם]

תנא: כשהוא משלם — משלם רביע לדקה, ומחצה לגסה.

מאי טעמא? אמר **רב פפא**: זה הפסד מרובה, וזה הפסד מועט.

אי הכי, לפום פסיקא לישלם! אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בר איקא: משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה.

[ו. דן את הדין]

[משנה: דן את הדין, זיכה את החייב וחייב את הזכאי, טימא את הטהור וטיהר את הטמא — מה שעשה עשוי, וישלם מביתו. ואם היה מומחה לבית דין — פטור מלשלם].

גמ'. לימא תנו סתמא כרבי מאיר, דדאין דינא דגרמי? אמר רבי אילעא אמר רב: כגון שנשא ונתן ביד.

בשלמא חייב את הזכאי — כגון שנשא ונתן ביד, אלא זיכה את החייב היכי דמי? אי דאמר ליה "פטור אתה" — והא לא נשא ונתן ביד! אמר רבינא: כגון שהיה לו משכון ונטלו הימנו. טימא את הטהור — דאגע בהו שרץ, טיהר את הטמא — שעירבן עם פירותיו.

[ז. מומחה לבית דין]

[משנה: ואם היה מומחה לבית דין — פטור מלשלם. ומעשה בפרה שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים ביבנה, והתירוה. ואמר תודוס הרופא: אין פרה וחזירה יוצאה מאלקסנדריא של מצרים, שאין חותכין האם שלה, בשביל שלא תלד. אמר רבי טרפון: הלכה כמורד טרפון! אמר לו רבי עקיבא: רבי טרפון, אתה מומחה לבית דין, וכל המומחה לבית דין פטור מלשלם].

גמ'. ותיפוק ליה, דטעה בדבר משנה, וטעה בדבר משנה חוזר! חדא ועוד קאמר: חדא — דטעה בדבר משנה חוזר, ועוד — אי נמי בשיקול הדעת טעיתה, מומחה לבית דין אתה, וכל המומחה לבית דין פטור מלשלם.

סוגיה כ [כח:-כט:] הנוטל שכר

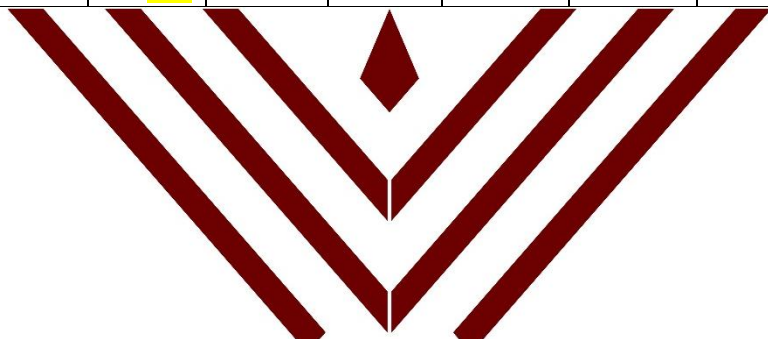
להזות ולקדש — מימיו מי מערה, אפרו
אפר מקלה.

אם הנה כהן, מטמאהו מתרומתו —
מאכילו ומשקו וסכו. ואם הנה זקן —
מרכיבו על החמור, ונותן לו שקרו כפועל.

הנוטל שקר להיות רואה את הבכורות
— אין שוחטין על פיו, אלא אם כן הנה
מומחה כאילא ביבנה, שהתירו לו
(ביבנה) חכמים להיות נוטל ארבע
איסרות לבהמה דקה, וששה לגסה, בין
תם ובין בעל מום.

הנוטל שקרו לדון — דיניו בטילים,
להעיד — עדותיו בטילין.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
השוחט את הבכור ומראה את מומו	מי שאינו מומחה	רביע לדקה	הפסד מועט	גזירת מגדלי בהמה דקה	דן את הדין וכו' מה שעשה עשוי	ואם היה מומחה לבית דין פטור

תמצית הסוגיה: התקבולת בין קנה א' לבין קנה ו'
מתמקדת במאמץ הפיזי כגורם היחיד המתיר קבלת
תשלום. בקנה א' (רואה בכורות) ניתנה רשות ליטול
שכר משום שבדיקת הבהמה כרוכה בטרחה פיזית
מרובה ("האי נפיש טירחיה"), ובקנה ו' (להזות
ולקדש) נאסרה קבלת שכר על עצם פעולת המצווה
אך הותר "שכר הבאה ומילוי" על הליכה והכנה. בשני
הקנים הללו, התשלום אינו ניתן על התוצאה
ההלכתית או על עצם המצווה, אלא כשיפוי על
העבודה הפיזית והמאמץ הנלווה אליה.

לעומת זאת, התקבולת בין קנה ב' לבין קנה ז' משרטטת את הגבול בין איסור מסחור המצווה לבין היתר פיצוי על הפסד ממון. בקנה ב' (לדון ולהעיד) נקבע איסור גורף הפוסל את הדין או העדות אם ניטל עליהם שכר, מתוך תפיסה שהדרכה ומשפט הלכתי חייבים להינתן ללא תמורה. לעומת זאת, בקנה ז' (כהן וזקן) מוגדר החריג המותר באמצעות מנגנון "שכר בטלה" ("כפועל בטל של אותה מלאכה"), המאפשר לפצות את בעל התפקיד על ביטול זמנו והפסד פרנסתו הישיר בלבד, מבלי להפוך את המצווה עצמה למקור רווח.

במרכז הסוגיה, קנים ג-ד-ה מעמידים את התשתית התיאולוגית והנורמטיבית לסוגיה כולה באמצעות הלימוד ממשנה רבנו: "מה אני בחינם אף אתם בחינם". לימוד התורה וקיום המצוות הם המשך ישיר של מעמד הר סיני ולכן אינם ניתנים למכירה, תוך חידוש "אמת קנה ואל תמכור" – הלומד מחויב לשלם על רכישת הידע אם אין לו דרך אחרת להשיגו, אך על המלמד חל איסור מוחלט לגבות שכר. בכך המרכז מחבר בין התחום המשפטי (קנים ב' ו-ז') לתחום הפולחני (קנים א' ו-ו') ומציב את היסוד הרעיוני לכל דיני השכר במבנה הסוגיה.

[א. הנוטל שכר להיות רואה]

[משנה: הנוטל שכר להיות רואה את הפכודות — אין שוחטין על פיו, אלא אם כן היה מומחה. (כט, א) פאילא פיבנה, שהתירו לו (פיבנה) חכמים להיות נוטל ארבע איסרות לבהמה דקה, ויששה לגסה, בין תם ובין בעל מום].

גמ'. מאי טעמא? האי נפיש טירחיה, והאי לא נפיש טירחיה.

בין תם ובין בעל מום.

כט

בְּשִׁלְמָא בְּעַל מוּס — מְשׁוּם דְּקָא שְׂרִי לִיה, אֶלָּא תָּם אַמַּאי? דָּאִם כּוֹ, אֶתִּי לְמִיחְשְׁדִּיה, וְאַמְרִי: הָאִי בְּעַל מוּס תָּם הוּא, וְהָאִי דְּקָא שְׂרִי לִיה — מְשׁוּם אֲגֵרָא.

אִי הָכִי, תָּם נָמִי אַמְרִי: בְּעַל מוּס הוּא, וְהָאִי דְּלֹא קְשָׁרִי לִיה סָבֵר כִּי הִיכִי דְּלִשְׁקוּל אֲגֵרִיה זִימְנָא אַחֲרִיתִי! חַד זִימְנָא תְּקִינּוּ לִיה רַבָּנָן, תְּרִי זִימְנִי לֹא תְּקִינּוּ לִיה רַבָּנָן.

[ב. הנוטל שכרו לדון]

[משנה: הנוטל שכרו לדון — דיניו בטילים, להעיד — עדותיו בטילין.]

לְהָזוֹת וּלְקַדֵּשׁ — מִימִיּוֹ מִי מַעְרָה, אֶפְרוֹ אֶפְרָא מְקָלָה. אִם הָיָה כְּהֵן, מְטַמְּאָהּ מִתְרוֹמְתוֹ — מֵאֲכִילוֹ וּמִשְׁקוֹ וְסָכוֹ, וְאִם הָיָה זָקֵן — מִרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמֹר, וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל.

גַּמְ'. מְנַהֲגִי מִיָּלִי: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר קָרָא: "רֹאֵה לְמַדְתִּי אֶתְכֶם וְגוֹ", כֹּה אֲנִי בְּחֻנָּם — אִף אֶתְם בְּחֻנָּם.

[ג-ד.ה. שכר ללמד]

תִּנָּא נָמִי הָכִי: "כַּפָּאֶשׁ צוּנִי ה' אֱלֹהֵי" — כֹּה אֲנִי בְּחֻנָּם, אִף אֶתְם בְּחֻנָּם.

וּמִנֵּין שָׂאֵם לֹא מִצָּא בְּחֻנָּם שְׂלִמְד בְּשִׁכְרָא? תְּלָמוּד לומר: "אָמַת קֹנָה".

וּמִנֵּין שְׂלֵא יֹאמַר: כְּשֵׁם שְׂלִמְדָתִּיה בְּשִׁכְרָא כִּד אֶלְמְדָנָה בְּשִׁכְרָא? תְּלָמוּד לומר: "אָמַת קֹנָה וְאֵל תִּמְכֹּר".

[ו. להזות ולקדש]

[משנה: לְהָזוֹת וּלְקַדֵּשׁ — מִימִיּוֹ מִי מַעְרָה, אֶפְרוֹ אֶפְרָא מְקָלָה.]

לְהָזוֹת וּלְקַדֵּשׁ — מִימִיּוֹ מִי מַעְרָה, אֶפְרוֹ אֶפְרָא מְקָלָה.

וּרְמִינָהּ: הַמְקַדֵּשׁ בְּמִי חֲטָאת בְּאֶפְרָא חֲטָאת — הָרִי זֶה מְקוּדָּשָׁת, אִף עַל פִּי שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל! אָמַר אַבְיִי: לֹא קְשִׁיָּא — כָּאֵן בְּשִׁכְרָא הִבָּאָה וּמְלוּי, כָּאֵן בְּשִׁכְרָא הִבָּאָה וְקִידּוּשׁ. דִּיקָא נָמִי, דְּקִתְּנִי הָכָא "לְהָזוֹת וּלְקַדֵּשׁ", וְהִתָּם קִתְּנִי "הַמְקַדֵּשׁ בְּמִי חֲטָאת וּבְאֶפְרָא חֲטָאת", שְׁמַע מִיָּדָה.

[ז. כהן וזקן]

[משנה: אם היה כהן, מטמאהו מתרומתו — מאכילו ומשקו וסכו, ואם היה זקן — מרביבו על החמור, ונותן לו שקרו כפועל].

אם היה כהן מטמאהו מתרומתו כו'.

איחזו גופיה היכי אזיל? לבית הפרס דרבנן, דאמר רב יהודה אמר רב: מנפח אדם בית הפרס וחולד. [כט, ב] ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אומר: בית הפרס שנידש טהור. אי נמי: בשאר טומאות, דלא מזוהר עליהו.

אם היה זקן — מרביבו על החמור.

תנא: כפועל בטל.

אמר אביי: כפועל בטל של אותה מלאכה.

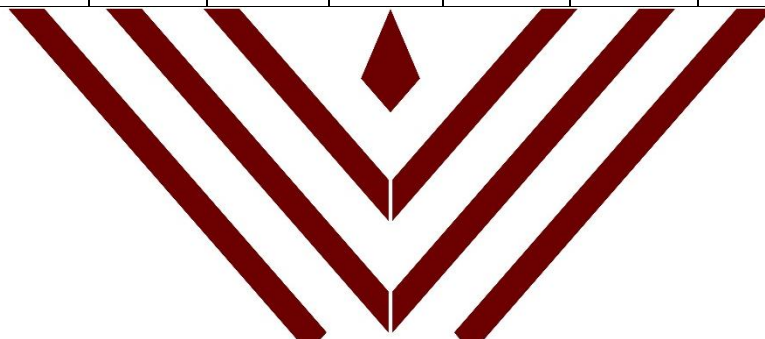
סוגיה כא [כט:-ל.]: החשוד

זה הפלל: החשוד על דבר — לא דנו ולא מעידו.

החשוד על תבכורות, אין לוקחין ממנו בשור צבאים, ולא עורות שאינן עבדים. **רבי אליעזר** אומר: לוקחין ממנו עורות של נחבה. ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי, אבל לוקחין ממנו טוי ונגדים. החשוד על השביעית — אין לוקחין ממנו פשתן, ואפילו סרק, אבל לוקחין מהם טוי ואריג. החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין — אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח, דברי **רבי יהודה**. **רבי שמעון** אומר: כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו.

החשוד על השביעית — אינו חשוד על המעשרות, החשוד על המעשרות — אינו חשוד על השביעית. החשוד על זה ועל זה — חשוד על הטקרות, ויש שהוא חשוד על הטקרות — ואינו חשוד לא על זה ולא על זה.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
החשוד וכי אין לוקחין ממנו	החשוד וכי אינו חשוד	חשוד לדבר אחד	קבלת חברות	וכלן שחזרו בהן	החשוד וכי לא דנו	החשוד וכי לא מעידו

תמצית הסוגיה: החשוד על הדבר. קנה א' מציב הגבלות מסחריות הנשענות על אומדן דעת כלכלי

(מידת הטרחה במוצר), וקנה ו' משלים זאת במישור הציבורי-הלכתי: אדם שנחשד בתחום מסויים מאבד את הסמכות והכשרות לדון, לפסוק ולהכריע באותו עניין עצמו.

לעומת זאת, קנה ב' משרטט את גבולות החשד תוך הבחנה בין תפיסות חומרה שונות, וקנה ז' גוזר מכך את התוצאה המשפטית הפורמלית: מי שנפגמה אמינותו האישית בהצהרה על עובדות בתחום מוגדר, מאבד את הכשרות להעיד בדבר זה בפני בית דין או להטיל חובות על אחרים באותו נושא.

במרכז הסוגיה, קנה ג' וקנה ה' מייצרים רצף דינמי משלים שבין נפילה לתיקון. קנה ג' עוסק בשלב הירידה ובשאלה כיצד חשד נקודתי משפיע על כלל הנאמנות, בעוד קנה ה' עוסק בשלב התשובה והדרך לשקם חזקת נאמנות שנפגעה. במוקד תקבולת זו עומדת מחלוקת קוטבית: רבי מאיר מציג תפיסה קשיחה וחד-סטריית, לפיה חשד בדבר אחד פוסל לכל התורה ואין אפשרות לחזור ממנו, לעומת חכמים המציגים תפיסה גמישה ומדורגת, הממצה את החשד בתחומו בלבד ופתוחה לקבלת השבים.

קנה ד' מעביר את הדיון ממישור ה"בדיעבד" למישור ה"לכתחילה" – כיצד נבנית חזקת נאמנות מלכתחילה. בעוד שבדיעבד חשד בדבר אחד אינו פוסל לכל התורה לדעת חכמים, הרי שלכתחילה אין מקבלים חבר המבקש להוציא עצמו אפילו מדקדוק אחד. בנוסף, הקנה ממסד את הפרוצדורה המעשית של ההצטרפות (שלבי הקבלה, תקופת המבחן והצורך בשלושה חברים) ומחיל את הנאמנות ההלכתית מעבר לפרט הבודד – אל מערכת היחסים בביתו, באשתו ובבניו.

[א. החשוד וכו' אין לוקחין ממנו]

[משנה: החשוד על הפכורות, אין לוקחין ממנו בשר צבאים, ולא עורות שאינן עבודים. **רבי אליעזר** אומר: לוקחין ממנו עורות של נקבה. ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי, אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים.

החשוד על השביעית — אין לוקחין ממנו פשתן, ואפילו סרק, אבל לוקחין מהם טוי ואריג.

החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין — אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח, דברי **רבי יהודה**. **רבי שמעון** אומר: כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו].

גמ' בשר צבאים. דמיחלף בדעגלה.

ולא עורות שאינן עבודים.

הא עבודים זבנינן. אם איתא דבכור הוה — לא הוה טרח ביה, סבר: אי שמעו ביה רבנן מפסדו ליה מינאי.

רבי אליעזר אומר: לוקחין ממנו עורות של נקבה.

מאי טעמא? מידע ידיע. ותנא קמא, אם כן, זכר נמי חייק לזכרותיה ואמר "עכברים אכלוהו", ואידך — בי עכברים מידע ידיע.

ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי.

השתא צמר מלובן לא זבנינן, צואי מיבעיא? אלא, חדא קתני: צמר מלובן מצואתו.

אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים.

השתא טוי זבנינן, בגדים מיבעיא? מאי בגדים? נמטי.

גמ' השתא טוי זבנינן, אריג מיבעיא? מאי "אריג"? תיכי.

גמ' לאתווי מאי? לאתווי קרבי דגים, דמערבי בהו שמו זית.

ההיא טבחא דהוה חשוד לזבויי [ל, א] תרבא דאטמא במר דכנתא, קנסייה **רבא** לזבויי אפילו אמגוזי.

ל

אמר ליה **רב פפא לרבא** : כמאן? כרבבי יהודה? אי כרבבי יהודה, אפילו מיס
ומלח נמי!

לעולם רבי שמעון, ובאיסורא דגופיה קנסין ליה. סתם דרדקי גרו באמגוזי,
ואזיל ומשבש לבבי טבחי, וגרי לחו באמגוזי, ומייתו ליה תרבא דאטקא,
ומזבין ליה במר דכנתא.

[ב. החשוד וכו' אינו חשוד]

[משנה: הַחֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית — אִינוֹ חֲשׂוּד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת, הַחֲשׂוּד עַל
הַמַּעֲשָׂרוֹת — אִינוֹ חֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. הַחֲשׂוּד עַל זֶה וְעַל זֶה — חֲשׂוּד עַל
הַהֲהֲרוֹת, וְיֵשׁ שֶׁהוּא חֲשׂוּד עַל הַהֲהֲרוֹת — וְאִינוֹ חֲשׂוּד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה].

גמ'. מאי טעמא? שביעית לא בעצא חומה, מעשר — כיון דבעי חומה, חמיר
ליה.

החשוד על המעשר.

מאי טעמא? מעשר אית ליה פדיון, שביעית — כיון דקא מיתסרא ליה ולית
ליה פדיון — חמירא ליה.

החשוד על זה ועל זה.

כיון דחשוד אדאורייתא, כל שכן אדרבנן.

ויש חשוד על הטהרות.

מאי טעמא? נהי אדרבנן חשוד, אדאורייתא לא חשוד. ורמינהי: נאמן על
הטהרות — נאמן על שביעית, הא חשוד — חשוד! אמר **רבי אילעי**: מתניתין
קשראינוהו שנוהג בצניעא בתוך ביתו. **רבי ינאי ברבי ישמעאל** אמר: כגון
דחנה חשוד לתרוניהו, ואתא קמי רבנן וקביל אפרוניהו, וחדר איחשד אחד
מיניהו, דאמרינן: מיגו דחשוד אהא — חשוד נמי אאידך.

[ג. חשוד לדבר אחד]

אמר **רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן**: זו דברי **רבי עקיבא סתימתאה**, אכל
חכמים אומרים: חשוד על השביעית — חשוד על המעשר.

מאן חכמים? **רבי יהודה**, דבאתריה **דבבי יהודה** שביעית חמירא להו, דההוא דהנה קרי ליה לחבריה "דיירא בר דיירתא", אמר ליה: תיתי לי דלא אכלי פירות שביעית כוותך.

איכא דאמרי, אמר **רבה בר בר חנה** אמר **רבי יוחנן**: זו דברי **רבי עקיבא סתימתא**, אבל **חכמים** אומרים: חשוד על המעשר חשוד על השביעית. ומאן חכמים? **רבי מאיר** היא, דאמר: חשוד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה.

רבי יונה ורבי ירמיה תלמידי **רבי זעירא**, ואמרי לה **רבי יונה ורבי זעירא** תלמידי **רבי יוחנן**, חד אמר: אבל **חכמים** אומרים חשוד על השביעית [ל, ב] חשוד על המעשר, ומאן חכמים? **רבי יהודה**, וחד אמר: החשוד על המעשר חשוד על השביעית, ומאן חכמים? **רבי מאיר**. דתנא: עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות, ונחשד לדבר אחד — נחשד לכל התורה כולה, דברי **רבי מאיר**. ו**חכמים** אומרים: אינו נחשד אלא לאותו דבר בלבד. הגר שקיבל עליו דברי תורה, אפילו נחשד לדבר אחד — הוי חשוד לכל התורה כולה, ודרי הוא כישראל משומד. נפקא מינה, דאי קדיש — קידושיו קידושין.

[ד. קבלת חברות]

תנו רבנן: הבא לקבל דברי חבירות, חוץ מדבר אחד — אין מקבלין אותו. גוי שפא לקבל דברי תורה, חוץ מדבר אחד — אין מקבלין אותו. **רבי יוסי ברבי יהודה** אומר: אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים. וכו' בן לוי שפא לקבל דברי לוי, וכהן שפא לקבל דברי כהונה, חוץ מדבר אחד — אין מקבלין אותו, שנאמר: "המקריב את דם השלמים וגו'", העבודה המסורה לבני אהרן, כל כהן שאינו מודה בה — אין לו חלק בכהונה.

תנו רבנן: הבא לקבל דברי חבירות, אם ראינוהו שנוהג בצינעה בתוך ביתו — מקבלין אותו, ואחר כך מלמדין אותו. ואם לאו — מלמדין אותו, ואחר כך מקבלין אותו. **רבי שמעון בן יוחי** אומר: בין כך ובין כך מקבלין אותו, והוא למד כדרכו והולך.

תנו רבנן: מקבלין לכתפים, ואחר כך מקבלין לטהרות, ואם אמר: "איני מקבל אלא לכתפים" — מקבלין אותו. קיבל לטהרות ולא קיבל לכתפים — אף לטהרות לא קיבל.

תנו רבנן: עד כמה מקבלין אותו? **בית שמאי** אומרים: למשקין — שלשים יום, לכסות — שנים עשר חודש. **ובית הלל** אומרים: אחד זה ואחד זה — לשנים עשר חודש. אם כן, הנה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, אלא **בית הלל** אומרים: אחד זה ואחד זה לשלשים.

(סימן: חבר, תלמיד, תכלת, מכס, חזר, גבאי, בעצמו).

תנו רבנן: הבא לקבל דברי חבירות — צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ובגוי ובגוי ביתו אינו צריכין לקבל בפני שלשה חבירים. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: אף בגוי ובגוי ביתו צריכין לקבל בפני שלשה חבירים, לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל.

תנו רבנן: הבא לקבל דברי חבירות — צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חבירים. זקן ויושב בישבה — אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים, שכתב קיבל עליו משעה שישב. **אבא שאול** אומר: אף תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לקניי.

אמר **רבי יוחנן**: בימי בנו של **רבי חנינא בן אנטיגנוס** נשנית משנה זו.

רבי יהודה ורבי יוסי איסתפק להו מילתא בטירות, שדרו רבנן לגבי בנו של **רבי חנינא בן אנטיגנוס**, אזילו אמרו ליה: לעיני בה. אשכחיה דקא טעין טירות, אותיב רבנן מדידיה לגביהו, וקאי איהו לעיני בה. אתו אמרי ליה לרבי יהודה ורבי יוסי, אמר להו רבי יהודה: אביו של זה ביזה תלמידי חכמים, אף הוא מבזה תלמידי חכמים! אמר לו רבי יוסי: כבוד זקן זה מונח במקומו, אלא מיום שחרב בית המקדש נהגו כהנים סילסול בעצמן, שאין מוסרין את הטירות לכל אדם.

תנו רבנן: חבר שמות — אשתו ובניו ובני הו בחזקתו, עד שיחשדו. וכן חצר שמוכרין בה תכלת — הרי היא בחזקתה, עד שתיפסל.

תנו רבנן: אשת עם הארץ שנשאת לחבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר — פולן צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה. אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ, וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ — אין צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה. **רבי מאיר** אומר: אף הן צריכין לקבל עליהן דברי חבירות לכתחלה. **רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר**: מעשה באשה אחת

שנשאת לחבר והיתה קומעת לו תפילין על ידו, נשאת לעם הארץ והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו.

[ה. וכולן שחזרו בהן]

[לא, א] תנו רבנן: וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: חזרו במטמוניות — אין מקבלין אותן, בפרהסיא — מקבלין אותן.

לא

איכא דאמרי: אם עשו דבריהן במטמוניות — מקבלין אותן, בפרהסיא — אין מקבלין אותן. רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שניאמר: "שובו בנים שובבים". אמר רבי יצחק איש כפר ענף אמר רבי יוחנן: הלכה כמותו הזוג.

תנו רבנן, בראשונה היו אומרים: חבר ונעשה גבאי — דוחין אותו מחבירתו, פירש — אין מקבלין אותו. חזרו לומר: פירש — הרי הוא ככל אדם.

רב הונא בר חינא איצטריכא ליה שעתא, הוה עייל גביה רבה ורב יוסף וארבע מאה זוגא דרבנן. שמע דאתו, קטיר להו ארבע מאה תכתקי. לסוף שמעו דנעשה גבאי, שלחו ליה: זיל לחשיבותיה, זיל לקדמותיה. שלח להו: הדרי בי. רב יוסף לא אזל, רבה אזל. רב יוסף אמר: תנינא, פירש — אין מקבלין אותו; רבה אמר: תנינא, חזרו לומר: פירש — הרי הוא ככל אדם.

[ו.ז. החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו]

[משנה: זה הפלל: החשוד על דבר — לא דנו ולא מעידו].

תנו רבנן: כל תבכורות אדם רואה, חוץ משל עצמו, ורואה את קדשיו, ואת מעשרותיו, ונשאל על טהרותיו.

אמר מר: כל תבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו. במאי עסקינן? אילימא בחד — מי מהימן? אלא בתלתא, ומי חשידי? והתנן: מיאנה או שחלצה בפניו — ישאנה, מפני שהוא בית דין! לעולם בחד, וכדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן: בנחיד מומחה, הכא נמי בנחיד מומחה.

ורואה את קדשיו, דאי בעי מיתשיל עליהו.

ומעשרותיו, דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה.

וְנִשְׁאַל עַל טְהוֹרֹתָיו, דָּהָא חֲזוּ לִיהּ בְּיָמֵי טוֹמְאָתוֹ.

הֲדָרוּ עַלְדָּ עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חִיבִין.

להורדת החוברת המלאה/סוגיות בודדות
סרקו את הקוד, או היכנסו לאתר שלנו:

www.peneyhamenora.com